

rim

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ nr. 5-6 (151-152) / 2015

DIN SUMAR

- Regina Maria a României – scrisori către mama ei în timpul războiului
- The Road to the Second World War. Romania and the Collapse of the Regional System of Alliances
- Diplomația ca profesie la sfârșitul secolului XX. Considerațiuni despre diplomația profesionistă
- Primii ofițeri români la NATO. Anul 1998, anul când au fost selecționați și numiți în funcții la comandamentele NATO

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ

Publicația este editată de Ministerul Apărării Naționale, prin Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, membru al Consorțiului Academicilor de Apărare și Institutelor pentru Studii de Securitate din cadrul Parteneriatului pentru Pace, coordonator național al Proiectului de Istorie Paralelă: NATO – Tratatul de la Varșovia

COLEGIUL DE REDACȚIE

- General-maior (r) dr. MIHAIL E. IONESCU, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Academician DINU C. GIURESCU, Academia Română
- Dr. JAN HOFFENAAR, Președintele Comisiei Olandeze de Istorie Militară
- Prof. univ. dr. DENNIS DELETANT, London University
- Colonel (r) dr. PETRE OTU, directorul științific al Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Prof. univ. dr. MIHAI RETEGAN, Universitatea București
- IULIAN FOTA, consilier prezidențial
- Dr. SERGIU IOSIPESCU, cc. șt., Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Prof. univ. dr. ALESANDRU DUȚU, Universitatea „Spiru Haret”
- Prof. univ. dr. MARIA GEORGESCU, Universitatea Pitești
- Comandor (r) GHEORGHE VARTIC

SUMAR

• Istorie modernă

- GHEORGHE VARTIC – Armata României din 1909 văzută de un ofițer austriac 1
- SORIN CRISTESCU – Regina Maria a României – scrisori către mama ei în timpul războiului 8

• Istorie contemporană

- PETRE OTU – 1 Decembrie – Ziua Națională. Context internațional, inteligență politică, efort militar 26
- CARMEN RÎJNOVEANU – The Road to the Second World War. Romania and the Collapse of the Regional System of Alliances 29
- DANIELA ȘIȘCANU – Ocuparea și anexarea Estoniei de către Uniunea Sovietică în 1940 42

• Istoria relațiilor internaționale

- Ambasador ELIEZER PALMOR – Diplomația ca profesie la sfârșitul secolului XX. Considerațiuni despre diplomația profesionistă 54

• Ofițeri români în misiuni internaționale

- CONSTANTIN MOISA – Primii ofițeri români la NATO. Anul 1998, anul când au fost selecționați și numiți în funcții la comandamentele NATO... 61

• Din activitatea științifică a Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

- CARMEN RÎJNOVEANU – Cel de-al 41-lea Congres Internațional de Istorie Militară, Beijing (China), 30 august-04 septembrie 2015 79
- PETRE OTU – Conferința internațională: Intrarea Italiei în Război (1915) și consecințele sale pentru România 80
- ALEXANDRU MADGEARU – Informare asupra conferinței internaționale „The Imperial City of Tarnov and the Second Bulgarian Tsardom in the Medieval World” (26-28.10.2015) 83
- General maior (r) dr. MIHAIL E. IONESCU – Inaugurarea cimitirului de onoare al militarilor români căzuți în bătălia de la Stalingrad (25 octombrie 2015) 86
- CARMEN RÎJNOVEANU – Vizita delegației Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară în Turcia, 17-21 noiembrie 2015 89

• Revista este inclusă în baza de date a Consiliului Național al Cercetării Științifice în Învățământul Superior, fiind evaluată la categoria „C”.

• Poziția revistei în lista-catalog a publicațiilor este la numărul 5017
ISSN 1220-5710

CONTENTS

• Modern History

- *GHEORGHE VARTIC* – Romanian Armed Forces in 1909, as Seen by an Austrian Officer 1
- *SORIN CRISTESCU* – Queen Mary of Romania – Letters to Her Mother During the War 8

• Contemporary History

- *PETRE OTU* – December 1st – National Day. International Context, Political Intelligence, Military Effort 26
- *CARMEN RÎJNOVEANU* – The Road to the Second World War. Romania and the Collapse of the Regional System of Alliances 29
- *DANIELA ȘIȘCANU* – The Occupation and Annexation of Estonia by the Soviet Union in 1940..... 42

• History of International Relations

- *Ambassador ELIEZER PALMOR* – Diplomacy as Profession at the End of the 20th Century. Considerations on Professional Diplomacy..... 54

• Romanian Officers in International Missions

- *CONSTANTIN MOISA* – The First Romanian Officers at NATO. 1998, the Year when They Were Selected and Appointed to NATO Commands 61

• From the Activity of the Institute for Political Studies of Defence and Military History

- *CARMEN RÎJNOVEANU* – The 41st International Congress of Military History, Beijing (China), August 30 – September 04, 2015 79
- *PETRE OTU* – The International Conference: Italy's Entry into War (1915) and the Consequences for Romania 80
- *ALEXANDRU MADGEARU* – The International Conference “The Imperial City of Tarnov and the Second Bulgarian Tsardom in the Medieval World” (October 26-28, 2015) 83
- *Major General (ret.) MIHAIL E. IONESCU* – The Inauguration of the Cemetery Honoring the Romanian Soldiers Fallen during the Battle of Stalingrad (October 25, 2015) 86
- *CARMEN RÎJNOVEANU* – The Visit of the Delegation of the Institute for Political Studies of Defence and Military History to Turkey, November 17-21, 2015 89

- Responsabil de număr: PETRE OTU
- ALEXANDRU VOICU – redactor
  - ADRIAN PANDEA – coperta
- ELENA LEMNARU – tehnoredactare computerizată

Adresa redacției: strada Constantin Mille nr. 6, cod 010142, București, sector 1,
telefon: 0213157827, telefax: 004021-3137955, www.mapn.ro/diepa/ispaim

B 00136/14.06.2016

ARMATA ROMÂNIEI DIN 1909 VĂZUTĂ DE UN OFIȚER AUSTRIAC

GHEORGHE VARTIC *

Abstract

The reformation of the Romanian military following the War of Independence of 1877-1878 was given special attention by Germany and Austria-Hungary, especially after Romania joined the Central Powers. The K.u.k. military command envisaged the integration of the Romanian armed forces in the operative-strategic plans of the Austro-Hungarian army. The brochure entitled "Die Wehrmacht Rumäniens; ihre Quellen und ihre Bedeutung", published in 1909 under the signature of an Austrian officer who documented himself in Romania, comprises a series of studies regarding the strategic role that the new ally might play in a future war, the economic foundation of the Romanian army, its organization, the effects of the military reforms adopted by the decision makers in Bucharest etc.

Keywords: Romania, Central Powers, military reform, Austria-Hungary, King Carol I

Aderarea României la alianța cu Puterile Centrale, în 1883, a avut drept consecință, cum era și firesc, integrarea organismului său militar în planurile operativ-strategice ale armatelor germane și austro-ungare. De altfel, domnitorul și apoi regele Carol I a susținut încă de la venirea sa adoptarea modelului german de organizare a oștirii române. Învățămintele rezultate din participarea la războiul ruso-românoturc au impus măsuri de înlăturare a curenților, măsuri concretizate în mare parte în *Legea asupra organizării comandamentelor militare* din 1882. Întregul proces de reformă militară care a continuat să se desfășureze sub „umbrela” protectoare a Triplei Alianțe și a vizat structura organizatorică, sistemul de recrutare, permanentizarea trupelor de dorobanți și călărași, pregătirea cadrelor, instrucția trupei, dezvoltarea

armelor și serviciilor, fortificarea teritoriului, consolidarea structurilor de stat major etc. Înființarea marilor unități – corpuri de armată, divizii, brigăzi – a asigurat o mai judicioasă acoperire militară a teritoriului și a creat condiții favorabile unei mobilizări mai rapide.

Legea pentru organizarea armatei din 29 martie 1908, inițiată și promovată de generalul Alexandru Averescu, a consacrat permanentizarea totală a infanteriei, a impulsionează dezvoltarea cavaleriei, a stabilit rolul și misiunile trupelor de artilerie și de geniu, a reglementat durata serviciului militar pe categorii de arme, constituind un pas important în direcția alinării organismului militar românesc la standardele de performanță europene.

Măsurile în plan organizatoric au fost însoțite de altele care au vizat înzestrarea cu

* Cercetător științific, Școala Națională de Studii Politice și Administrative.

mijloace și tehnică de luptă, astfel încât ultimele decenii ale secolului al XIX-lea au fost marcate de înlocuirea armamentului din dotare cu altul mai performant, achiziționat din străinătate, mai cu seamă din Germania și Austro-Ungaria.

Perfecționarea pregătirii profesionale a cadrelor, în special a ofițerilor, a constituit o preocupare constantă a diriguitorilor politico-militari. Înființarea în 1899 a Școlii Superioare de Război la București a asigurat cadrul necesar brevetării ofițerilor de stat major, dar practica efectuării stagiilor la comanda unor unități de instrucție din străinătate, trimiterea la cursuri de specialitate sau chiar la școli militare din Franța, Belgia, Italia și, mai ales, din Germania și Austro-Ungaria a continuat și s-a intensificat după intrarea țării în Tripla Alianță. În 1908, 72 de ofițeri români absolviseră sau frecventau școlile de război din Charlottenburg, Hamburg, Anklam, Hanovra, Spandau sau Brück, contrabalansându-se, treptat, numărul celor care studiaseră la Saint-Cyr ori Fontainebleau. Din 1896 se trimit cu regularitate, în fiecare an, câte doi elevi pentru a urma cursurile Școlii navale de la Fiume (Austro-Ungaria); din 1898 plecau anual la Krieghsschule din Germania câte șase ofițeri. Dacă în 1884 se anunța concursul pentru admiterea a doi ofițeri la Școala de geodezie și alți doi la Școala de echitație din Viena, *Instrucțiunile* aprobate de Ministerul de Război, cu nr 230 din 13 mai 1900, reglementau trimiterea anuală în Austro-Ungaria, „pe socoteala statului”, a unui elev absolvent al școlii de marină la Școala Navală din Fiume, a câte unui ofițer la Școala de echitație și la Școala de geodezie, precum și a unui număr limitat de ofițeri care să facă stagiul de instrucție la regimente sau pe bastimente ale armatei austro-ungare. Documentele consemnează prezența la stagiul în armata austro-ungară pentru o perioadă de la zece luni până la doi ani a câte 6-10 ofițeri anual.

Tabloul prefacerilor structurale din armata României în primul deceniu al secolului trecut a fost urmărit cu un interes aparte de către comandamentul militar al K.U.K. din capitala imperiului. Revista militară austriacă „Danzer's Armee Zeitung” publică în 1909 un serial cuprinzând studii ale unui ofițer superior austriac referitoare la rolul strategic pe care

l-ar avea România într-un viitor război, bazele economice ale armatei noastre și organizarea acesteia. Studiile sunt, desigur, rezultatul unei ample documentări pe care autorul, rămas anonim până astăzi, a efectuat-o în România. Ele au fost reeditate într-o broșură intitulată „Die Wehrmacht Rumäniens; ihre Quellen und ihre Bedeutung” (Puterea armată a României; izvoarele și însemnătatea ei).

Ziarul „Minerva” inserează în edițiile sale din 17, 18, 19 și 20 iulie 1909 extrase din această broșură și scurte comentarii asupra lor pe care le redăm integral. Titlurile și textele marcate cu albine aparțin redacției ziarului „Minerva”

G.V.

Rolul strategic al României într-un viitor război

– Părerile unui ofițer austriac –

În primul capitol al studiilor sale, corespondentul militar al revistei „Danzer's Armee Zeitung” face o serie de considerațiuni pe cât de interesante, pe atât de competente despre rolul strategic al țării noastre într-un viitor mare război european pe chestiunea orientală.

„Importanța strategică a României – spune autorul – e datorită pozițiunii sale geografice. Așezată în partea de Est a monarhiei, înșfăptă între slavii de Nord și de Sud, România, sprijinită pe excelenta sa armată, poate intra în acțiune, după situația dată, fie contra Rusiei, fie contra statelor balcanice. Ca număr, armata României ar degaja vreo cinci corpuri de armată ale monarhiei, spre a putea fi întrebuintate pe câmpul de război italian sau rusesc.” Precum vedem aici, ofițerul austriac pune și ipoteza unei ieșiri a Italiei din Tripla Alianță, argumentând în acest sens cu cele din urmă apropieri ale Italiei de Rusia și cu cochetăriile ei față de statele balcanice.

Spre a dovedi deplina valoare strategică a României, ofițerul austriac lămurește situația țării românești față de terenul de înaintare al Rusiei și Austro-Ungariei, precum și influența forțelor de luptă mobile ale României în operațiunile balcanice.

„Ținând seama de pregătirea războinică superioară a Germaniei și Austro-Ungariei, înaintarea Rușilor ar avea loc, pentru corpurile de armată, cari ar veni dinspre Nord, în așa

zisul triunghi de fortificații polon Varșovia-Ivangorod-Brest, iar pentru corpurile din Sudul Rusiei împrejurul localităților Kiev, Zitonus și Berdișew”.

„Pentru ofensiva comună a aliaților contra Rusiei, obiectul geografic ar fi în prima linie triunghiul polon. Liniile de operațiune dinspre Galiția, cu cât operațiunile ar înainta mai mult spre Nord, ar fi mai amenințate în flancul drept prin acțiuni dinspre Rusia de Sud, peste Kiev și peste cetățile Dubno-Rovno-Luc.

Această amenințare e cu atât mai simțitoare cu cât va ține mai mult rezistența cetățile polone.

Nici nu poate fi vorba de un succes în contra armatei rusești concentrate în triunghiul fortificat câtă vreme armata austro-ungară nu va fi izbutit să ocupe Dubno, Rovno și Luc și să-și asigure în de-ajuns flancul de Est, iar mai târziu spatele armatei de operațiune”.

„Firește că forțele întrebunțate aici n-ar putea lua parte la acțiunile hotărâtoare ale armatei principale, pentru care ele ar fi pierdute. Dacă dimpotrivă, armata română, gata de luptă în Moldova, în strânsă alipire de spațiul de înaintare galițian, ar primi însărcinarea ca, printr-o ofensivă peste Lipkany și Czernyi-Ostrov, în spațiul dintre Labun și Zitomir, să izoleze mai întâi triunghiul de cetăți din Volhynia și, după căderea lui, să acopere operațiunile principale, atunci nu numai că s-ar câștiga forțe de luptă considerabile pentru acele operațiuni, dar și înaintările rusești din Rusia de Sud ar fi silite, dacă ar vrea să ajungă la Brest, să facă marele ocol peste Luninez (drum foarte puțin practicabil) sau peste Minsk-Baranovici.

Ar fi zadarnic să medităm mai departe asupra eventualelor probleme care s-ar pune oștirii române în cursul continuării operațiunilor. Acest singur exemplu dat dovedește destul de luminos ce importanță extraordinară ar avea armata românească într-un caz de război contra Rusiei”.

„Pentru cazul unor complicațiuni războinice în Balcani, la cari ar voi să participe Rusia, ca de pildă în 1877-78 contra Turciei, **teritoriul românesc constituie, prin fortificațiunile sale moderne, un drum de trecere care ar putea fi cucerit numai după grele lupte pentru trupele rusești, cari s-ar mai expune și pri-**

mejdiei de-a fi atacate în flanc de către trupele noastre din debușeurile Carpaților. Din cauza acestei situațiuni grele, rușii ar fi nevoiți să conducă pe drumul de apă spre Varna eventualele lor întăriri pentru Bulgaria”.

„Înainte de toate trebuie să se constate că **flota dunăreană românească împreună cu flota austro-ungară, stăpânește Dunărea pe deplin.** Această împrejurare, precum și **capul de pod strategic de la Cernavodă înlesnesc românilor să pătrundă cu ofensiva lor în Bulgaria și chiar în Serbia și să câștige acolo în direcțiunea cea mai simțitoare o influență hotărâtoare asupra mersului operațiunilor.**

Printr-o ofensivă dinspre Calafat contra Pirotului sau dinspre Corabia contra Sofiei, armata românească, unită cu trupele care ar veni din Ungaria de Sud (trupe în mare parte românești din Banat) ar putea, prin superioritatea lor în pregătirea de război, să despartă Serbia de Bulgaria sau să împiedice orice ofensivă bulgară contra Turciei printr-o înaintare dispre Dobrogea contra Varnei și mai departe contra Târnovei-Semenii.

Sigur faptul existenței armatei românești în această pozițiune strategică extrem de favorabilă silește Bulgaria să ia măsuri extraordinare în spatele armatei sale”.

„Aceste considerațiuni schițate numai sunt de ajuns spre a a dovedi că **nu numai Austro-Ungaria, dar și Turcia are un interes extraordinar pentru alianța cu România și că până când monarhia habsburgică va ști să lege de sine România și Turcia, aspirațiunile micilor state balcanice nu vor putea fi realizate niciodată.**

Oricare ar fi aspirațiunile acestor state, **ele pot fi realizate numai pe socoteala Turciei și numai cu ajutorul Rușilor și Englezilor.**

Înțelegerea acestui adevăr va îndruma înspre dreapta cale a prietenilor politice pe Junii Turci cari au arătat până acuma o prevedere politică limpede”.

După aceste considerațiuni de politică externă, foarte interesante, autorul broșurei austriece socotește că „este foarte necesar pentru Austrieci **prețuirea dreaptă a valorii militare pe care o are România**” și își propune a scoate la iveală îndeosebi „momentele care cari privesc **spiritul și disciplina armatei române și cari explică acele particularități**

cari amăgesc pe mulți observatori superficiali ai armatei românești să dea o judecată mai puțin favorabilă și nedreaptă asupra ei”

Sc.

(„Minerva”, Anul I, nr. 211, Vineri,
17 Iulie 1909, p.1)

Bazele economice ale puterii armate românești

Aceasta e problema de care se ocupă ofițerul austriac în al doilea capitol al broșurei sale. El pornește din convingerea că valoarea instituțiilor militare ale unui stat nu se poate judeca drept fără de cunoașterea raporturilor lui sociale. **„Îndeosebi în România, streinul își poate face prea ușor judecăți greșite despre armată dacă nu ține seama de factorii culturali și economici hotărâtori ai vieții publice”**

După ce stabilește datele istorice fundamentale ale României moderne, autorul constată că **„perechea regală se bucură de iubirea nestrămutată a tuturor păturilor sociale; Regele își închină întreaga carieră de Domn propășirii intereselor țării, mândra sa soție este prețuită în largul lumii ca scriitoare și ca protectoare activă a instituțiilor umanitare”**

„Armata românească arată comandantului ei suprem, încercat în războaie și victorios, o credință și o supunere nemărginită, pe care Suvăranul o răsplătește printr-o grije călduroasă și statornică pentru oștire; legătura sufletească strânsă între Domnul țării și armata sa reprezintă astfel întâia bază solidă pentru unitatea puterii armate a României”

„Țăranul român este extraordinar de vânjos, stăruitor și rezistent, din pricina muncii sale grele în mijlocul unei clime pronunțat continentale. El își iubește mai presus de toate căminul și pământul roditor care-i dă hrana. Ca și în Rusia, religiunea ortodoxă are o influență mare asupra populației rurale”

„Credința dinastică, un sentiment al datoriei întemeiat pe o profundă religiozitate și o iubire înflăcărată a patriei, ca urmarea alipirii de pământ, alcătuiesc factorii hotărâtori pentru valoarea morală a populației și stălpul vredniciei interne a oștirii”

„Factorii sociali nefavorabili virtuților ostășești, precum concepția materialistă, socialismul și ateismul, cari își fac cuibul în orașele

și centrele industriale ca o consecință a luptei aprige pentru trai, se ivesc arareori în România deoarece populațiunea orășenească este mică, iar industria și proletariatul nu s-au dezvoltat încă”

„Totuși, în păturile culte s-au încuibat, ca urmare a influenței franceze, luxul rău înțeles și cultul bunului traiu ușurel, cu toate consecințele sale demoralizatoare. Dar aceste rele nu bântuie în oștire pentru că ele sunt înălțurate printr-o bună educație militară a tinerelor generații de ofițeri”

„Nefavorabilă pentru valoarea oștirii este puțina răspândire a cunoștințelor scrisului și cititului. În cursul anilor 1900-1907, 71,4 procente ale recruților erau analfabeți”. Ofițerul austriac crede că pricina de căpetenie a tristelor noastre împrejurări culturale în păturile de jos este **„greutatea ce-o întâmpină școlarii, mai ales iarna, de a face drumul adesea lung de mai mulți kilometri, între școală și locuința lor, așezată în cătune izolate”**

„Ținând seamă de datoria publică a statului care, la 1 Aprilie 1908, era de 1 399 182 230 lei, precum și de media mică a veniturilor unui locuitor, bugetul războiului pare relativ foarte urcat”

„Cu privire la starea politică trebuie constat că legislațiunea n-a izbutit pîn-acuma să introducă atât de mult dorita stabilitate a personalului în toate ramurile administrațiunii și gospodăriei publice.

Cea mai mare parte a funcționarilor publici cade odată cu partidul politic de la putere și este înlocuită prin adepții noului partid”...

„Membrii armatei active n-au drept de vot și se ocupă prea puțin de chestiunile politice. Totuși, în cercurile ofițerești nu stăpânește abstenența politică absolută care stăpânește în Austro-Ungaria. Ofițerul român vorbește mult despre problemele zinice ale vieții publice și cu mare uimire observi câtă competență arată cutare ofițer în discuțiunea problemelor economice, industriale și comerciale. Toate aceste discuțiuni dovedesc un viu interes pentru propășirea țării”

„Presa nu este cu totul la înălțimea chemării sale. Atárnând de politica de partid a țării, ea trebuie să servească, în chip firesc, mai ales luptelor de partid. Dar există totuși organe care caută să arate cea mai mare obiectivi-

tate. În genere presa este bine condusă și bine informată și deoarece domnește o nemărginită libertate a presei, ea critică aprig toate măsurile guvernului. Pe cât am putut observa eu, presa, fără a se feri de discuțiunea dreaptă a eventualelor rele în oștire, este foarte prietenoasă armatei”.

„Din punct de vedere militar, Românii atârnă de străinătate în ceea ce privește aprovizionarea armatei; în viitorul apropiat, chiar și îmbrăcămintea militară se va comanda probabil în străinătate”.

„Industria indigenă și izvoarele ei naturale fac ca și armamentul să se procure din străinătate”.

„Mijloacele de comunicațiune, relativ bine dezvoltate, înlesnesc mobilizarea repede a forțelor militare”.

„Din punct de vedere economic, tabelele statistice (cuprinse în broșură) arată **marea importanță a pieței românești pentru exportul Austro-Ungariei și primejdia care-l amenință din partea Germaniei.** Dacă ținem seamă de raportul nefiresc între importul și exportul monarhiei, vom găsi explicabil faptul că Românii, cu prilejul încheierii ultimei convenții comerciale, au trebuit să ceară stăruitor condițiuni favorabile de import al cărnei, în interesul creșterii vitelor lor și că monarhia avea motive serioase de-a le face concesiuni”.

Sc.

(„Minerva”, Anul I, nr 212,
Sâmbătă 18 Iulie 1909, p. 1)

Armata României

Organizarea ei în lumină austriacă

În al treilea capitol al studiilor sale, corespondentul militar al revistei „Danzer’s Armee Zeitung” se ocupă de organizarea diferitelor arme ale oștirii noastre pe uscat și ale flotei noastre pe Dunăre. Ofițerul austriac se întemeiază și aici pe faptele cele mai noi, pornind de la legea de reorganizare din 1908 a generalului Averescu, care, „în limitele mijloacelor bugetare disponibile are scopul de-a înălța calitatea armatei”. Astfel, generalul Averescu „își dă seamă că o armată mai slabă ca număr, dar bine instruită și totdeauna gata de luptă corespunde problemelor războiului mai mult ca o masă de formațiuni nouă fără de miez” și prin reforma sa „fu evitată greșeala pe care

micile state o săvârșesc adeseori la organizarea forțelor lor de luptă”.

După ce se ocupă indeosebi de principiile noii noastre legi militare, de contingentul recruților, de cadrele de rezervă, autorul constată că deși „momente economice și financiare împiedică deplina întrebuintare a efectivului de sub arme și a rezervelor pentru încheierea adevăratei armate de operațiune”, totuși „**pentru cazul unei ofensive a oștirii în afară de regat, România posedă destule forțe pentru apărarea granițelor sale și în orice vreme își poate completa cadrele de campanie**”.

„Cu privire la remonta de cai, România este dependentă de străinătate. Administrația armatei caută să schimbe aceste raporturi prin îngrijirea creșterii cailor. Caii de călărie sunt aduși acuma din Austro-Ungaria, iar caii de povară din Rusia”.

„Caii indigeni sunt pentru moment prea mici și prea slabi pentru serviciul de front, dar sunt foarte potriviți pentru transport și sunt foarte iefteni. Totalul importului de cai se urcă anual la cifra de 800 de cai”.

„Cazurile de război posibile de cari România trebuie să țină seamă la organizarea oștirii sale, și anume războaiele contra Bulgariei și Serbiei, în prima linie, pretind nu atât o armată excesiv de numeroasă, ci mai mult **o armată foarte repede gata de luptă, capabilă să execute lovituri ofensive fulgerătoare.** În acest scop e nevoie ca întreg materialul de război pentru formațiunile de campanie intenționate să fie la îndemână, pe deplin, în vreme de pace, și ca **o mare pregătire de luptă și o cultură uniformă și intensivă a ofițerilor și trupelor, în sens modern, individual, să garanteze strategic și tactic iuțeala operațiunilor**”.

„Războiul contra Rusiei sau contra monarhiei ar impune României o defensivă, care, din cauza elementelor geografice date, ar promite izbânzi numai în sens ofensiv. Și acest fel de luptă pretinde o mare mobilitate și pregătire războinică a unităților militare”.

Spre a pune în lumină spiritul militar sănătos și modern care însuflețește întreaga instrucție militară a trupelor românești, autorul broșurii austriece reproduce părți caracteristice din diferite ordine de zi ale Regelui Carol, „**cari merită să fie tipărite cu litere de aur**”.

„În sensul acestor principii se lucrează în oștirea României: **Toate ideile moderne în-tâmpină aci un teren prielnic** deoarece armata n-are obiceiuri tradiționale cari sunt, adeseori, dușmanii cei mai mari ai ideilor noi pentru că ele cuprind în sine un moment de inerție foarte greu de biruit”

„Ochiul ofițerului, deprins cu străjnicia – aș putea zice exagerată – nu va găsi în oștirea românească unele lucruri curioase, mai ales lucruri formale, cari adeseori se consideră drept semne ale adevăratei discipline. Ofițerul român crede – cu drept cuvânt – că disciplina întemeiată numai pe o severă reglementare are tot atât de puțină valoare ca și disciplina întemeiată pe frica de pedeapsă. El caută deci întemeierea unei **disciplini morale, raționale**, care în mijlocul focului dușmanilor rezistă din convingere și din sentimentul datoriei, fără să mai fie nevoie de vreo supraveghiere”

„Instrucțiunile militare, îndeosebi regulamentul și tirul, sunt în fond cu totul asemănătoare celor austriece”

„**Țăranul român** – zice autorul – este un **soldat excelent**. Pe lângă virtuțile sale morale, el are **foarte bune dispoziții pentru tragere și orientare, este îndărătnic, rabdă mult și se mulțumește cu puțin**”

„Pentru educația ostășească sunt favorabile: cadrele de pace suficiente și stabilitatea lor; aceasta din urmă ca o consecință a organizării unor secțiuni profesionale în fiecare corp de armată; apoi existența unor tabere de exerciții pentru fiecare corp de armată și depozite de munițiuni suficiente; **nefavorabilă pentru educația ostășească este lipsa încă simțitoare a ofițerilor și subofițerilor, care devine îndoit de mare în condițiile serviciului de doi ani**”

După ce relevă faptul că corpul ofițerilor români nu este omogen, ci se alcătuește din mai multe categorii, autorul austriac face următoarele aprecieri asupra ofițerilor noștri:

„**Ofițerul român este teoreticește foarte cult, vorbește de obicei, pe lângă limba maternă, sau limba germană sau mai adeseori cea franceză și cunoaște foarte bine literatura modernă de specialitate**”

În societate, el este un fiu al poporului democratic; deși este foarte stimat, totuși **nu există deosebiri de castă cari să-l despartă**

de societatea burgheză în mijlocul căreia se învârtește foarte liber și este foarte iubit. Lefurile mici, traiul în România fiind în multe părți foarte scump, îl silesc să se poarte modest”

Sc.

(„Minerva”, Anul I, nr 213,
Duminică, 19 Iulie 1909)

Armele oștirii românești în lumină austriacă

Rezumând observațiunile sale asupra oștirii românești, autorul broșurei „Danzer's Armee Zeitung” spune următoarele:

„Infanteria română a oștirii active este alcătuită dintr-un **material omogen, bine instruit, modern aprovizionat și modern înarmat, iar valoarea ei morală și disciplinară este foarte înaltă**. Formațiunile ei de pace sunt egale ca număr cu cele de război. Ea dispune de ofițeri neactivi și de trupe suficiente. Neactivii de cari e nevoie pentru complectarea cadrelor de război alcătuiesc cel mult trei din cinci părți ale efectivului de război, iar mobilitatea lor este îngreuiată prin sistemul regional de complectare a cadrelor de război”

„Infanteria armatei de rezervă este alcătuită din formațiuni noi cari ies din **cadre de pace slabe**. Materialul de trupă și ofițerii, precum și aprovizionarea și înarmarea lor sunt asigurate. După o scurtă muncă, aceste trupe pot fi întrebuintate pentru operațiuni de campanie. Organizarea lor și mulțimea trupelor și ofițerilor la îndemână ar îngădui punerea pe picior de război a patru diviziuni de trupe din rezerve, dacă necesara aprovizionare, înarmare și înzestrare cu artilerie ar fi posibilă”

Cu privire la cavaleria oștirii noastre, publicistul militar austriac constată că „România întreține o **cavalerie deosebit de puternică, cu toată marea lipsă de cai care silește țara să-i importeze din străinătate și cu toată scumpetea armeei, care ar putea fi evitată din considerație pentru însemnata datorie publică**”

„Față de Bulgaria sau Serbia, cavaleria României preponderează în total cu 36-37 de escadroane. Dar nu trebuie să se piardă din vedere faptul că din totalul forțelor cavaleriei românești, numai cele 48 escadroane de roșiori și cele trei ale diviziei independente corespund cerințelor pregătirii de luptă și capacității

războinice, pe când **regimentele de călărași n-ar putea fi socotite drept o cavalerie de luptă din pricina inferioarei lor pregătiri războinice, din pricina lipsei de uniformitate a materialului de cai și din pricina inferioarei lor instrucțiuni pentru lupta întrunită**”.

„**Al doilea simptom surprinzător este deosebirea de arme** dintre roșiori și călărași. Lipsa carabinelor pune pe roșiori în situația neplăcută de a renunța la rezolvirea multor probleme ale serviciului de cercetare și ale luptei. Fără a ne preocupa de vechea discuție asupra lăncii și sabiei ca armă de atac, trebuie să relevăm totuși că tocmai câmpul de război balcanic și rusesc, terenul de operațiuni războinice al cavaleriei românești, cu numeroasele-i defileuri de munți și de râuri, va constrânge adeseori cavaleria să-și rezolve problemele pedestru și cu ajutorul luptei de focuri”.

„Ofițerii de cavalerie, îndeosebi cei de roșiori, sunt însuflețiți de un adevărat și sănătos spirit al armei lor care este cultivat cu îngrijire din partea conducerii armatei. Participarea la alergări, cavalcadele de regiment, brigadă și corpuri de armată, cu prilejul cărora se constată adeseori însemnate recorduri, au menirea de a trezi și de a cultiva o sănătoasă ambiție de călăreț”.

„Caii sunt în bună stare și ascultători. Soldații se țin bine pe cai. **Conducerea frâielor însă lasă de dorit. În rânduri întrinite cavaleria manevrează isteț și atacă plină de avânt**”.

„În serviciul de cercetare se valorează **darul de a se orienta al Românului, pe când marele număr de analfabeți se resimte în chip nefavorabil**; această ramură a instrucției militare ar trebui cultivată cu mai multă îngrijire”.

Despre mobilizarea cavaleriei, autorul austriac face o serie de critici remarcabile:

„Cu prilejul reorganizării cavaleriei, în anul trecut s-au dizolvat escadroanele de rezervă și s-a hotărât ca regimentele de roșiori să-și primească de la regimentele de călărași complectarea efectivului de război în trupe și cai”.

„**Această măsură va avea urmări grave**, cari vor influența în chip nefavorabil capacitatea de luptă a roșiorilor. În sensul serviciului lor de război, ei trebuie să plece la hotare îndată după săvârșirea mobilizării. Ei nu pot aștepta complectările de la regimentele străine, poate

foarte depărtate. Astfel se reduce efectivul escadronului la 100 de cai. Trupa și caii luați de la călărași sunt necunoscuți comandanților de escadroane și sunt și mai puțin instruiți pentru serviciul de cavalerie. Această trupă nu e deprinsă nici cu mânăuirea lancei. Și apoi, care comandant de escadron al călărașilor va da roșiorilor cel mai bun material de trupă și de cai în momentul când propriul său escadron trebuie să plece înaintea dușmanului? Aceste rele se pot înlătura numai prin **restabilirea escadroanelor de rezervă**”.

„Pregătirea de luptă a călărașilor este mult mai mică din pricina organizării lor semipermanente în timp de pace și din pricina dreptului pe care îl are fiecare rezervist de a-și aduce propriul său cal”.

Față de diviziile de artilerie ale marilor puteri, autorul militar austriac constată că „**artileria românească e mai slabă ca număr de tunuri; este însă cu 12 tunuri mai tare decât artileria bulgară sau sârbească**”.

„**Lipsa unei strânse organizațiuni a artileriei de munte este un dezavantaj simțitor, pentru că oricare ofensivă mai adâncă în Balcani are urgentă nevoie de această artilerie, iar formațiunile noi au, precum se știe, o valoare de luptă cu totul redusă**”.

„Numărul ofițerilor de artilerie (ai armatei române) este suficient și în vreme de pace și pentru cazuri de război. Materialul de cai este excelent, foarte bun la tras și rezistent. Este însă foarte problematic dacă un asemenea material va mai fi la îndemână pentru coplectarea cadrelor de război după închiderea granițelor rusești”.

Cu privire la mobilizarea armatei, ofițerul austriac arată că în cursul anului acestuia chiar vor fi înlăturați toți factorii cari influențează nefavorabil pregătirea de luptă a artileriei noastre, precum: bateriile pe cadre, numărul de cai prea mic, insuficiența tunurilor etc.

„După complectarea reorganizării, dobândirea la timp a capacității de înaintare nu va mai întâmpina niciun fel de piedici, dacă problema efectivului de cai va putea fi rezolvată în chip fericit; în acest scop s-au și făcut încă din anul trecut primii pași prin ridicarea creșterii indigene a cailor și prin instalarea unor depozite de remontă proprii”.

„Minerva”, Anul I, nr 214,
Luni 20 Iulie 1909)

REGINA MARIA A ROMÂNIEI – SCRISORI CĂTRE MAMA EI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI

SORIN CRISTESCU *

Abstract

Romania's imminent entry into war and the period of tragic confrontations that followed the decision taken on August 14/27, 1916 prompted Queen Mary to engage directly and with all her forces in an extensive action aiming at helping the needy and especially those who were wounded in combat. The letters addressed by the queen to her mother, Duchess Maria of Coburg, constitute a touching document from a period of terrible tension and of tremendous sacrifices.

Keywords: *neutrality, war of reunification, typhus, wounded*

Scrisorile reginei Maria către mama sa, ducesa Maria de Coburg (1853-1920), sunt un document istoric deosebit deoarece sunt de o deplină sinceritate, scrisori în care regina dă frâu liber sentimentelor ei. Cu o singură excepție. Este vorba despre scrisorile redactate în cele două luni care au precedat declarația de război a României către Austro-Ungaria de la 14/27 august 1916, moment ce a marcat intrarea României în vâltoarea Marelui Război, de partea puterilor Antantei așa cum era și firesc.

Cu toate acestea, chiar dacă regina lasă să se înțeleagă faptul că nu știe care va fi decizia țării ei, deși în *Jurnalul de război* precizează că știa precis ce se va întâmpla la 14 august¹, ea nu-și ascunde zbuiciul sufletesc din acele zile de vară arzătoare a anului 1916.

Regina se implică într-o acțiune specială prin care distribuie bani familiilor nevoiașe din orașele țării și, însoțită de prințesele Mignon și Ileana, vizitează spitalele despre care știe că urmează în curând să fie puse la cea mai grea încercare. Regina care dăduse o pildă de extraor-

dinar eroism cu trei ani în urmă, îngrijindu-se de spitalele de holerici de pe malul Dunării, se bucură deja de o mare popularitate. Din fiecare scrisoare răzbate însă îngrijorarea tot mai accentuată a reginei față de marele moment ce se apropie, iar când este trimis bătrânul secretar al regelui Carol I, Basset, în calitate de curier la ducesa de Coburg este evident că se pregătesc evenimente grave.

La cinci săptămâni de la declanșarea ostilităților, regina scrie prima scrisoare mamei sale, în care răzbate tragismul acelor zile de suferință agravate de bombardarea aeriană a Bucureștiului de către zepelinele germane. Vedem cum regina, pe deplin identificată cu idealul național, își dedică fiecare moment îngrijirii răniților și alinării suferințelor. Pentru cei familiarizați cu corespondența ei din primii unsprezece-doisprezece ani ai șederii ei în România, transformarea este colosală: de la prințesa preocupată și ahtiată doar de distracții mondene la prințesa și regina care supraveghează personal spitalele de răniți și se expu-

* Lector univ. dr., Universitatea „Spiru Haret” București.

Regina Maria

ne îmbolnăvirii celei mai grave; drumul este imens. Singura explicație ar fi faptul că regina înțelesese gravitatea situației și posibilitatea de a-și pierde tronul. În acest sens, la 9 august 1916, reprezentantul Austro-Ungariei, contele Ottokar von Czernin, consemna discuția avută cu regina Maria la Sinaia:

«I-am spus să se gândească bine înainte de a arunca România în război, căci dacă experimentul iese prost atunci asta va însemna sfârșitul dinastiei. Am vorbit despre marșul victorios al bulgarilor și apoi am subliniat că Rusia după ce va împinge România în război o va lăsa de izbeliște ca pe Serbia.

La acuzațiile mele regina a început să plângă și mi-a declarat că ea nu dorește nimic mai mult decât păstrarea neutralității. Orice altceva se povestește despre ea este minciună. „Regina care chipurile îndeamnă la război nu are decât o singură dorință: ca războiul să se termine o dată și nici măcar nu știe dacă peste șase luni va mai fi sau nu regină.”²

În plus stilul ei epistolar capătă o forță deosebită făcându-ne să trăim alături de ea acele zile tragice de atroce suferință, neliniște și moarte din toamna cumplită a lui 1916. Nici regina nu este ocolită de o tragedie personală – moartea fiului cel mai mic, Mircea, care se îmbolnăvește de febră tifoidă, deși nimeni din cei care se aflau în zona respectivă nu fusese atins de acest flagel.

Cât de penibilă apare în acest context scrisoarea mamei reginei Maria, ducesa de Coburg, fiica țarului Alexandru al II-lea și sora țarului Alexandru al III-lea care îi trimite o scrisoare în care o acuză pe regină pe regele Ferdinand și pe Ion I. C. Brătianu că au împins România în război alături de Rusia!

Scrisoarea din 29 mai/11 iunie 1917 este un document revelator al dramei trăită de România pe parcursul retragerii și refugiului de la Iași care ne arată dimensiunea extraordinară a abnegației și devotamentului reginei pentru cauza națională a țării ei.

Scrisorile reginei Maria rămân un exemplu elocvent de patriotism asumat cu cele mai mari riscuri de un lider care se identifică pe deplin cu cauza pentru care luptă cei din jurul său.

Ducesa Maria de Coburg

Cotroceni, 20. June/3. July 1916

My dear Mama,

I safely received your letter as well as the one for Ducky³ which I am sending on today; once out of my hands of course I do not know how long they take, besides Ducky and Aunt Miechen⁴ are both occupied again with their trains. I have a week rest after a very severe round of „money dividing” which becomes quite another in the great heat, for we are having extreme heat, which has ripened the corn marvellously so that it is nearly all cut. On my last *tournée* I spent several days at one of the big *domaine de la couronne*, a wonderful *Gut* miles and miles of splendid corn, a real sea of waving corn, you cannot imagine anything more splendid. A torrid heat! But towards evening marvellous sunsets upon that ocean of yellow and a faint haze lying over the whole rising towards to flaming sky – something grand and endless that makes one feel small and at the same time grateful.

But our distributions and hospital visits and *journalées* in the train need a certain courage in the great heat, but having undertaken it, I mean to bring it to an end at whatever cost of energy or even abnegation, it gives me at the same time great satisfaction. My two big daughters always go with me; the two little ones are at Sinaia since a month. After the Danube I caught a stupid sore-throat which developed into a sort of grippe and for two weeks I was ridiculously wretched with low fever, feeling miserable. Finally feeling to low in the great heat I went for four days at Sinaia where I was treated *à outrance*, by good Dr. Mamulea, Uncle's dear doctor who patched me up again for my next journey. I do try take care of myself, but when well I feel so boundlessly full of energy that I never can imagine that a small pain in the throat or elsewhere could really develop into anything more serious. [...]

Politically we are not having easy times, there is great excitement about the new Russian advance⁵ – one cannot help wondering what new development this awful war can take! When will it all end and when will we all meet again! To think that this is already the third summer that we are kept separated, it is too sad!

Because of all this uncertainty we again are kept more or less in town only running up to Sinaia for a day or two occasionally – altogether I am always on the move now a real *Reisekönigin* at least I begin to know my whole country and my people. Luckily I am very popular so everywhere my coming brings great joy. My daughters delight in these *journalées*. Nicolas has become a delightful boy and so good-looking, his Romanian professor-tutor is a great success, they are very happy together. Nicky always remain very funny with quite uncrushable spirits and energy.

I see a great deal of misery on my *journalées* and *des pauvres* absolutely biblical of aspect. There would be so many scenes both pathetic and coming to relate but it is difficult to choose them out of the mess.

Anyhow it is a very delightful feeling to be able to give and give with full hands and I bless Nando⁶ for his splendid liberality. He is extraordinarily generous and quite unselfish about himself having a long life of strictly abnegation in all personal desires. I think you would find him in many ways much improved. *Der Druck von oben* has been lifted and although his preoccupations are many and often crushing at least he can breathe and expand a little. Because of our big donation we can go in for no great expenses for ourselves besides the times are too serious, but one pleasure we are allowing ourselves: to arrange and beautify our gardens and Nando at free moments can sit for hours over catalogues and dreaming of beautiful flowers.

I know this letter is uninteresting and you will feel all the unsaid emotion that lies beneath all the smooth outward words.

We are living in cruel times and one can only pray that the end may be blessed – each man will do his duty in whatever sacrifice will be demanded of him.

Your loving daughter Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2718)

*

6/19 July 1916

Mama dear,

Yesterday I received your dear letter and hurry to answer it as tomorrow I am again off

on one of my *tournées* meanings *sechs Städte in zwei Tage abzumachen*. For ten days I had interrupted my wonderings as a wave of torrid heat was passing over the country, heat as few remember even in Romania, I spent those days wisely at Sinaia, which was glorious, saturated by the perfume of hay, full of glorious roses and wonderfully blue-bells but also too hot to do anything energetic except before 10 and after⁶. With that *clair de lune!* As I am no more bound to Sinaia for months but go there for time to time when I need a week's entire rest, it appears to me a sort of paradise and the extraordinary beauty strikes me each time anew.

As this year we have made big sacrifices of money for charitable reasons etc., we have undertaken none of the improvements planned except the garden, and we are planting and rearranging the gardens which had been always neglected for want of understanding on the side of old ones want of funds on ours – now we are ordering flowers in heaps – the old gardeners are being *übertumpelt* and with *ahuri* faces are trying to understand our more modern idea of beauty. I don't think I ever told you that some years ago before I was Queen a rich old Romanian gentleman whom I never knew but who appreciated my face and taste, left me a little country house and large park and small wood not far from town (he had no nearer relations) and that little place called Copaceni has become my Rosenau and we mean to grow flowers and vegetables and fruit, besides squandering thousands of flowers over the really very pretty place which is bordered by a large river⁷. The house is naïve, dilapidated, but we are going to freshen it up and give it the aspect of a pretty old Romanian house – for the moment it is a low nondescript villa, rather like one sees in small Russian towns. This place amuses us, and flowers picked there or fruits eaten from its trees seem to have a better smell, a sweeter taste – because we planted them. Nando and the children adore the place and often we go out to dine there with some of their companions. There is also a narrow lake with a boat, this lake is going to be bordered with irises and thousand of irises are going to be planted up a swampy field beyond; many things are going to be!

Là je suis propriétaire, it is the one piece of ground that belongs to me, *to me*. But I am a very hospitable host and no one enjoys it more than Nando, who always adored flowers and pottering about amongst plants, as you know.

As to my different excursions in many towns it all goes off well and systematically. I get a real *habileté* and visit unflinchingly one hospital after another and go with brave nose into any hovel.

The untidy ways of this country makes ones contact with the people much more real; one's own personality has much greater scope. Once more I repeat: I like being Queen and people like me in that part. I don't make it heavy, and yet I feel how they count upon me with a sort of need of sick lungs for fresh air! Forgive my occasional outbursts of sincerity, but amidst so many people who complain and are aggrieved with fate, perhaps it will refresh you to hear someone satisfied with her lot.

I always care to be loved, admired, appreciated, was miserable when I was not, there were many years of that, now for the moment I am everything to my people. I want to enjoy it and use it whilst it lasts. I am still strong I have still got a pleasant face and morally I have grown muscles which gives me courage and assurance and because I believe in myself, others believe in me – which is most useful for all sides. I don't mind in the least if you smile at me. I smile at myself.

What terrible anxieties you must have had about poor Friedel⁸! Poor boy it was bitter bad luck. And he is so impatient for glorious happenings.

The world is full of trouble just now! And I am afraid you worry and worry terribly. I hope you will get your change on the Bodensee and that Baby⁹ will be able to join you with the children¹⁰, that would really be a pleasure for you. Nicky passed some examinations before many professors, I pompously seated on an armchair – the only thing he was brilliant in was mathematics, a taste I do not share. *Er räusperte sich oft* and moved from one foot to another and when I smilingly suggested that he need not clear his throat quite so often, his adoring tutor said with almost tears in his eyes: *c'est pendant ces secondes là qu'il rassemble ses pensées.*

Ileana is a beauty and she is good sweet amiable with an almost uncanny *savoir-faire*. With perfect self-possession at luncheon time, noticing that *l'officier de garde* has no one to talk to she will leave more royal part of the table, draw a chair up beside him, making conversation so as put him at his ease. All done with inimitable grace – but I am afraid later she will be a flirt and a dangerous one, because already now her charm is almost that of a woman. She is tenderly attentive with Mircea, he adores her jealously and when anyone else touches her he shrieks furiously in Romanian: “hands off!” he is a temper youngster always in the opposition and curiously enough we always talk Romanian together, a thing I never did with of the others. Mircea will only talk Romanian, having been backward I suppose he instinctively talks but one language so as not to get confused.

Lisabetha is amiable, she is not an ordinary sort of girl – decidedly interesting, clever, artistic, but not easy, with the airs of an Empress and a terrible tongue. As face and hands she is absolute perfection, she is even sometimes stunningly beautiful, but she is too short and too fat – such a pretty.

Mignon is also too fat, but with her all is round, rosy and fluffy like a peach. She is slow, good natured, practical, *serviable*, slow to wrath and quick to smile – but is not a brilliant child, whilst Nicolas certainly is.

But my letter is getting endless you will have enough of my chatter so I had better end.

Politically I have little to say, we are quiet – but is a quiet amidst gathering clouds. Oh! If only we can keep war out of our hand! It would be a blessed thing!

Good-bye for today Mama dear

Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2719)

*

Cotroceni, 13th August 1916

My dear Mama,

How do you enjoy change? I am simply longing for news and many details about Baby, Ali¹¹ and children. What a delightful *Abwechslung* after those many, many months monotony. All

your life you were a traveller, I am sure you sat still for so long! I am sending you also a letter from Ducky, I have already had for a few days but did not dare send it by ordinary post as everything is opened and times are getting worse than ever. I have been feeling somewhat anxious about Baby as here one had reported to me from two sides, strange news that she had had a violent row with Alfonso and that in a fit of rage he had banished her and Ali and their children for ever from Spain. Now I am wondering what is the matter because in her last telegram Baby wrote “going through difficult times” but I hope it’s nothing serious and that they have not become wanderers on the face of the earth.

Thank you much for your letter written in Munich – it filled me with *Sehnsucht!* I am sure you must have felt very melancholy, as if the dear old times were but a far away dream, *aber es hat mich so angeheimelt* when you spoke of the Russischer Hof (Russischer Hof no more!) and Heinemann and the excellent Kellner Fuchs etc.

I am still wandering about between Sinaia and Bucharest and the other places I must to go, but lately I have been rather longer here, kept in town by a quite dreadful accident which I will describe in my letter to Baby as it will interest her because we were there together in happier days.

The children are all in Sinaia. Here the temperature is delicious, but nevertheless town is depressing in summer, one needs purer air and since some time, I never seem to have a real healthy rest. Not that I am unwell, *aber der Mensch braucht manchmal egoistisch für sich zu leben* and that alas seems to have gone out of my plan of life.

Politically things are very unsettled, the flames are coming nearer and nearer and yet there does not yet seem to be any sign of peace. In spite of the mighty conflagration all around us we have kept still for two long years it was *un tour de force!*

Nando is overwhelmed with pressing worries, for that reason too, I don’t care to leave him for many days at time, all the same I can cheer him up a bit although my own heart is none too light.

Our pleasure is the little country place I spoke to you about, we drive out there towards evening, potter about and dine. Occasionally I send my horses to Buftea (the Stirbey's palace) and take tremendous gallops with the girls there who like riding as much as I do and keep up better with my pace than my own daughter who are lazy.

I have nearly finished my *tournées* for dividing the money there are only two towns left. It was interesting and did a lot of good I think in more ways than one.

In a few days I mean to go to Sinaia to see the children and at the end of the month so God will to my favorite Horezu (the old convent) there for a real rest amidst the green! *Pour vrayment me reposer* it is there I like to go, it is far from bustle and noise, no trains, no people, only old nuns and peasants and adorable little old churches which I run after onto the top of all sorts of hill. I discover hidden treasures full of poetry, in conceivably picturesque untouched by the hand of civilization, really far, far away and full of a sort of hazy mystery like things seen in a dream.

I am writing a few sketches about Romania seen from a picturesque point of view and there my brain and eyes fill best.

I hope you are satisfied with your hotel outside the town, they say it's beautiful. I wonder how long it will take till I get a letter, one has to be so patient in these days.

Good-bye Mama dear – I wish I could be with you all – it is so hard to be so completely separated and for so long. God bless you all, think of me sometimes, for my heart is very full!

Your loving Missy.

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2720)

*

20th August 1916

My dear Mama,

Since I don't know when these letters were to be sent to you but the gentleman who was to bring them never went off and because there was a letter from Ducky I did not dare send it anyhow.

I am simply longing to have news from you, but no letters arrive.

I would have much to say but I can't. I only want to tell you all that I love you and think of you and long for you what ever happens – and that my heart cannot change.

Hard times are probably coming, they always seem to become harder.

Mama dear I only ask for your prayers! It is so difficult to be fair all round.

I do hope to hear from you soon.

We are at Sinaia it is quite lovely here, the children are all well and happy and very gay.

We hope to remain as long as we can, but we are such busy people that we always must rush about, we seem needed everywhere.

This is written in a great hurry as the precious man is leaving – it happens to be the long-nosed Romanian minister at Madrid¹².

Love to all Marie

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2721)

*

Cotroceni, August 22nd 1916

My dear Mama,

I am quite without news from you since you are in Switzerland, daily I hope a letter will arrive, but nothing comes, I don't know how letters go from there. I am back again in Bucharest after a few delicious day at Sinaia with all the children. Lovely weather, beautiful air and so many glorious flowers that I minded very much going away. I don't know if you received my last letter and a letter from Ducky rather old already I am afraid, but I had to wait for means of sending it, as instead of getting better everything seems to become more and more difficult.

The children were all very well and enjoying Sinaia, with tennis and riding and walks and many friends. Ileana is an excellent rider and loves it.

As for Nando and I we are generally obliged to come back into town as political complications keep us continually busy. How often did I hear poor old Uncle use these words – and how dull it sounded! And now we ourselves are in harness in much more serious times than ever he had during our *Zusammenleben!*

Nando being as he is, I am obliged to work much harder than most Queens though thank

God my part is not a political one, although many imagine that it is.

Carol has become a very good soldier his ¾ years at Potsdam did him a lot of good although his time there was so suddenly interrupted.

I have nearly finished my *tournées* through the country, they were fully successful – and I have still a sum in reserve for all the demands that are sure still to come.

From Ducky no news since a long time. My children always talk of Grand-Mama with great Sehnsucht and Tegernsee has remained a blissful remembrance in their minds. When will all meet again? With *angoisse* I ask myself this question over and over again.

After tomorrow Nando will be 51! He looks younger – but he certainly considers that the happy days of youth are *für immer vorbei!*

A stupid letter I know but only to tell you that we are all well and full of longing for you.

Your loving daughter Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2722)

*

24th August 1916

My dear Mama,

It is Mr. Basset Uncle's old secretary, a man we trust and are profoundly attached to, who will bring you this letter.

He will tell you all I cannot write, how terribly difficult times are and against what forces we have to struggle.

From all sides the pressure used against us augments as times goes on. Thank God Nando and I have come very near together in these times of stress, and with all my courage I stand beside him and help him in his hard work, and I can assure you that this task is heavy.

Without mixing in politics I am always on the watch, defending his side of the question as loyally as I possibly can, I know his patriotic feelings and that the good of the country alone counts for him and one day his people will recognize what he has done for them and that truth was on his side.

It is full of emotion that I write these words to you, for I don't know if you realize how hard it all has been and how heavy the crown and what hours of moral suffering we are going through.

But let us hope that also this crisis will go over and that God will recognize our efforts and keep His hand over us and our Country.

With Basset¹³ you can talk openly it will do you both good.

Later I shall write again, *einstweilen* my love to you all. Hope you received my other letters.

Your loving daughter Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2723)

Telegramme

Exp: 31 August 1916

Received: 1 September 1916

Duchesse Marie de Coburg

Hotel Doeder Zürich

I am sure your thoughts at this great moment when our country hopes to realize at last its great dream. We are aware of the tremendous task we have undertaken but we have confidence in the right of our case. We are all will end full of courage.

Best love to you all Missy.

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2724)

*

19th September/2nd October 1916

My dear Mama,

We are already over five weeks at war and I have not yet written to you, I was always expecting some word, some sign from you but nothing came. I waited in vain, awfully sad not have a direct greeting from you at such a moment. If you had been in Germany I know it would not have been possible, but from Switzerland you could have telegraphed to me. You don't know how I need just a word from you at the most tremendous moment of our lives. You will have noticed that my last letters were *angoissées* that I felt that great events were nearing, we always try to keep it off, but in vain, the hour of Fate struck and we had to go forward! We went with our eyes open, conscious of what it meant, our eyes open but our hearts firm feeling that we were doing right. Each country has its ideal and ours has nursed a dream for centuries the dream that one day all the Romanians shall be united under one

crown. There is not the smallest most ignorant peasant in the most forgotten corner of the country who does not guard this dream – to them this war is a holy war, willingly will they give their last drop of blood to realize it! Extraordinarily touching is the way the wounded respond to my enquiries in the hospitals, in each hospital, where ever I have visited them, when I ask: “Are you suffering? Have you suffered?” their answer is: “What matter my suffering as long as you become Empress of all the Romanians!”

In the streets when I stop the women flock around me, bless me, and repeat the same thing: “May you become the Empress of all the Romanians!” It is a long hoped-for dream that now seems coming nearer and Nando and I because they think we are destined to fulfil it for them, have become extraordinarily near to their hearts. Perchance it is but a glorious folly! But have not all nations shed their blood for one dear folly or another.

War is a terrible thing, doubly terrible for a little country without illimitable means, and such a war! Yet we do not regret having undertaken it. Nando and I, faced beforehand every eventuality, all our worst moral struggles and fears were beforehand, one day, so God wills, if ever we meet again I shall tell you all about it and how grandly Nando did his duty becoming in one day the most popular King because he was following the cry of his country!

Oh! I know you won't really be able to sympathize with us, you will only see the folly, the risk, the advantage of remaining neutral, but there are hours when a country has to look Fate straight in the eyes and to follow its call.

But a line of fire seems to cut off the “before” and the “after”. Now our frontiers are open to every danger – and what frontiers! Endless ones! With enemies on both sides – and the heavens themselves are laden with death. The aero-plane raids over our poor Bucharest have been most deadly. In two days over 200 people were killed in the streets without counting the horribly mutilated that in vain we have been trying to put together again. I have arranged a hospital for 80-90 beds in the old palace taking large banqueting rooms, whitewashing them and turning them into a most admirable hospital which I run with our own means. It goes

very well. I am a sort of high deity over the whole, useful especially as encourager, stimulant, organizer. I do not do any nursing myself, I have no time, I am too needed on every side. I have mostly trained nurses and *internes* the ladies doing the easier work although I have a few who are real sisters of charity and help even in the operation rooms amongst others two charming Russian at the legation, a Princess Gagarine and a Madame Jacoblev. My daughters have no inclination towards a real hospital work, but they help with serving the lunches and dinners, they do the sewing in the lingerie, they cheer up and talk to the wounded, rather royal style, no doubt but also useful in its way.

My mornings I spend running about in all the different hospitals, there are quantities of them, all full already and I try to divide my time and sympathies amongst them all, but nothing that has been brought us from the battle fields is to be compared to the inconceivable horrors the aero-plane bombs produced in the streets. It makes life so anxious; in former days, those behind the lines were safe, now no more, one never knows if in the evening one will be reunited to those one loves and left quite well in the morning. The *Strafsystem* has been used upon us with quite special vengeance.

Military news I cannot give you. They are so uncertain, sometimes good sometimes bad. I never dare rejoice over a good news, nor do I despair when the news is bad. I just hope and pray and believe in what we are fighting for – but bloody indeed are the sacrifices and in a small country nearly everyone seems a personal friend, it is not in vain that one has worked and toiled and laughed and cried together, now one suffers together and helps together, and courage together for whatever may come.

The children are well I have not kept them in town but my big daughters and sometimes Nicolas work with me in town. Carol and Nando are together.

Of course there are immense sadness, immense sacrifices that have to be faced and cruel separations and the tearing of much that was dear, but it seems that we were destined to live in a great and terrible time, so one must bear it without complaint keeping hope and faith in

one's hearth. Each country believes in its holy right, each one is fighting with the blood of its sons, it could not be so heroic did it not believe its cause a blessed cause.

To be cut off from you is dreadful, there is no consolation for that, for many things there is no consolation, but one bears them all the same because one must.

Give my love to Baby, to Passelchen¹⁴ and tell them I am well and doing my duty, but that my heart is full of love.

Ever your loving daughter Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2725)

*

Duchess Marie of Coburg to Queen Mary

4th November 1916

Received: 7th/20th December 1916

Dear Missy

How can I tell you with simple words what I feel for you at this moment. My heart bled and my soul cried. I cannot express it better and you will understand my mother's feelings. I loved the little chap, though he was then only some months old, when I knew him, but he was a great joy to me at Tegernsee, when I had him in my room laying on the sofa and playing gently with some little wooden toys. The house is there, the toys are there in the children's corner, but all is empty and abandoned since three years and when will it be full again?

How could this little child get such bad typhus? I cannot understand it, unless the whole country round was infected? Do try and write to me a few details I want so much to know and understand all. Think of you, I should suppose that you know I did and the whole time and I had hoped that Adini¹⁵ told you so in a telegram, but it seems she did not and so I waited and waited for days, but nothing came and I telegraphed again and got yesterday the sad answer that broke my heart. Do I even know if this letter will reach you? But I must try and send it through Adini, the only way letters can reach you now. I was determined not to write to you during this unfortunate new war, as I felt I could not, as my feelings were too bitter and too indignant, so I finished my last letter from Zürich: *wehe dem der gegen sein Vaterland*

geht! This was to have been my last farewell for a long and long time. But Baby telegraphed once and got no answer, even through the legation. Oh! why, why did you begin this war, did you not realize what dangers were awaiting you on all sides? We knew it and expected it, all as it came to this day. And the worst of all, is that they specially accuse you of having been the chief element of bringing it about! How can I express my feelings and explain the feeling in Germany, of intense hatred and wish of revenge: never has been a feeling towards the many others enemies so intense, so bitter, so unforgiving, it makes me shudder and I can hardly believe in my old days, that a daughter of mine is at the bend of such a movement, my former little beloved peaceful, fair Missy, the sunshine in the house. Do you realize, that you will never be able go back to Germany? That your dear old Munich and Tegernsee days are gone for ever? And I am getting old and when shall we meet again, and the darling Mircea is no more! This is all so tragic, so unbearable to think off that my old but still very clear brain, can hardly fathom it all. Were it not this terrible sorrow that has come over you, you would not have heard of your old Mama. But now I must write this one letter, full of sympathy and grief and tell you also about my old broken-hearted self. I am safely back at Coburg, having remained at Zürich much longer than I intended, as Baby implored me, to stay with them till after my birthday. Both the Alis don't know what to begin with themselves as at present they cannot go back to Spain. The reason why I wanted to explain then in August, but Baby would not allow me and later I did not write to you anymore. Now it is not the moment to talk of those things. I advised the Alis very much to go now to Lausanne, a milder climate and they have some acquaintances there, so they really seem to have made up their mind and to stay there at the Savoy Hôtel.

Are you still at Bucharest? I cannot make it out clearly and cannot understand how you could have remained there at such a moment, if it were not for Mircea's illness?

The want of news is terrible and absolutely harassing. Dear me, when I think of it, last year you could have helped us and perhaps this monstrous war would have been at an end and Romania would have had the *beau rôle!*

Nando as a German, as a former German officer! And this traitor Bratiano, your *mauvais génie*, your infamous counselor! Nando in his hands! I knew all through Erni H[ohenlohe] his despair was intense, as he had told and written the whole truth to Nando. But all Germany says it was you, you who pushed on towards the war from insane, blind confidence in the Entente. Oh! dear Missy, it is perhaps cruel to write about it now, *aber es muss heraus*, just because I feel so intensely for you and perhaps am none the only person who can tell you the truth. One wants millions of words to express all one wants to say, but even a giant mind could not express it all in a simple letter. Love you I do, *meine sonnige* Missy! But you were too prosperous, too contented, too pleased with your own self. I trembled and feared, for I am a firm Christian believer, believer in the words of God to my life's end.

I supposed you have not heard that I have had a long and most interesting talk with old Basset, who came to see me on his way to Geneva, his despair was great, he has just seen poor fat uninteresting William at Sigmaringen, who was *absolutely* broken hearted.

No doubt it was a hard struggle for Nando, but why did he give way? Unless Bratiano footed him a treacherous dastardly way? We all believe it, you know, all from this traitor bought by foreign millions. May he have his just reward one day and your eyes be fully opened, too late, alas!

Now I am well, *unberufen* and all is peaceful in our dear old Coburg, even the sunny warm November weather. We are brave and confident. Sandra¹⁶ is much more normal now, thank Goodness. She is deeply upset at your sorrow and was going to write to you. She also poor thing, has lost her youngest. From Ducky I had several letters during the last months, which is a wonder and even a card from Haparanda.

I must not make my letter too long, you will hardly have time to read it, but do read it all the same. Think of me sometimes, of the resigned old Christian who bears it all patiently and who thinks constantly of you and prays for you. Those are my last words. May God help you my darling child, my eldest daughter,

whose birth was the greatest joy of my life. Tears blind me, *ich kann nicht mehr!*

Your broken hearted old Mama

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2180)

*
1st/14th November 1916

Mama dear,

Can I write about it! Can I? Will I find the courage – and yet I want to tell you, just you, because in my unutterable despair it was you my heart called for, you, you, my old Mama from whom I am cruelly separated, from whom for two long terrible sorrow-filled months I have had never a word.

Why was this to be? Who can tell? The popular belief is that God took him from me, to pray for his country that is in danger – so let it be!¹⁷

He was so well lately, so jolly so sweet. We are not living in town but in a house that has been *réquisitionnée* for us close by out in the country, Cotroceni being in a too exposed position in these days of aero-planes and bombs.

One day he had a sore-throat and sudden fever, but he did not seem ill with it although the temperature was enormous. The doctor declared it was an amigdalite, the next day he had the same temperature, then it suddenly fell and we thought all was over, but the next day up goes the temperature again and nothing can make to go down, it remains 40, 40, 40...

In despair I send for other doctors there is a consultation, they take some of his blood and analyze it and find typhoid fever... that terrible illness that seems to follow our family and the male members of our family.

Three weeks of mortal anguish and nothing to be done.

After one day's hope when the temperature fell, it settled on the brain, and then all was in vain. Three doctors night and day for his life, but nothing was to be done. They tortured him with injections, with serum, with *ballons doxygene*, with bath, with wet towels – all in vain. Yet he resisted three weeks, I always considered he was a delicate child, but the doctors said he must have had a wonderful constitution to resist as he did at the end the heart failed – it gave way – it could no more and my

little Mircea was taken from me on the 2nd November, *Allerseelen* at 9 o'clock in the evening. I was holding his hand, my other hand lying on his head. He went out like a light that could burn no more.

For ten days he had been completely unconscious, his eyes turned back in his head. I could not bear those eyes, so we kept a bandage over them. He died with a bandage over his eyes. Four times already they had called me to him because he was dying – four times I lived the mortal anguish – but the fifth time he died.

Now is dead, my baby is dead, I have no more little child – it is finish – part of me has been torn from me and lies beneath the stones of Cotroceni church.

Why had it to be? Who can tell? Perhaps so that I should better understand the thousands and thousands of mothers crying for their sons.

There was not a case of typhoid anywhere, not in the village not amongst the soldiers, not amongst the wounded. The child was separated from everything, came into contact with no one and yet the slinking, creeping illness picked him out and cut down his little life, chose him out, so that the earth should swallow him up at a time, *wo das grosse Sterben über die Erde geht*.

I stand it somehow – like a ghost I move over the earth – I have once more taken up my duties, I go from hospital to hospital – I have moved about the country, gone to most wretched, to those nearest the front – I live, I talk, I eat, I sleep, I even think and work and organize – but the Missy that was is a thing of the past – one of my limbs have been cut off – *moi aussi je suis une amputée* – in vain I fought for its life – I felt its pulse disappear, its heart stop beating, its breath give out. I saw it stiff and still in its coffin – a little stranger with severe unknown face and a mouth that spoke of a suffering that none of us had been able to share, that none of us knew – a little wax figure, very still, very cold, very dignified – and that was my Mircea, had been my Mircea, the child I had born, the child I had loved, my last.

Now you know – I have told you and no one can help me. I am alone in my unutterable grief, I must learn to bear the unbearable day by day I must learn to bear it if I can.

But my heart cried for you Mama, my dear old Mama who knows what grief means, who

is lonely and sad and cut off from us all by the cruelty of war.

I won't talk of war – I will only tell you that from all sides we are trying to defend ourselves, that danger is around us but that our soldiers fight bravely and every one does his duty as best he can. I want also to say that when ever I can say a good word and do a kind act to a prisoner – I do so, for there is no hate in my heart – only a great many remembrances that are holy and always will be holy and dear, what ever the world may be doing.

Es gibt vielleicht ein Wiedersehen, [it will be probably a seeing again] let us hope it – but we stand before such an incomprehensible immensity of trouble and suffering that one can but bow one's head and say: "Thy Will be done".

Good-bye Mama – so God wills this letter will reach you once.

I only want you to know that it was you I needed and you that I need.

Your daughter Missy who loves you.

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2726)

*

December 7th 1916

My dear Mama,

There is a chance that perhaps you will receive this letter, I am trying to send it through Daisy¹⁸. I would try oftener to get at you, but you seem to have put me out of your heart although words fail to describe all that I have been going through since the war began.

I am not going to begin to enumerate my trials and sorrows, my anxieties, I have found that the only way to bear it all is not to complain, nor to recriminate not to bewail. There are hours when Fate lays its hands upon one and one must follow and perhaps there is an explanation for all the suffering but that one cannot understand.

Our situation is almost desperate I am all best homeless, I possess nothing more what I had – hopes had been buried, beliefs have been torn up by the roots, illusions have been destroyed and hearts have been broken but I have made up my mind, to stand it all, to stand it without complaint. If ever I opened my mouth

to complain, to judge, to explain, I would go mad! But this I want to tell you because after all you are my mother, however much other near you try to poison your mind against me, once I was the little Missy you loved, once you cared to hear my pains and sorrow, of my hopes and fears, this I must tell you, that because of your silence, your indifference, you are making my lot much harder, oh, so much harder. You cannot imagine how I have pined for a word from you, one word! Especially after my intolerable grief and nothing came, nothing! Except one telegram and nothing more! Step by step I have mounted the hill of pain and because of your silence you shut away from me what might have been an extraordinary source of relief! What is the use of telling you that I am homeless, that I do not know if tomorrow or the next day will not be even houseless – what is the good of telling you that all other sorrows are bearable except Mircea's death, what is the good, if you have shut me out of your heart!

I know you used to try and keep in communication with Ducky who also is fighting on the other side – and yet war in a way touched her from much further than it did us, for here it is sapping our very life, our future, our existence! Well, it is but a page, an episode in this world's great tragedy, a few more lives a few more tears, a few more graves, what matter! Perhaps our whole generation is destined to be swept off the face of the earth! I cry for Mircea in intolerable agony that finds no relief, but no doubt he is happier under the earth.

For the moment I am living in Jassy, where a house was arranged for me somehow whilst I spent two weeks in the train. There would be volumes to relate and certainly my letters would not be dull, but one can only put one's grief into words for those who can listen with sympathy, not to those who have hardened their hearts.

Have I become a stranger to you, I do not know? I know nothing more except that you have been silent, silent, silent in this most fearful crises of my life. But I write today because can one know what the narrow may bring, the enemy is advancing and my country is small. In these days of disaster I have found a few staunch faithful friends. I do not know what the end may be, if I shall live to see it, but I want to tell you that I love you and long for

you and ask you to keep the place in your heart for me never mind your surroundings, because I am your daughter who is suffering unspeakably.

Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2727)

*

Jassy, May 29th/June 11th 1917

My dear Mama,

As you have gone to Zürich I am going to try and send you a letter although I have no idea what your feelings are, if you care to have news or not, but as my own *Sehnsucht* is great, I let myself go to imagine that you too can't be indifferent to our Fate, although in this great tragedy we are all living through each personal sorrow, worry or despair becomes but such a tiny drop in an ocean of world-flooding grief.

I am going to try and send you this letter through Mr. Lahovari¹⁹ whom Baby knows well as once he was a dancer of her. He will tell you many things as I suppose *on terrain neutre* you will not mind seeing him.

When last we were together Ducky and I²⁰ we had roughly planned trying to go and meet you somewhere in Sweden this summer but now with all these Russian events everything is tragically changed. I do not know if you have heard from Ducky since, if you have had any direct communication or not. I have had two letters from her, but since several weeks²¹ I am without news. Do you know she is expecting a baby²²? Some tragedies are too great to put into words, her grief is one of them, I would send you her letter if it were not too precious, I cannot trust it to the uncertainties of the distances that separate us.

There is such a fearful mess about actual events that sometimes I imagine that we are to go under with it all and never to see each other anymore – that it is the end of all that was – a sort of wiping out of what was happy and simple and supportable. Now everything is sword and flame, hunger, fear and sickness. Death itself has almost lost its meaning, so many I have seen die in every degree of agony and mostly with complete resignation, only a little anguish in their eyes.

We have been struggling against an epidemic of *Fleckentyphus*, a terrible illness because so difficult to guard against as it is solely given by “lice”.

I fearlessly move about amidst it. I am not a nurse, but I am a universal encourager, I go everywhere and help in the darkest most forsaken holes, I am always called there where despair is greatest and want most acute. It is something to be born with blood that does not fear and with a sense of noblesse oblige that does not shrink.

On se fait une autre mentalité and one does what once would have considered absolutely impossible to do.

All I would have to relate would be palpitating interesting in its awful reality, but it can only be related to ears that would understand and sympathetic not to a heart that wont and cannot understand.

But I am pleased to know that you are with Baby for a change of air and a change of people – I hope it will do you good. I am longing for news, dreadfully terribly for news, for my heart has on the contrary expanded to a degree of understanding that sometimes almost feels uncanny. I could quietly die now with the feeling that I have “known” – sometimes I think I will die before the end, sometimes I almost *hope* I will, except for the children, because after so much sorrow I feel as though joy would break my heart – you see I still *do* believe in joy – because joy was once my nature – I have left it far behind, but I believe in it still.

We are all well in spite of almost fantastic trials. We have got accustomed to Jassy and people have become very fond of us here as to what lies on the other side, we shut up our hearts and wait.

Have you any news from Russia? I have news from different sources, I see many people. Aunt Miechen is a sort of prisoner, also Boris, but Ducky and Kirill are free – their own sailors guard their house, but her work has been taken from her which is an awful grief.

I was excited and interested to hear about Maritta's²³ son²⁴ – Sandra Grand Mother! And my children have not yet given me that pleasure!

Nicky has grown tremendously and is quite nice-looking. Ileana is an adorable and beautiful child, but little Mircea lies quite alone in Cotroceni in the enemy's hands.

How are you? What sort of winter did you pass? Has Sandra become any more reasonable? Or does her “aberration” continue.

How is Baby and her delightful boys? Is she never going back to Spain?

I hope you and she will send me letters by Mr. Lahovari, he has only to wait till you have had time to write properly. Don't say anything unkind, it is no good saying hard things that have to travel two months to come and wound a heart that has plenty to bear – but there is a little love in the words that come from so far – always remember that in these days of danger hard words might come to bit those who perhaps have already gone from this earth – life is but a very uncertain thing in those times.

Is Passelchen with you? Give her my love – I would also like my love to be given to Gretchen and Margaretha. I remember the friends that were, if there is a change. Times have changed not I, life is cruel but I am the same – and yet oh! so different – but much, much better than I was, if you only knew!

Good-bye Mama dear for today – my letter may seem strange – but I am strange and tremendous and fearful!

Your Missy

*

Jassy, 14th December 1917

My dear Mama,

I am going to try and get this letter through to you by Daisy, I hope it will succeed as I am also inclosing a 1000 Francs for your poor, which I would have liked to send at an earlier date, for Christmas, but *der Mensch denkt und Gott lenkt* and instead of getting better each day things get so much worse that one hardly dares write nor does one know where the morrow may see one. For the moment we are still here but pass from time to time through terrible moments which so God Wills I shall live to relate to you one day. I safely received your and Baby's and Gretchen's letter from Zurich after Lahovari's visit, but I was never able to

answer as instead of getting better everything gets worse and I found myself always waiting for a period of relief which has not come alas, because we are in no ways pleased about the armistice – although physically it let us breathe. Morally one becomes extraordinarily long-suffering and one stands somehow none too badly this incredible state of affairs. I was horribly upset by all you wrote me about your own affairs and Russia is in such a frightful state that nothing good can be expected from her for the moment. The tragedy of your poor country is *so* great that words do not suffice to speak about. We are suffering so horribly because of it that I can but remain silent. Some things can only belong to history, cannot be spoken about whilst they are being lived. I have no more news from Ducky since about two months, have tried to communicate with her but for the moment in vain.

Here we continue our usual life which chiefly exists in trying with all our might to relieve the misery around us – extremely difficult because we are so cut off from everything, so jammed into a little corner with a huge flaming country as only neighbour. *Ce n'est pas réjouissant*, but has to be borne with much else and the extraordinary love that unites us to our people in the great help though all this suffering.

During the summer all my children suffered from jaundice of which there was an epidemic, Mignon especially who had a *rechute* was very bad. After that Nicky had recovered from his jaundice he had typhoid fever, it was an awful moment when I realized that he had terrible illness which seems to pursue the male members of our family, but thank God it was a normal case without any complications and now he is up again and allowed to feed to his heart's content. We still eat extraordinarily well although we are constantly told that nothing can be had.

I had become a tremendous worker, I never knew that I had the stuff in me, but necessity develops virtues and mine have certainly developed to my own astonishment, Carmen Sylva is nothing to me! She never had such a chance to develop her „Mama Regina” virtues, her times were paradisiacal in comparison to mine. Lahovari wrote that you seemed much concerned that I should not literally tread

too much in the old poet steps! I well understand that fear, for a woman with a pen is an odious and fearful thing, but there is a strain of common sense in me which in spite of the unabashed way I now produce writings, keeps me well down on the ground and prevents my being carried off into dangerous worlds of fantasy. I am sending a little book of sketches about Romania which was published for the Red Cross. It may amuse or interest some of you to look into it. You will see that it is in no ways high-flown, and a very natural sort of literature. I have written a second volume “My Country” since the war, describing things we loved and lost – it's more *vibrant* but abusive against no one, although we have suffered much and lost much. I dearly love this country and its poetry has gone deeply down into my soul. I especially send the book for Passelchen who will like it, I am sure – even Sandra will like it I think and will be pleased to see photos of places we used to admire and of dear little churches and houses extraordinarily characteristic of the land.

I have no news of the Russian family except one letter from Dimitri²⁵ who is at Teheran where he had still been banished by Nicky²⁶.

How is Sandra? And have you news from Baby? Are their plans always the same? And you how are you? I have not heard from you since George²⁷ sent Sir something Rumbolt²⁸ to you, was he able to help your affairs in any way? Is there anything I can do? When things were not quite so bad I had talked to Poklewski²⁹ who was sure that the *apanages* of the Grand Duchess married abroad would be maintained as it was an international arrangement, but since then alas things have gone down and down so much down in fact that one cannot but hope for a reaction.

I keep well through all my troubles I am even inclined to get fat over them which is an unnecessary luxury. My girls work in different hospitals, especially Mignon has real talent and likes it in a calm normal way.

Ileana would be a joy to you, but she is getting a bigger girl, rather serious and well behaved but very pretty.

My old Milne is leaving me to go back to England, the partings are very sad and after ten

years and such years! *Les attaches deviennent très fortes* and it is a bit of one's life and souvenirs that drop off.

Daisy in Stockholm has been most kind in trying to help us in our correspondence with our prisoners, always such a slow proceeding – and so much sadness attached to the want of news.

We had the most glorious autumn, with a sky and light as I had never seen and that seemed to mock at all our misfortunes.

I had no country life at all this summer, although several houses were offered me by loyal subjects, but the complication of separate installation was too great. I only spent two weeks in a tiny wooden hut near the front, along side of one of my advanced hospitals. I loved the little place in the hills above a river – I also went back for a week in autumn when the leaves were golden. Ileana, Nicky and Mignon were taken out to grass by separate kindly people who had fine houses in the country.

Personally I led a more or less nomad life, going everywhere, even into the first line trenches which much enchanted and astonished my soldiers. I blush to say that I have inherited the title of Mama Regina – although my people ask at the same time, if I have passed 30! Mama Regina used to be a person with white hair and spectacles and a fat tummy and a constant grin.

How is Passlechen, I cannot bear to think of her always ill and it must make it all so difficult and so sad for you.

I long for news and many details, write to me through Daisy, she very faithfully sends me on anything she is most obliging and punctual. There are so many things I would like to relate but I dare not confide too much to a piece of paper that has such a long and dangerous journey to make. Very tardily probably this will bring you my Christmas wishes.

Christmas is very sad now and one cannot even give presents and there is nothing to be had.

Love to Gretchen, Margarete, Passelchen and Anchen. And a very loving kiss to you my dear old Mama whom I terrible miss, miss always more and more.

Missy

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2732)

*

Jassy, January 12th 1918

My dear Mama

I am going to try if this letter will reach you – things are getting worse and worse, the state of Russia is indescribable and we are going through the hardest times we have yet had – but with extraordinary tenacity we neither give up courage nor hope – only we are dreadfully lonely and cut off from everything. Since months I have no more communication even with Ducky. I believe that she is still in Finland and Finland is now a republic – has one not the feeling of living in some dark and terrible dream? Out of which one vainly struggles to extricate oneself especially the Russian state of affairs is absolutely *cauchmarique*.

And in the middle of all this, yesterday was our silver wedding! And it does not seem so very long ago that we were dancing at yours³⁰, I remember that ball in the big hall of our dear Gotha Schloss. I wonder if you remembered that it was our silver-wedding – if you will have thought of that cold winter morning 25 years ago when you sent off your eldest daughter out into the world – the first who left the house! The old home – how young I was, how full of hope – what strange and awful changes this terrible war has worked. When shall we all meet again and how? And where?

I have already tried to send you one letter through Miss Milne who was leaving and passing through Stockholm.

It was a strange silver-wedding at an hour of great peril for our country cut off from any members of our family, nothing to be had in our poor little Jassy, not even a flower, no one could offer us any present not even any sweets! Our shops are empty except for absolute necessity, but there is plenty of bread and the army is well fed.

Certainly we have faced awful days and horrid dangers – but one gets accustomed to dreadful situations and to everlasting difficulties – everything is absurdly, preposterously difficult – but we are still alive and we are still here.

I work harder than ever, I fact I am overworked, but is better to be always doing, to sit still and think is hardly bearable.

I wonder how you are standing the winter, how Sandra is, how Passelchen is, Gretchen, Margarete etc. it is so hard to know nothing, nothing.

For the moment all my family is well, my daughters are working in separate hospitals, Nicky and Ileana have many lessons.

We see many people as Jassy is very full, many foreigners also but nearly everything that was a decent Russian has disappeared extraordinarily – one cannot understand what has happened to them all.

Your despair about the whole thing must be inexpressible.

How old is Rose? It is months and months since I have heard anything from you – and also nothing from Baby, though there is a funny little Spaniard here who declares having seen Ally at Zürich on his way here.

The American Red Cross is helping me here a great deal and has vast means, we are also looking after the civil population and the women and children in the villages. There is a great deal to do and all become difficult because of the transports and the Russian state of affairs.

I can give no details not being sure if this letter will ever reach you – but I send you all my love and longing, eternally praying God that we may meet before too long.

Your loving daughter Missy

P.S. Our silver-wedding was very touching, just because of the tragic of our situation we felt a very warm and understanding affection mount towards us on all sides.

My people offered me a large sum of money for my charities. Nando and I were able to give each other nothing as there is nothing to be had here and as we are cut off from every country except the catholic Russia. Will this state of affair never come to an end?

I have no news from any member of the Russian family except from Dimitri who is at Teheran.

Ileana is lovable but getting quite a big girl, she is docile and fond of learning. We have an excellent mistress who gives her lessons.

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2733)

*

Cotroceni, June 22nd 1919

My dear Mama

I received your letter with a not too enormous retard. It always gives me tremendous emotions when I see your writing, there is something of the miracle in receiving a letter from you now-a-days, one becomes so humble before the enormous trials Fate hurls over one. Oh! No, I don't rejoice over the horrible conditions that are being put to Germany, I read them and my blood freezes. I remember the days last year when they, the Germans, were putting like conditions to us, smothering our existence, rooting up our every possibility of recover, taking away our mountains, our only sea-port and I remember the degree of hatred that at that hour my heart had been able to contain. This might perhaps make me rejoice that now it is the turn of those who tortured us, to be tortured, but I have no desire for revenge. Of course I rejoice that my country has come out gloriously, but triumph is not sweet, on the contrary it makes my heart ache thinking of all the grief and misery of those who have spent their energies in vain. I think of the hundreds of thousands of graves that have won nothing, only grief, humiliation and distress. Oh! The world is horrible at this moment, my heart is sick over it all, there are some things one's mind dare not face.

Yes, I did what I could for Baby, and being actually a very popular figure, my word has weight – I have won George of England for her – he will treat her well although he refuses to mix up directly in their Spanish family matters, which after all I suppose he cannot do. When I saw Baby I thought she looked horribly thin and care-worn, but by people who have seen her lately that she is looking better again. We are able to correspond with more or less facility.

I still hope you will be able to get to Zürich because I had planned with Baby to try and get out to meet you there. We must try to meet Mama dear! God knows what Fate has still in store for us and life is an uncertain thing, do try to go to Zürich, if I can help in any way let me know, I can not bear that this year should still pass without our meeting!

I have no news from Ducky, if I enclose a letter to her will you try and send it on? I hear that her friend, Miss Etter, died of the grippe – if it is

true that is one of those hideous tricks of Fate, *qui accable ceux qui sont déjà trop malheureux*, the Ethers were their only main-stay there.

Ducky won't leave because I believe she believes that they may still be necessary to Russia when their hour comes. Things seem to go a little better in some ways, the Bolsheviks are less strong than they were, but the crimes they have committed are so ghastly that one's mind refuses to accept them as possible.

Is it true that Täntchen's brother and wife were massacred? Later they said it was her nephew, but I never found out which it was. Carlo died³¹ under very sad circumstances with their house occupied by the enemy. There is no end to grief of the world, nor does one see real peace ahead – but there is great weariness that may keep nation quiet for a time.

I am in great trouble about Carol. I am trying to save him – his marriage was annulled, but he declares that he means to marry her again at the very first occasion. She loves her madly, she is utterly non scrupulous, she has no feeling for anything but her own interest and he is entirely and completely under her influence, with unshakable persistence he declares that he will never regret the awful step he is taking or meaning to take, though it means the loss of name, position, family, country, future – fortune he has because Uncle Charles left him a big *Gut* [estate] – she of course knows that he will be rich even if he is banished. This is a fearful heart-grief to me and it is much because of this that I have put my other children in safer hands. I am sending you the last photo made of Ileana and me, it is an excellent one of Ileana. She is the most adorably excellent child one can dream of, absolute perfection – if only she could remain so. She learns easily and well and loves her lessons. I have news from England. [...]

Lately we made a *tournee* in Transylvania and were received with frantic enthusiasm by the people who are at last liberated after centuries of Hungarian oppression.

It is too sad all you tell me about what is going on in Germany. I can hardly realize it all it all seems like some awful dream. I wonder what will come out of it all. [...]

Your loving daughter Missy.

(A.N.I.C. Fond Regina Maria, dosar V 2734)

NOTES

¹ Maria Regina României, *Jurnal de război*, ediție îngrijită de Lucian Boia, Editura Humanitas, București, 2014, vol. I. pag. 104.

² A.N.I.C., Microfilme Austria, rola 221, cadrele 662-663.

³ Victoria Melita «Ducky» (1876-1936) Queen Mary's younger sister, married at 19th of April 1894 to Ernst Ludwig Grossherzog von Hessen Darmstadt (1868-1937); they separated in 1899 and divorced at 21st December 1901. Victoria Melita will marry again at the 8th of October 1905 to her cousin Grand Duke Kiril Vladimirovici (1876-1938).

⁴ Maria zu Mecklenburg-Schwerin (1854-1920) married at 28th of August 1874 to Grand Duke Vladimir Alexandrovici (1847-1909), son of Tsar Alexander II, so she was sister-in-law to Duchess Mary of Coburg.

⁵ Brussilov's Offensive which began at 4th of June 1916.

⁶ King Ferdinand.

⁷ Răul Argeș.

⁸ Gottfried von Hohenlohe Langenburg (1897–1960), son of Ernst and Alexandra, born Edinburgh, since 1893 Coburg, Queen Mary's sister. The eldest son of Wilhelm von Hohenzollern (1864-1927) was also called Friedel.

⁹ Beatrice (1884–1966) youngest sister of Queen Mary called Baby Bee.

¹⁰ Alvaro (1910-1997), Alonso (1912-1936), Ataúlfo (1913-1974), sons of Alfonso and Beatrice d'Orléans-Bourbon.

¹¹ Alfonso d'Orléans-Bourbon (1886-1975) since 15th of July 1909 Beatrice von Coburg's husband.

¹² Cretzianu Gheorghe, ministru plenipotențiar al României la Madrid (15 iunie 1913 – 1 aprilie 1922).

¹³ Private secretary of King Carol I and of King Ferdinand I.

¹⁴ Lady in waiting of Duchess Mary of Coburg.

¹⁵ Alexandrine (1879-1952), daughter of Friedrich Franz von Mecklenburg-Schwerin and of Grand Duchess Anastasia Mihailovna Romanova (1860-1922), married at 26th of April 1898 to the future King of Denmark Christian X (1912-1947).

¹⁶ Alexandra (1878-1942) married at 20th of April 1896 to prince Ernest II of Hohenlohe-Langenburg, younger sister of Queen Mary.

¹⁷ Prince Mircea died at 20th of October/2nd of November 1916.

¹⁸ Margarethe of Connaught „Daisy” (1882 – 1 mai 1920) daughter of prince Arthur Duke of Connaught, married at 15th of June 1905, at Windsor Castle to the future King of Sweden Gustav VI Adolf (b. 1882, King 1950-1973).

¹⁹ Lahovari, Emil Alexandru (1855-1950), Romanian diplomat at that time minister of Romania at Paris (1 October 1908 – 11 October 1917).

²⁰ Ducky was at Iassy (18/31 January – 31 January/13 February 1917), see Regina Maria, *Jurnal de război*, Editura Humanitas, București, 2014, pag. 322 și 339.

²¹ Since 30 aprilie/13 mai 1917, *Jurnal*, vol. I, pag. 466.

²² Son of Kirill and Victoriei Melita, Vladimir Kirillovici, will be born at 30th of August 1917 (d. 21st April 1992)

²³ Maria Melita von Hohenlohe-Langenburg (1899–1967), daughter of Ernest II and his wife, Alexandra born von Coburg, Queen Mary’s sister. Maria Melita married at 5th of February 1916, at Coburg, to prince Wilhelm Friedrich von Schleswig Holstein-Sonderburg-Glücksburg (1891-1965). They had four children.

²⁴ Hans Albrecht, prince von Schleswig-Holstein (12th of May 1917 – 10th of August 1944), deadly wounded at Zedlinsk, Polonia.

²⁵ Dimitri Pavlovich Grand Duke (1891-1942) son of Grand Duke Pavel Alexandrovich (1860 – assassinated 30 January 1919); together with Felix Yusupov and Vladimir Purishkevich, one of those who assassinated Grigori Efimovich Rasputin.

²⁶ Tsar Nicolas II.

²⁷ King George V of Great Britain.

²⁸ Sir Horace Rumbolt, 9th Baronet (1869-1941), British diplomat, ambassador at Berne (1916-1919), Warsaw (1919-1920), Constantinople (1920-1923), Madrid (1924-1928), Berlin (1928–1933).

²⁹ Poklewski-Koziell, Stanislav Alfonsovici (1868-1939), Russian diplomat minister at Teheran (1909-1913) and Bucharest (December 1913 – March 1917). After war he settled down in Romania, where he died.

³⁰ Alfred and Maria of Coburg celebrated their silver wedding at 23rd of January 1899, at the Gotha Castle.

³¹ Carl Anton von Hohenzollern (b. 1868) younger brother of King Ferdinand, died at 21st of February 1919, at castle Burg Namedy in Adernach.

1 DECEMBRIE – ZIUA NAȚIONALĂ CONTEXT INTERNAȚIONAL, INTELIGENȚĂ POLITICĂ, EFORT MILITAR

PETRE OTU *

Abstract

After the communist regime collapsed in December 1989, a debate was launched in order to identify a new national day, given that the previous one – August 23 – had become irrelevant from a historical and symbolical point of view. Several proposals were made, out of which December 1st garnered the most support. The parliament officialised it on July 31, 1990, only to be reconfirmed by the 1991 Constitution.

Keywords: Romania, December 1989, national day, August 23, December 1

După căderea regimului comunist, la sfârșitul lunii decembrie 1989, s-a pus problema instituirii unei noi zile naționale, întrucât cea existentă până atunci, 23 august, era irelevantă sub raport istoric și simbolic. În plus, evenimentul de la 23 august 1944, când a avut loc schimbarea de alianță, România trecând de partea Națiunilor Unite, a fost extrem de politizat, Partidul Comunist asumându-și întreaga paternitate a acestuia, deși la înfăptuirea lui au participat și alți actori care au avut un rol mult mai important – regele Mihai I, partidele politice tradiționale (Partidul Național-Țărănesc, Partidul Național-Liberal, Partidul Social Democrat), armata.

Stabilirea unei noi zile a prilejuit dezbateri intense în societatea românească abia ieșită dintr-un regim dictatorial care a durat aproape o jumătate de secol. Au fost formulate mai multe propuneri, optându-se, în final, pentru

1 Decembrie, propunere care a întrunit o largă majoritate. Parlamentul a consacrat-o juridic prin Legea nr. 10 din 31 iulie 1990 și a fost reconfirmată prin Constituția din decembrie 1991. Articolul 12, alineatul 2 din legea fundamentală stipulează: „Ziua Națională a României este 1 Decembrie”. Prevederea s-a păstrat și în Constituția revizuită prin Legea nr. 429/2003 și aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003.

*
* *

Ziua de 1 Decembrie nu a fost aleasă întâmplător, ea fiind o zi simbol pentru națiunea română. La acea dată, în anul 1918, Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia a hotărât, cu unanimitatea celor 1228 de delegați desemnați în mod democratic, unirea Transilvaniei și Banatului cu Regatul Român.

* Director adjunct, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

Era ultimul act care a consacrat unirea tuturor românilor în cadrul aceluiasi stat. Anterior, alte două provincii făcuseră același gest – Basarabia (27 martie/9 aprilie 1918) și Bucovina (15/28 noiembrie 1918).

Având în vedere evoluția extrem de sinuoasă a războiului, această mare realizare a apărut multora, contemporani și urmași, drept un „miracol”. Această idee a exprimat-o Petre P. Carp, o personalitate politică reprezentativă, care s-a pronunțat constant și hotărât pentru intrarea României în război alături de Puterile Centrale. În anul 1919, într-o discuție pe holurile Parlamentului cu marele istoric Nicolae Iorga, un antantofil convins, aceasta i-a spus că a avut dreptate în opțiunea sa. Petre P. Carp i-a replicat că, dimpotrivă, el a avut dreptate, dar „România a avut noroc”.

Sintagma folosită de Carp a fost amplu dezvoltată în istoriografie, ea însemnând contextul internațional favorabil de la sfârșitul mării conflagrații mondiale. La începutul acesteia, nimeni nu își putea imagina schimbările uriașe pe care aceasta le va produce asupra bătrânului continent. Dispariția celor patru imperii aristocratice și multinaționale europene – rus, austro-ungar, german și otoman – a modificat profund configurația politico-teritorială europeană. Au apărut noi state, unele s-au întregit, altele s-au micșorat revenind mai aproape de realitatea etnică.

Pe coordonatele acestei noi „lumi”, ce dădea expresie mai echilibrată principiului naționalității, dominant în secolul al XIX-lea, s-au înscris și românii, care și-au realizat cel mai important obiectiv, acela de a trăi împreună în cadrul unei singure formațiuni politico-statale. Evident, că a fost vorba de o șansă istorică, de un moment unic, fără de care un asemenea deziderat nu era posibil a fi materializat. România nu reprezenta un actor de calibrul relațiilor internaționale, astfel că singură nu putea reuni pe toți conaționali, trăitori în imperiile învecinate. Italia și chiar Germania și-au realizat unitatea națională folosindu-se, la rândul lor, de momente istorice prielnice, de conjuncturi și alianțe temporare, de slăbiciuni ale adversarilor mai vechi și mai noi.

Mai trebuie subliniat că „norocul”, ca să folosim expresia lui Petre P. Carp, a surâs în acei ani nu numai românilor, ci și polonezilor, itali-

enilor, cehilor, slovacilor, finlandezilor, croaților, slovenilor, sârbilor, lituanienilor, estonienilor, letonilor, turcilor. Prin urmare, românii nu au reprezentat excepția acelui moment istoric cu totul aparte.

*
* *

Dar ar fi cu totul simplist ca un asemenea proces de o amplitudine deosebită să-l vedem doar un fruct al „norocului”. El are la bază o îndelungată și frământată istorie, conștiința romanității, a românității și a unității străbătând veacurile în pofida numeroaselor adversități ale vremurilor și ale oamenilor și aceasta fără a cădea în excese naționaliste sau mitologii.

Respectând „meseria de istoric”, ca să preluăm o expresie a lui Marc Bloch, putem afirma că ideea unității se regăsește în numeroase și variate izvoare aparținând atât autohtonilor, cât și străinilor care au venit în contact cu românii, populație majoritară în arealul carpatic, al Pontului Euxin, al cursului inferior al fluviului Dunărea. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, ea s-a maturizat, s-a copt cu alte cuvinte. Din nenumăratele exemple, citez doar unul ilustrativ pentru acest aspect. Soldații români care au trecut Dunărea, în vara anului 1913, în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic, la reîntoarcerea în țară, îl întrebau pe generalul Alexandru Averescu, șeful Marelui Stat Major al Armatei în acel moment: *Domnule general, când ne duceți peste Carpați?*

La jumătatea lunii august 1916, după doi ani de neutralitate, după o tragică neutralitate am putea spune, având în vedere complexitatea situației în care se găsea națiunea română, România a intrat în război alături de Antantă, cu scopul reunirii teritoriilor românești aflate în componența Austro-Ungariei. S-a optat pentru calea militară în împlinirea obiectivului propus. Așa au procedat și alte țări, aflate în situație similară, cum ar fi Italia, Bulgaria, Grecia.

Efortul militar în cei aproape doi ani de război a fost impresionant, cifrându-se la 1.600.000 persoane mobilizate și la circa 300.000 morți dintre care 85.000 pe câmpul de luptă, 155.000 în spitale; 60.000 în timpul prizonieratului. La acestea se adaugă 310.703 militari răniți și dispăruți, precum și peste 250.000 de civili morți,

ca urmare a confruntărilor militare, rănilor, bolilor și epidemiilor, în special a celei de tifos exantematic.

Dar evoluțiile politico-militare de pe uriașul Front de răsărit, determinate de ieșirea din război a Rusiei bolșevice, au condus la izolarea completă a României, ceea ce a obligat-o la semnarea unei păci separate, la București (24 aprilie/7 mai 1918). S-a încălcat, astfel, una din prevederile tratatului de alianță cu Antanta din 4/17 august 1916, imputată de altfel de puterile Antantei la Conferința de pace de la Paris (1919). Dar s-a salvat statul, care a fost capabil să coordoneze, la finalul războiului, procesul unionist din provinciile de peste munți și de la est de Prut.

Mai mult, în primii ani postbelici, atât de tulburi, România și armata sa au fost capabile să protejeze actele de unire de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, în fața încercărilor de a păstra vechea ordine imperială, invalidată de mersul istoriei până în acel moment.

*
* *

În ecuația complexă a făuririi statului național unitar român mai trebuie introdus un alt element foarte important – inteligența și patriotismul celei mai mari părți a clasei politice și intelectuale românești, susținută de un puternic curent popular, exprimat în dorința de a trăi împreună. Desigur, au existat nu puține controverse pe diferite probleme, viziuni diferite asupra unor aspecte interne și internaționale, chiar inamicități personale și de grup, dar peste toate, în momentele cruciale, a prevalat cooperarea între oamenii politici și intelectu-

alii de o parte și de alta a Carpaților, de la vest și est de Prut. Ei au concurat, prin mijloace și căi diverse, la crearea statului național unitar român. A fost un moment de concordie care a permis realizarea unui act istoric de excepțională importanță.

Dar efortul generației de politicieni și intelectuali ai Unirii celei Mari risca să rămână fără ecou, dacă nu exista masivul suport al celor mai mulți români. Or, acest aspect s-a manifestat plenar, sub diferite forme în Vechiul Regat, în Basarabia, Bucovina, Banat, Maramureș și Transilvania.

Unirea de acum 97 de ani nu a fost un rezultat direct al participării statului român la prima mare conflgrație, deși așa cum am subliniat mai sus, s-a optat, la început, pentru calea militară. În lumina timpului scurs, ea apare ca o îngemănare a unui context internațional foarte favorabil, al inteligenței și osârdiei unei generații de oameni politici și intelectuali, al sprijinului foarte larg al românilor din toate provinciilor și nu în ultimul rând, al unui efort militar remarcabil pentru potențialul națiunii.

Regele Ferdinand I (1913-1927), în discursul său în fața delegației de români transilvăneni, veniți la București pentru a înmâna actul unirii de la Alba Iulia (14 decembrie 1918), rostea un adevăr istoric indubitabil: „Azi ne-ați adus și această ultimă piatră a clădirii, aprecia suveranul, care *încoronează marea operă de Unire*. Putem privi cu încredere în viitor, căci *temeliile sunt puternice...* Ele sunt cimentate prin *credința* nestrămutată a unui șir întreg de generații de apostoli ai idealului național, ele sunt și *sfințite prin sângele vitejilor mei ostași, care au luptat și au murit pentru Unire...*”.

THE ROAD TO THE SECOND WORLD WAR. ROMANIA AND THE COLLAPSE OF THE REGIONAL SYSTEM OF ALLIANCES

CARMEN RÎJNOVEANU *

Abstract

During the challenging inter-war years, Romania played an active diplomatic role seeking to secure its borders and help building a credible regional security configuration aiming at protecting the Versailles status-quo order. Bucharest's main efforts focused on establishing, under the Western-security umbrella, a broad network of regional alliances so that to create a counterbalance against the potential revisionist European hegemonies. Nevertheless, the overall strategy followed by Romania failed due to rapidly changing geopolitical dynamics among the great systemic powers and the inability of the regional actors to harmonize their strategic agendas and security interests.

Keywords: *World War 2, Romania, regional system of alliances, Treaty of Versailles, interwar period*

With the end of the First World War, Romania found itself into a new security paradigm. The Paris Peace Treaties of 1919-1920 settled a new territorial configuration that allowed it to fulfill its historical aspirations of national unification, by bringing Bessarabia, Transylvania and Bukovina back to homeland. As a result, Romania more than doubled its pre-war size and population from 138,000 square kilometers to 295,049 square kilometers, while population increased from 7.5 million people to 15.5 million, which, by 1938, has already reached 18 million, making Romania the 8th largest country of Europe (Otu, 2006:21). Since the beginning, the settlement reached contained potential seed of further territorial disputes with its revisionist neighbors and this was to become the major security concern for the new Roma-

nian state that profoundly shaped its security and defense agenda. Against this background, Bucharest sought to forge a comprehensive strategy focused on building a dynamic security geography of regional alliances closely connected to the Western (French)-backed collective security system considered as the most credible option to manage the complicated geopolitical realities and preserve the regional territorial status-quo.

Romania struggled – during the challenging inter-war years – to implement its strategic vision and play an active role in designing a new power equation on the Eastern European frontier. However, in less than 25 years since its historical unification, Romania found itself alone (after France surrendered in June 1940) facing the Soviet threat and the German mili-

* Researcher, Institute for Political Studies of Defense and Military History.

tary might, loosing about a half of its territory, being forced to turn against its Western allies and watching its whole system of regional alliances collapsing.

To what extent the system of regional alliances could provide a viable mechanism of managing the regional strategic realities? Did the decisions makers in Bucharest – and if they did, to what extent – correctly assess the changing regional dynamics and the inevitability of the war? Could Romania make different strategic choices? Where there missed strategic opportunities or Romania was just another victim of the continental power politics that it could not prevent or manage by itself?

The paper will seek to provide answers to these challenging questions and bring new lights on a highly complicated chapter of Romania's history, one which paved the way for Romania's entry into the Second World War.

The Versailles order – a vulnerable security geography in Eastern Europe

The systemic configuration emerged following the end of the First World War was best described as liberal order 1.0 that was defined in terms of self-determination and the building of an international legal order based on the respect of state sovereignty, non-intervention, collective problem solving and the role of international institutions (Ikenberry, 2009: 71). The main pillars of the new strategic setting were grounded in the Western (French-British) status-quo commitments and the creation of the League of Nations, as the main body responsible of guarding the Versailles territorial architecture and of shaping a specific non-ag-

gressive way of conduct among the member countries. The rationale behind the new strategic vision was to be found in the Wilsonian belief that the power politics logic could be replaced with collective security and shared common security interests.

Despite the initial expectations, the *realpolitik* remained the main feature that shaped the structure of the European system of states so that the regional relations could not escape the logic of balance of power and power politics leading to centrifugal dynamics that dramatically weaken the overall Versailles system and left the new independent states from Central and Eastern Europe in a state of deep security vacuum.

The Versailles liberal order left a number of issues unsolved that were to become major sources of vulnerability for the newly emerged Central-Eastern European security architecture. Firstly, the main aim of the Western victorious powers was to create a ring of Western-oriented pro-status-quo states by maximizing the size and strength of four states: Poland, Romania, Czechoslovakia and Yugoslavia. This was intended to transform them into stronger and more dependable 'bulwarks' not only against any potential revival of 'revanchism' of the Europe's defeated states (Germany, Austria, Hungary and Bulgaria), but also against Soviet Communism (Bideleux, Jeffries, 2007: 322, 329). This division between revisionist and non-revisionist states was to be a fundamental weakness of the new order and profoundly affected the geopolitical dynamics within the region (R.J. Crampton, 1997: 37). Secondly, by dividing the former Habsburg territories be-

Johannes Bell signs the Treaty of Versailles in the Hall of Mirrors, June 1919

tween seven small and medium-size countries, it further enhanced the strength of Germany and made them vulnerable to Berlin's geopolitical maneuvers. Thirdly, despite the territorial gains, the new successor states were in fact economically, psychologically and strategically 'dependent' on the Western Powers, which became the main guarantors of their security by acting as a protection shield against the likely revisionist claims of the defeated states (Bideleux, Jeffries, 2007:328). Fourthly, the exclusion of Germany and Soviet Russia from the new regional power configuration generated a new balance of power in Central and Eastern Europe, whose stability depended on the Western (particularly on France) ability to manage the complicated regional games and to moderate the regional competing agendas. Moreover, the isolationist policy adopted by the United States and its retreat from the European geopolitical affairs was another key vector which deepened the strategic disequilibrium of the Versailles security order.

Strategic imperatives and regional solutions

Once the national project of United Romania was accomplished, Bucharest had to manage a complicated strategic equation generated by the growing security vulnerabilities of its new borders. The revisionist claims of its neighbors were expected to emerge on three main directions: the Western direction (the claims of Hungary over Transylvania), the Southern direction (the dispute with Bulgaria over the Southern Dobruja) and the Eastern direction (the Soviet Union's claims regarding Bessarabia and Bukovina).

Within the new geopolitical configuration, the foreign and security policy of Romania was focused on two main inter-related objectives: to preserve the newly emerged Versailles systemic order and to secure the country's territorial integrity. As a result, Romania's agenda developed on two main coordinates: firstly, it sought to forge a privileged and strong alliance with the Western countries, primarily with France and Great Britain; secondly, it assumed an active role inside the League of Nations seen as the main instrument of preserving the territorial status-quo. Within these strategic

parameters, Bucharest launched an ample diplomatic "offensive" of establishing a multi-tier network of security and military relations with its regional status-quo partners as to create a common front to deter the potential regional revisionist policies.

Immediately after the end of the war, the idea of creating a regional block of status-quo states was embraced by Bucharest as a top priority of its diplomacy. The rationales were twofold. On one hand, the regional actors could actively contribute to the international efforts of maintaining the Versailles systemic design unchanged and keep the Western powers involved in the regional affairs. On the other hand, it was obvious that the status-quo regional states individually did not have the capabilities to manage the geopolitics of the region which still remained in the shadow of German-Soviet hegemonic ambitions. Romania's main concern was to avoid being isolated either by the Western potential withdrawal to their "comfort zone" or by letting the main defeated powers (Germany and Soviet Russia) to use in their own interest the territorial disputes between the regional actors turning one against the other and bringing them under their influence and control.

It's worth mentioning that the regional diplomatic initiatives launched by early '20s were part of a broader strategic agenda envisaged by the Western powers, particularly important being the role of France, to redraw the balance of power in Eastern Europe. According to the strategic equation designed inside Paris political 'laboratories', Romania alongside the other newly emerged independent states – Poland, Czechoslovakia and Yugoslavia – was to play a key role in establishing a French-led system of alliances having threefold goals: to act as a buffer against a potential German revisionisms and Bolshevik influence, to strengthen France's continental hegemony, and to avoid a security vacuum in Eastern Europe that could "encourage" the revival of German-Soviet hegemonic game. This was to provide a favorable geopolitical constellation of interests between the Western "guarantors" and their small Eastern allies laying the foundation of a new security geometry seen both as a shield in face of the re-emergence of great power competition

and a platform of enhancing strategic posture of the regional actors *vis-à-vis* de hegemonic powers.

Romania within the equation of regional alliances

Even since 1918, Romania raised the issue of a regional arrangement to bring together the states from Central and Eastern Europe, an idea further developed by the Romanian minister of Foreign Affairs Take Ionescu in August 1920 (Popisteanu, 1971: 61-63). The security matrix imagined by the Romanian diplomat was to establish an "autonomous block" (Ionescu, 1993: 44-46) shaped as a defensive alliance among the countries from the Ponto-Baltic isthmus that was to include Czechoslovakia, Romania, Poland, Yugoslavia and Greece (Campus, 1993: 42-43). The growing antagonism among some of the potential members that involved disputes over territory or the minorities' issue generated new fault lines within the regional architecture (the divergences between Poland and Czechoslovakia or Greece and Yugoslavia are revealing examples) and made difficult the implementation of the Romanian plan.

Despite the initial failure, between 1921 and 1934, Romania's diplomacy actively contributed to the establishment of a broad ring of bilateral and multilateral alliances that profoundly shaped its overall security paradigm and typology of behavior in the aftermath of the First World War.

In 1921, Romania, Czechoslovakia and Yugoslavia established the first regional collective alliance called Little Entente in a common effort to resist the Hungarian revisionist aspirations as well as attempts at restoration of Habsburg Monarchy in the Danube region¹. The new regional structure was based upon a network of bilateral political and military treaties: between Czechoslovakia and Yugoslavia (August 14, 1920); Czechoslovakia and Romania (April 23, 1921); and Romania and Yugoslavia (June 7, 1921) (Haleki, 1980: 464). The political agreements were doubled by bilateral military accords that were to be integrated into a unitary defense vision so that on September 14, 1923, the trilateral military convention was concluded. The military document settled the obligations of mutual defense in case that

one of the signatory states might be subject of a military aggression. Basically, the military conventions of the Little Entente considered a common action of all member countries against an attack from Hungary; a common Romanian-Yugoslavian action to contain a possible attack from Bulgaria, and a joint action against a simultaneous attack of both Hungary and Bulgaria. The regional alliance was gradually strengthened and on February 16, 1933 an ample reorganization process took place leading to the creation of new permanent structures: the Permanent Council, the Economic Council and the Permanent Secretariat.

From Bucharest's perspective, the new regional alignment was to act as an important vector of securing its Western and Southern borders by deterring the potential aggressive moves from Hungary and Bulgaria.

However, Bucharest's main concern focused on its Eastern border which remained highly exposed to Soviet potential revisionist actions against Bessarabia. For this purpose, on March 3, 1921, Romania signed the military treaty with Poland that was to become one of the most important features of Romania's security policy during the inter-war period². The Romanian-Polish treaty explicitly mentioned that the two countries assume mutual defense obligations against an attack coming from the East. This was the only regional treaty reached by Romania that guaranteed defense support in case of a Soviet attack.

Romania acknowledged that the credibility of the regional initiatives depended on the Western defense commitments, particularly on France's willingness to play the role of continental hegemon. Following this logic, Bucharest energetically advocated and tried, unsuccessfully, to convince France to conclude a mutual assistance pact with the Little Entente as a way to increase the value of the regional arrangement and keep Paris as a key player within the regional power game. France's strategic considerations started from different assumptions. Its main concern was to contain a potential German geopolitical revival and prevent the possibility of a German-Russian rapprochement (Graig and Gilbert, 1995: 115). In this direction, the strategy pursued by Paris aimed primarily at consolidating

a line of defense around the German borders (this explained the conclusion of the mutual assistance treaties with Poland in 1921 and Czechoslovakia in 1924, but not with Romania) and at keeping its options open and not to compromise the links with the Soviet Russia and Italy that could have helped it to accommodate unexpected geopolitical developments and check the German ambitions. Therefore, Paris showed reluctance in developing a concrete military cooperation with the Little Entente as a whole and rather preferred to build selective defense agreements on an individual-basis. The treaty of friendship and non-aggression with France was signed on July 10, 1926 but, regardless the previous treaties with Poland and Czechoslovakia, it was merely a political document without mutual defense provisions and of a little military practical value (Hitchins, 1994: 455-456; Scurtu, 1995: 499; Hillgruber, 1994: 38).

At the same time, Romania launched a series of diplomatic initiatives to convince Italy to ratify the Bessarabia protocol of October 28, 1920 (*Treaty between the Principal Allied Powers and Romania respecting Bessarabia*), the only international document that recognized the allegiance of Bessarabia territory to Romania. The treaty with Italy was signed on September 16, 1926 and allowed Romania to enhance its posture in the internationally legally dispute with the Soviet Union over the Bessarabian issue.

Romania's overall system of regional alliances was completed through the establishment of the Balkan Entente on February 9, 1934. The new regional construction was established as a mutual defense agreement between Greece, Yugoslavia, Romania and Turkey and intended to maintain the status-quo in the region and guarantee the signatories' territorial integrity against attack by another Balkan state³.

Between 1936 and 1938, the military conventions were concluded, first the tripartite military convention between Romania, Yugoslavia and Turkey (Belgrade, November 28, 1934) followed by the quadripartite convention (Bucharest, November 9, 1934)⁴. According to the conventions' provisions, the member countries committed to provide each other support in the event of a regional con-

flict with the involvement, individually or in cooperation, of Bulgaria, Hungary and Albania. From Bucharest's perspective, the strategic significance of the Balkan alliance was obvious: on one hand, it was to provide a new securing line of defense against the Bulgarian and Hungarian revisionism and, on the other hand, it could allow strategic access to the Greek port facilities in Mediterranean in case that the Black Sea would have been blocked due to a generalized conflict.

The vulnerabilities of Romania's regional strategy

Theoretically, in the mid '30s, Romania found itself in the strongest strategic posture. It succeeded to build a security belt around its frontiers that allowed it to secure its borders on all vulnerable directions: in the East – the treaty with Poland, in the West – through the Little Entente and in the South – through the Balkan Pact. The treaty with France anchored Romania to what was considered the most credible security umbrella that was to provide a reliable guarantee for the preservation of the regional territorial status-quo and a shield against any revisionist attempt.

In reality, since the beginning, the network of relations imagined by Bucharest bore signs of weakness from inside since it could not harmonize or accommodate the security interests of the main regional players.

A few considerations are revealing to explain the vulnerabilities of the newly emerged Romania's regional system of alliances. It's important to mention that the overall regional equation lacked a comprehensive operational vision to allow a concerted action among the existing alliances in case of a major aggression against a regional member country. Moreover, except the alliance with Poland, no other regional scheme was committed to help Romania in the event of a conflict with Soviet Union, although this was identified as the main source of danger against Romania's security. Due to the complicated puzzle of regional hostilities and competing agendas, Romania found itself in an awkward situation. Two of its main allies, Poland and Czechoslovakia, regarded one another with an instinctive and deep-rooted hostility making any effort to generate a unified

regional front difficult to achieve. The Czechs set their hopes on Russia whom the Poles and Romanians particularly feared. Poland felt historically closed to Hungary, identified by Czechoslovakia and Romania as a major source of regional revisionism. Therefore, Romania could count neither on Czechoslovakia's support in dealing with a possible Soviet aggression, nor on Poland to contain Hungarian aggressiveness. Even more important is the fact that Poland, looking to strengthen its good relations with Hungary, did not ratify the Trianon Treaty which settled Transylvania's allegiance to Romania (Mares, 2010: 41, 55-58). Within this paradigm, Romania found itself in an unusual situation since the only ally that it could count upon to contain the Soviet threat was a country with an ambiguous position towards Romania's Western border.

Also, the Romanian-Polish treaty was not designed, due to Romania's opposition, to be applied *erga omnes* (although Poland pledged for such an approach). Therefore, Warsaw and Bucharest failed to harmonize their security alignment towards Germany (Poland's interest) and Hungary (Romania's interest).

Also, at the level of Little Entente, one can notice a lack of regional solidarity as regards the strategic imperatives of the member countries. Each of the members of the Little Entente shared different views regarding the main source of insecurity: in case of Romania, the Soviet Union was the main threat; Czechoslovakia looked at Germany while Yugoslavia had to deal with Italy's ambitions in the Balkan region. Since Romania's main priority was to contain the Soviet threat and the Hungarian revisionism, Bucharest acknowledged that a moderate relation with Germany would be helpful in both cases. Given this complicated geography of hostilities, the Little Entente did not consider any joint effort to contain the threatening great powers, since Yugoslavia and Czechoslovakia were not willing to get involved in a war with the Soviet Russia, while Romania remained reluctant to provoke the German apprehensions.

Within the Balkan Entente, the strategic algorithm among the member countries developed in similar parameters. The member countries carefully avoided provoking in any

way the big regional players and this was to greatly diminish the efficiency of the alliance. It is revealing the position of Greece which made clear that it will not be involved in a war with the big powers from outside the Balkan region (Ionescu, 1993:48-49). Following a similar logic, Turkey required a special amendment to the Athens Treaty stating its refusal to engage in any act against the Soviet Union⁵. It's worth mentioning that Turkey's initial reluctance to join the Balkan Entente was partly motivated by the tense Romanian-Soviet relations and the fear that this potential dispute could have dragged Turkey into a war with Russia. (Campus, 1972: 14-15). Following this logic, any potential support from Greece and Turkey in case of a Soviet aggressive move against Romania was highly unlikely (as confirmed by the events of June 1940 when Greece and Turkey avoided any involvement in supporting Romania when confronting with the Soviet ultimatum against Bessarabia).

A major weakness of Romania's regional strategy was the lack of a firm Western defense commitment, since the treaty with France of 1926 guaranteed no military support to Romania in case of an aggression from its revisionist neighbors. The rapprochement policy launched by France towards the Soviets in the mid '30s was a revealing proof of how the great power dynamics suppress the interests and strategic imperatives of the small regional players.

For Romania's security, the system of alliances generated a paradox: it provided no support against the main Soviet threat (except the treaty with Poland) but it complicated the country's posture towards the main regional powers, Germany and Italy, with whom Romania had no direct issue in dispute. As a result, in the complicated power game emerged in Central Europe (between Germany, France and Soviet Union) and in the Balkan region (between France, Italy and Germany), Romania's participation in the regional alliances (to some extent) reduced its ability of maneuver within the changing great powers geopolitical dynamics.

In fact, the success of the newly emerged Eastern European security geography was to depend on two important assumptions: the

willingness of the Western powers to stay involved in shaping the regional game and the commitments of the revisionist powers to comply with the rules settled by the new Versailles systemic configuration. Both failed and the consequences have dramatically affected the regional security map of Central-Eastern Europe. As a result, Romania and its regional allies had to identify their own distinct strategies of survival and shape distinct agendas of managing their strategic posture towards the main systemic players.

The disintegration of the regional system of alliances

The evolution of the regional alliances could not escape from or prevent the great power geopolitics. A series of dynamics emerged in 1933 – the failure of the disarmament conference in Geneva, Germany's withdrawal from the League of Nations and the launching of its internal re-armament program – generated centrifugal moves among the members of the regional alliances.

The rapid change of the international power configuration pushed the regional allies to look for security alternatives following their own security imperatives, even against the interests of the other alliance partners. On January 26, 1934, Poland, seeking to balance between Germany and Soviet Union and to use their rivalries as to reach a larger space of maneuver, signed the non-aggression treaty with Germany. On May 16, 1935, as a consequence of Soviet alliance with France, Czechoslovakia signed the treaty of mutual assistance with Soviet Union being stipulated, however, that the treaty would go into force only if France will provide assistance to the victim of aggression.

Due to its growing vulnerability at the Eastern border (generated by the French rapprochement with the Soviets and the emergence of the Paris-Prague-Moscow triangle) and facing an assertive Germany, Romania sought to diversify its options as to remain connected to the great power game and in the same time struggling to enlarge its network of regional allies.

As a possible direction of action, starting by '34, Bucharest attempted to open a diplomatic channel to Moscow. One of the most

preeminent supporters of this course was the Romanian minister of Foreign Affairs, Nicolae Titulescu. Under his direct supervision, bilateral Romanian-Soviet negotiations were held between 1934 and 1936. Titulescu's plan followed two main goals: to find a compromise on the disputed territory of Bessarabia and to conclude a mutual defense assistance treaty with Moscow. In this logic, it was assumed that, once the Eastern border would be recognized, Romania could join the Paris-Moscow-Prague triangle and generate a powerful deterrent against German expansion towards Eastern Europe. Titulescu explained the rationales behind his diplomatic vision showing that "a mutual assistance treaty with Moscow is necessary and useful in case that either Germany would start a war against the Soviet Union, or the two countries would reach an agreement. Moreover, the Romanian-Soviet treaty needs to be concluded at the right time, otherwise the German-Soviet rapprochement will be made without us, hence against us. As I said, the Soviet-German rapprochement must find us as allies of the Soviet Union" (Titulescu, 1992: 39)⁶. Despite Titulescu's efforts (on July

Nicolae Titulescu

1936 he signed a preliminary agreement with the Soviet Foreign Minister Litvinov), the Soviet Russia refused to recognize Bessarabia's allegiance to Romania. Moreover, the idea of a pact of mutual assistance with Moscow raised tough reactions in Warsaw which was afraid that Titulescu's line, once implemented, would have left it alone facing the Soviet threat (Mares, 2010: 55). If Romania's diplomacy towards Moscow raised serious tensions between Warsaw and Bucharest, Poland's rapprochement tendency regarding Germany increased Romania's discontent towards its ally. Nevertheless, the removal of Nicolae Titulescu put an end to Romania's diplomatic demarches to settle the Bessarabia dispute leaving Romania to manage carefully between Germany and the Western powers as the only possible option to preserve its security.

Titulescu's diplomatic plan also lacked full political support in Bucharest, where the Romanian King Carol II rather preferred a different orientation. According to his approach, Romania should accommodate Germany, with whom there was no territorial dispute, without putting into discussion Romania's security alliance with the West.

Even since the Nazi party came to power in 1933, Bucharest understood the likely impact of this event on the future Germany's strategic posture. As the Romanian minister in Berlin rightly observed, "the international treaties... are of no importance for Germany who remains obsessed with the idea of a future war and is making preparations in this direction" (Popisteanu, 1971: 104). However, assuming that Germany's main priority was to expand its economic market, Bucharest developed its own political calculus starting from the premises that the German potential assertiveness could be managed by using the *economic card*, meaning to accept economic concessions in exchange of political gains (especially important to secure the German benevolence as a counterweight against the Soviet Union and as a moderating force towards the Hungarian claims over Transylvania).

Moreover, the alliance with the West and the system of regional alliances were considered as a powerful "security umbrella" that would deter Germany from any revisionist at-

tempt. It was obvious that Germany did not share the Romanian strategic thinking. Given its rich economic resources – as the second European oil supplier – Romania became a strategic target for Berlin's economic expansionist agenda. Nevertheless, the German interest for Romania exceeded the economic dimension. The "charm offensive" launched by the new Reich starting by '34-'35⁷, seeking to convince the Romanian leadership that Germany had no intention to create territorial troubles against Romania was double motivated: economically – to shore up its influence within the Romanian economy and politically – to use the economic instrument as to detach Romania from the French-backed system of alliances as to create a breach within de Western defense shield in Eastern Europe (in such a way the revision of the borders could have been possible and easier to accomplish).

The German occupation of Rhineland in March 1936 and the inability of the Western powers to oppose Germany highly complicated the regional power equation. This was to have direct consequences over the developments emerged inside the Balkan region with a special focus on Yugoslavia. In an attempt to soften up the German expansion towards Balkans and ease the Bulgarian revisionist challenge, Belgrade decided to adopt an accommodationist policy – the so-called "Stojadinovic line" – by concluding treaties with Italy (March 25, 1937) and Bulgaria (January 24, 1937). The course pursued by Belgrade seriously affected the military activities within both regional alliances that it was part of and weaken their internal cohesion. Despite Belgrade's attempts to assure its allies, it was obvious that the Bulgarian-Yugoslavian treaty seriously questioned Yugoslavia's defense commitments within both the Little Entente and Balkan Entente. Given the new developments, during the meeting of the Permanent Council of Little Entente held in Sinaia, on August 30-31, 1937, Romania supported the development of a more active diplomacy to search for a compromise with the regional revisionist powers: Austria, Bulgaria and Hungary (Calafeteanu, 2003: 299).

The year of 1938 was marked by the renewed German assertiveness and marked a turning point that profoundly changed the

overall evolution of the military and security regional landscape. On March 1938, Germany occupied Austria and generated a new shift in the European power configuration. Simultaneously, Berlin raised the issue of Sudetenland and for the first time a member country of the system of regional alliances – Czechoslovakia – became a target of Germany's aggression. Romania had to manage a complicated dynamic between the defense needs of its ally from the Little Entente, the treaty provisions with Poland, the unsolved dispute with the Soviet Union and the German growing economic and political pressures. Against this background, Romania had to make a difficult choice since the potential activation of the French-Soviet and Soviet-Czechoslovakian pacts to help its ally Czechoslovakia would have required Romania's decision to accept the transit of the Soviet troops on its territory (Ionescu, 2014: 210). Both the Romanian and Polish governments were particularly distrustful of Soviet Russia and therefore unwilling to grant the Red Army the right of passage. According to some documentary evidences, Romania chose, however, to play a double game as revealed by the discussion between the Romanian minister of Foreign Affairs, Nicolae Petrescu-Comnen, and his Czech counterpart, Kamil Krofta, on August 1938: officially any arrangement for the Soviet transit would be rejected, but unofficially Bucharest "will close its eyes" if necessary (Hilgruber, 1994: 54-55; Ionescu, 2014: 210-212). Yugoslavia was also under strong pressures, especially after the dramatic strategic shift generated by the German occupation of Austria. Surrounded by Germany and Italy, Belgrade completely lost its space of maneuver and any support for its ally from the Little Entente became illusory. By the summer of 1938, it was obvious that the European map was changing. As a result, new efforts were made at the level of the Little Entente and Balkan Entente to accommodate the two regional revisionist states, Bulgaria and Hungary. On July 31, 1938, the Balkan Entente signed in Salonic the non-aggression agreement with Bulgaria (Moisuc, 1996: 713-714). Hungary was invited to attend the Little Entente Council at Bled, Yugoslavia in August 1938, but a compromise could not be reached to harmonize their positions.

The Munich agreement of September 1938 and the conciliatory policy adopted by the Western powers to accommodate the German geopolitical demands pushed the entire region in a state of "strategic chaos" and made the Little Entente strategically irrelevant. However, Romania adopted throughout the crisis a fair conduct towards its Czechoslovakian ally. The most revealing episode regards the proposal addressed to Romania by the minister of Foreign Affairs of Poland, Joseph Beck, to participate in the partition of Czechoslovakia and size part of Transcarpathia⁸. The Romanian King Carol II turned off the Polish initiative and tried, unsuccessfully, to moderate the aggressive intentions of Warsaw against its neighbor.

Within the Romanian political establishment, the new geopolitical dynamics generated increased anxieties especially regarding the stability of the Western border. In this context, on April 22, 1938, Hitler confirmed to Radu Djuvara, the new Romanian minister in Berlin, that Germany "considers its frontiers with Yugoslavia and Hungary as settled" and it has no territorial claim whatsoever in the Balkans. So that, Germany's main objective regards economic interests in the area" (Hilgruber, 1994: 51-52). One can assume that the main rationale behind Hitler's "generosity" was, in fact, connected to Germany's economic agenda, particularly important being to secure the oil deliveries and get further advantageous economic deals with Romania by preventing a possible destabilization of the country.

Nevertheless, the Munich deal between the Western powers and Germany dramatically diminished Romania's strategic options and left it in a deep security vacuum. It became obvious that the evolution of the systemic order was going to be settled through the exclusive game of the great powers. The main question was how Romania was to position itself in the new European strategic equation.

The growing tendency of the Western powers to accommodate Germany and the encouraging messages sent from Berlin, prompted some voices within the Romanian political establishment to advocate for a closer relation with Germany. As the Romanian statesman, Octavian Goga, put it: "The United Roma-

nia could be created only by fighting against Vienna, but it cannot be preserved without Berlin's support" (Otu, 2006: 29). Nevertheless, such a hypothesis was considered only as a complementary option to the Western alliance, since no political leader could afford to seriously question Romania's firm commitment to the Western alliance.

Facing a resurgent Germany from the West, a potential Soviet threat from the East and an increased regional isolation, Bucharest sought to play a complicated game between Germany and the West. This is why a major concern in Bucharest was to moderate the German growing economic demands being afraid that it could easily turn its economic influence into a political control over the country. In such a scenario, Bucharest's Western orientation would have become highly vulnerable to Germany's maneuvers. The visit paid by King Carol II to London, Paris and Berghof (November 1938) provided a gloomy picture regarding the ambiguous security commitments of the Western powers towards Romania and their intentions to help it balance the German economic influence. Yet, King Carol II rejected Hitler's offer to guarantee the integrity of borders in exchange of Romania's willingness to switch the alliances.

By early 1939, Germany increased its pressures to conclude an economic agreement with Romania. Facing a dramatic change of the regional security map following the occupation of Czechoslovakia (March 15, 1939), the only option left for Romania was to accept to sign the economic treaty (March 23, 1939) granting Germany a dominant voice in its economic affairs. As to understand Romania's strategic approach, it's interesting to mention how the prime-minister Armand Călinescu motivated the conclusion of the Romanian-German economic treaty: "I must say that I have accepted the economic agreement with Germany because I wanted to save time and gain some economic advantages, not to get closer politically to Germany" (Otu, 2006: 30). The idea was to convince France and Great Britain that Romania remained their ally and the relation with Germany answered to a specific geopolitical context. The fact that Romania signed shortly a broad economic treaty with France

reveals the thinking algorithm in Bucharest. Moreover, following complicated diplomatic maneuvers ('Vasile Tilea' case), Romania convinced Great Britain and France to provide unilaterally, on April 13, 1939, security guarantees to the Kingdom of Romania (Scurtu, 2000: 111-114). Similar guarantees were provided to Greece, particularly important after Italy had occupied Albania in early April 1939. Important to mention the duplicitous attitude of Polish foreign minister, Joseph Beck, who asked Great Britain to be more cautious in providing security guarantees to Romania since such an action would drive Hungary even closer towards Germany. Nevertheless, at this point, the existing regional alliances were disintegrating, the whole Central and Southeastern Europe being turned into a decisive playground of a major systemic competition. The security commitments provided by the Western powers came too late and they could not change any more the course of the events that were to settle the fate of the whole Eastern Europe.

The collapse of regional security architecture

The German-Soviet Pact of August 1939 and the outbreak of the war completely changed Romania's entire security architecture. Its security strategy based on keeping an ambivalent position towards Germany as to preserve its Western alliance collapsed. Romania found itself alone between the two totalitarian hegemones – both hostile to Romania – which had already agreed to shape the territorial systemic order according to their strategic imperatives and geopolitical interests.

On August 25, 1939, Bucharest informed Warsaw that, in case of a conflict with Germany, it will keep neutrality⁹. Romania reiterated its "peaceful position" immediately after France and Great Britain submitted their war declarations to Germany on September 3, 1939. On September 6, 1939, the Crown Council decided to proclaim the neutrality of Romania. (Mamina, 1997: 176-188). One week later, an official declaration was sent to Hermann Göring informing him about Bucharest's decision. A similar declaration was submitted to Moscow on September 21, 1939¹⁰.

Within this configuration, the Romanian government tried to secure its borders and avoid being dragged into a war by operationalizing the Balkan bloc of neutral countries and by seeking, unsuccessfully, to reach a non-aggression treaty with the Soviets using the Turkish channel. The Romanian idea of establishing a block of neutrals in the Balkan region failed due to the opposition of the revisionist powers. When the Soviet troops advanced into Poland, the Polish government acknowledged that Romania was in fact unable to honor any of its treaty obligations and it did not call for the help of its ally. Moreover, on December 14, 1939, London informed the Romanian government, who wanted to know if the French-British guarantees will be applied *erga omnes*, that the British defense guarantees would come into effect, in case of a Soviet attack, only if Turkey would provide immediate support to Bucharest and Italy will not raise any opposition (Hillgruber, 1994:96-97). This declaration lacked any practical value since Turkey reiterated categorically, on the occasion of the conclusion of its treaty with Great Britain and France on October 19, 1939, its opposition regarding a possible involvement in an action against the Soviet Union. In the same time, Turkey and Yugoslavia have tried to use their *good offices*, during the last meeting of the Balkan Entente (Belgrade, 2-4 February 1940) to convince Romania to be "more sympathetic" towards the Hungarian territorial claims. The idea was categorically rejected by Bucharest motivating that such a behavior would open the door to revisionism throughout the region.

It was the defeat of France which completely changed the regional power configuration and had a dramatic impact on Bucharest's strategic thinking, leading to a radical shift of its political orientation. Facing growing Soviet assertiveness on its Eastern border, on May 29, 1940, the King Carol II decided, during a meeting with his ministers¹¹, to shift the foreign policy orientation towards a close rapprochement with Germany, perceived as the only power able to deter the Soviets. During the meeting it was decided that Romania will adopt the status of non-belligerence. Yet, Bucharest's new course could not change the great power game between Moscow and Berlin. It was also obvi-

ous that Romania could not count any more on its allies from the Balkan Entente for support. When the Romanian government received the Soviet ultimatum, on June 26, 1940, to "return" Bessarabia and "transfer" Northern Bukovina to the Soviet Union, Greece and Yugoslavia asked Romania to accept it and not to disturb regional peace through military resistance. On June 27, 1940, the Crown Council decided to accept the Soviet terms and in the same day King Carol II asked Hitler to guarantee the territorial frontiers and to send a German military mission to protect the country against the Soviet threat. On November 22, 1940, General Ion Antonescu, the head of state since September 1940, signed the allegiance to the Tripartite Pact, event which marked Romania's entry into the alliance with Germany. At that point, the Kingdom of Romania had already lost Bessarabia and Bukovina (June 1940), Transylvania (August 1940) and Dobruja (September 1940) and was struggling to avoid a complete disintegration of the country.

A few conclusions

The system of regional alliances forged by Romania tried to build a workable security system to defend its own national interests. In a general perspective, the network of political and military alliances concluded by Romania during the '20-'30s had an exclusive self-defense character aiming at preserving the regional status-quo and overcome the deep insecurity of its borders. The new regional map was an integral part of the Versailles systemic order and it was to play an important role in the general geopolitical dynamics aiming at shaping a new balance of power in Europe. However, since the beginning, the new systemic configuration attempted by Bucharest was vulnerable to both the potential internal dynamics of the member countries and the evolution of hegemonic power game that the small Eastern European countries could not influence or contain by themselves.

The overall security strategy built by Bucharest during the inter-war years was based on the assumption that the Western powers will support the regional status-quo of Central and Eastern Europe against the potential sources of insecurity coming from the revisionist coun-

tries (Hungary, Bulgaria, Albania) and will prevent the region turning into a battlefield of the hegemonic ambitions of the defeated regional powers – Germany and the Soviet Russia.

This strong belief shaped Bucharest's typology of behavior despite the trends emerged starting by the early '30s that showed growing German interests towards the Central and Eastern Europe, the consolidation of the strategic posture of USSR which started to recover its key geopolitical role and an increasing passive attitude of the Western powers willing, if necessary, to make certain "sacrifices" in the East as to preserve the security in the West.

In reality, Romania's security as well as the entire system of regional alliances depended upon the credibility of the Western powers and their assumed commitment towards their Eastern allies. After the Treaty of Locarno and the remilitarization of Rhineland, France lost its great power prestige and credibility. As a result, the Central and Eastern Europe became an arena of hegemonic competition of systemic dimension and this allowed the great revisionist actors to generate lines of hostility among the regional allies. Left without credible Western defense commitments, the small regional countries became highly vulnerable to the geopolitical maneuvers and this was to highly affect the cohesion of the entire region.

In a general perspective, one can assume that the Romanian decision makers accurately evaluated the international dynamics and their impact on Romania's security posture. Nevertheless, Romania, as a status-quo power with a security agenda focused on preserving its territorial integrity had limited strategic options and a weak potential to manage the geopolitical configuration around its borders. Moreover, given its strategic location and rich natural resources (especially oil and cereals), it became a major strategic stake in the battle for systemic influence among the big players of the international scene.

It was obvious that Romania did not have the potential to play between Germany and the West. Germany accepted Bucharest's ambivalent policy because it needed Romanian resources and the country's political predictability was important as to accomplish its military agenda in the West and avoid "surprises" that

could force it to split its forces on two fronts or being left without oil supplies crucially important for its war machine. After the defeat of France, any illusion of "strategic freedom" was lost, the only option left being to choose between Soviet Union and Germany. Either way, Romania's role was to be subordinated to the dominant might of the hegemon. The choice of joining Germany was not an option, but a tactic of survival imposed by the dynamics of the hegemonic power competition following the Western military collapse.

Romania's overall strategy posture between 1919 and 1940 reveals the profound systemic constraints that highly impacted upon and defined the role of a small country and its typology of behavior within the systemic power competition. As a small size country, located in the clashing zone of the European hegemonic powers – Germany and Russia –, with a weak military potential, surrounded by small and weak regional allies that put their national interests above the general interests of the region, and with Western allies unwilling or unable to help, Romania's only chance of survival depended on the dynamic of the great power game that it could not control or influence by itself.

It's an open question in what extent Romania could have negotiated a better deal with Germany in order to safeguard its territorial integrity by using the German vital interest to have a safe access to the Romanian oil fields. It's also difficult to predict Germany's behavior in case that Romania would have decided to resist militarily against the Soviet Union in June 1940 risking to turn the country into a battlefield and threatening the safety oil supplies crucially important for the German war machine.

It's likely that regardless the course of action that Bucharest could have adopted, it could not change in any way the great power geopolitical game so that the only two options left in 1940 being either to save as much as possible of its territory or to end up being occupied and completely disintegrated. Romania chose the first option that resulted in its "forced" allegiance to the German military camp, an alternative that the Romanian leadership struggled to avoid throughout the inter-war period.

NOTES

¹ Starting by 1921, Romania's diplomatic initiatives received a significant impetus once the idea of a possible Habsburg restoration started to flow within some chancelleries beginning by 1921 and this was to provide the glue linking the countries which shared similar concerns as regards the revival of the former Habsburg imperial design and the Hungarian revisionism (Benes, 1922; Crampton, 1997: 37).

² The bilateral Romanian-Polish convention was renewed in 1926 and 1931.

³ Archives of the Ministry of Foreign Affairs (AMAE), Fond Balkan Entente, Text of the Treaty of Athens, vol. 16, f. 169.

⁴ AMAE, Fond Balkan Entente, The military convention between Greece, Yugoslavia, Turkey and Romania, vol. 36, f. 270-279.

⁵ AMAE, Fond Balkan Entente, The secret annex to the Balkan Entente Pact, vol. 13, f. 166.

⁶ Besides the fact that Titulescu rightly predicted the potential German-Soviet dynamics and their impact over Romania, he in fact intended to pursue a more ambitious European agenda. Titulescu sought to prevent a return to "Bismarck policy", meaning the German-Soviet friendship and therefore his diplomacy aimed at bringing the Soviet Union as part of the French-backed collective security system and to turn it into an important pillar of the regional balance of power to deter Germany. Moreover, Titulescu pledged for an alliance between France, Little Entente and Soviet Russia so that a mutual assistance pact between Paris and Moscow, with Romania as a "vital link", was to be a key component in the new imagined security architecture (Rebecca Haynes, 2000: 4).

⁷ As part of this offensive, the German leadership sought to assure Bucharest that it has no intention to support the Hungarian revisionism against

Romania. In this regard, in 1935 Germany proposed to King Carol II a Treaty of friendship between Bucharest and Berlin as to include the recognition of the Romanian borders, together with a large scale bilateral commercial treaty. Similar assurances were also given to Romanian officials by Hermann Göring as happened during the meeting with the Romanian political leader, Gheorghe Brătianu, on November 16, 1936 (Hilgruber, 1994: 44).

⁸ Joseph Beck raised for the first time this issue during the discussions held in Galați with the Romanian King Carol II and the minister of Foreign Affairs Nicolae Petrescu-Comnen on October 19, 1938.

⁹ Despite strong pressures from the Soviet Union and Germany, starting by September 17, 1939, the Romanian government supported its ally by offering asylum to the Polish leadership (the president, members of government, the chief of General Staff) and to all Polish civilians and military who could make it across the border. Around 100.000 persons fled to Romania. Mostly of the Polish Armed Forces later left Romania and made their way to the west to continue the resistance against Germany.

¹⁰ It is assumed that Romania attempted to play the decision of neutrality as a strategy to "buy" time until the Western powers would consolidate their positions and push back the German military offensive. Following this logic, Romania could join war at a decisive moment and this was to increase its chances to play an important role in future peace negotiations. The rationale behind Bucharest's political thinking was twofold: the West will defeat Germany and the war will be short-lived.

¹¹ The decision of establishing close relations with Germany was taken during a meeting between King Carol II, the prime-minister Gheorghe Tătărescu, the minister of Foreign Affairs, Grigore Gafencu and the Minister of the Court, Ernest Urdăreanu.

OCUPAREA ȘI ANEXAREA ESTONIEI DE CĂTRE UNIUNEA SOVIETICĂ ÎN 1940

DANIELA ȘIȘCANU *

Abstract

After September 23rd, 1939, the threat of Soviet aggression hovering over the Baltic States was suddenly brought again to the fore. During its expansion in the Baltic region, the Soviet Union applied other persuasive tactics in addition to diplomatic means. The demonstration of military force used by the Soviet leadership during the negotiations with the leaders of the Baltic States has become a strong argument, especially due to the predictable outcome of a possible armed conflict. Thus, Moscow forced the governments of the Baltic countries to accept conditions imposed by the Soviet side. Estonia was the first of the Baltic republics to fall victim to Kremlin's imperial ambitions.

Keywords: *Baltic region, Estonian government, occupation, secret protocol, negotiations, military force*

Abordarea și interpretarea evenimentelor din anii 1939-1940 rămâne o problemă deschisă în relațiile dintre Federația Rusă și statele baltice, Polonia și România. Nu putem neglijă faptul că la nivelul relațiilor dintre statele afectate de Pactul Molotov-Ribbentrop și Rusia, atenția este concentrată asupra problemei privind evenimentele din acea perioadă, ele fiind interpretate în mod diferit de către părți – anexare voluntară/prin forță sau eliberare/ocupare a teritoriilor de către URSS – precum și a consecințelor acestor acțiuni în plan social-politic. De asemenea, există și problema responsabilității istorice și morale a statelor și guvernelor pentru deciziile adoptate și acțiunile întreprinse.

În perioada 1920-1939, relațiile dintre Estonia și Uniunea Sovietică erau reglementate

de sistemul de tratate semnate de cele două țări. Punctul de referință a fost Tratatul de Pace de la Tartu, încheiat la 2 februarie 1920. Conform articolului 2 al Tratatului de Pace, Rusia Sovietică, „pornind de la dreptul națiunilor la autodeterminare până la separarea de statul în componența căruia se află”, recunoștea „necondiționat neatârtnarea și independența Statului Estonia” și renunța „în mod voluntar și pentru totdeauna la orice drepturi suverane care aparținuseră Rusiei în ceea ce privește poporul și teritoriul estonian”¹. Toate tratatele ulterioare, încheiate între Republica Estonia și Uniunea Sovietică, aveau la bază Tratatul de Pace de la Tartu, drept instrument fundamental, generator de relații și obligații pentru cele două state. Printre acestea se regăsesc: Convenția cu privire la soluționarea pașnică a

* Cercetător științific, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

conflictelor de frontieră, încheiată între Republica Estonia și URSS la 8 august 1927; Protocolul de aderare la pactul Briand-Kellogg privind interzicerea războiului ca instrument al politicii internaționale și soluționarea pașnică a tuturor problemelor controversate, semnat la 9 februarie 1929; Tratatul de neagresiune dintre Estonia și URSS, semnat la 4 mai 1932, care stabilea că părțile contractante trebuiau să asigure inviolabilitatea frontierei comune și se obligau să se abțină de la orice atac reciproc și de la orice fel de violență, îndreptată împotriva integrității teritoriale și independenței politice a celeilalte părți contractante; Convenția de conciliere, semnată în 16 iunie 1932, care stabilea procedura formării comisiei de conciliere pentru soluționarea problemelor conflictuale disputate între cele două țări; Convenția privind definirea agresiunii, semnată de Estonia și URSS la 3 iulie 1933, la Londra, care interzicea orice atac, indiferent de natura cauzelor, fie acestea politice, militare, economice sau altele; Protocolul cu privire la prelungirea termenului de valabilitate a Tratatului de neagresiune până la data de 31 decembrie 1945, semnat de cele două state la 4 aprilie 1934. În plus, relațiile dintre cele două țări erau determinate și de recunoașterea și acceptarea Statutului Ligii Națiunilor, și de calitatea de membru al acestei organizații. Estonia devenise stat-membru al Ligii Națiunilor în 1921, iar Uniunea Sovietică a fost membră a organizației din 1934 până în 14 decembrie 1939, când a fost exclusă².

Relațiile dintre cele două state s-au schimbat dramatic după semnarea, la 23 august 1939, a Pactului de neagresiune de către Uniunea Sovietică și Germania. Protocolul adițional secret al Pactului împărțea ilegal teritoriul Europei de Est în sfere de interese ale celor două state, atribuind Estonia sferei de interese a Uniunii Sovietice. „În cazul unei transformări teritoriale și politice a teritoriilor aparținând Statelor Baltice (Finlanda, Estonia, Letonia și Lituania) frontiera nordică a Lituaniei va reprezenta frontiera sferelor de interese atât ale Germaniei cât și ale URSS. În legătură cu aceasta, interesul Lituaniei față de teritoriul Vilno este recunoscut de ambele părți”³.

După 23 august 1939, amenințarea agresiunii sovietice, care plana asupra statelor baltice, a revenit dintr-o dată în prim plan. Însărcinatul

cu afaceri al URSS în Estonia, Kuzma Nikitin, îi comunica lui Viaceslav Molotov, despre starea de spirit în societatea estoniană: „Estonienii răspândesc zvonul că URSS și Germania ar avea, în afară de pactul publicat, înțelegeri secrete prin care se pregătesc să împartă Polonia și statele Baltice”⁴. Evenimentele ulterioare au arătat că guvernele leton, estonian și lituanian au fost puse în situația de a accepta pretențiile sovietice.

Evident, în cadrul expansiunii în zona baltică, Uniunea Sovietică a aplicat nu doar mijloacele diplomatice. Demonstrarea de către conducerea sovietică a forței de război în timpul negocierilor cu liderii statelor baltice a devenit un argument deloc neglijabil, mai ales din cauza predictibilității rezultatului unui eventual conflict armat. În cele din urmă, situația a influențat guvernele țărilor baltice să accepte condițiile părții sovietice.

Estonia a fost prima dintre republicile baltice asupra căreia au fost îndreptate toate mijloacele de presiune diplomatică, militară și propagandistică. La 17 septembrie, trupele sovietice au intrat în Polonia, pentru a pune în practică prevederile pactului Molotov-Ribbentrop privind împărțirea acestei țări.

Un incident neașteptat a oferit Moscovei prilejul să pună în aplicare prevederile protocolului secret privind statele baltice. La 14 septembrie 1939, submarinul polonez „Orzel” (Vulturul) a intrat în portul Tallinn, invocând probleme tehnice ce impuneau necesitatea intrării într-un port neutru, pentru reparții. Nava poloneză a fost lăsată să intre în port cu condiția că va rămâne acolo până la noi decizii din partea autorităților estoniene, în conformitate cu prevederile Convenției de la Haga, din 1907. Deși la bordul submarinului polonez a fost instalată o pază armată estoniană, echipajul submarinului, anticipând că autoritățile estoniene vor interna nava, a decis să evadeze. Pe timp de noapte, în urma unui atac neașteptat, garda estoniană a fost dezarmată, iar submarinul, la adăpostul întunericului, a părăsit portul. Treizeci și șase de ore mai târziu, lângă insula suedeză Gotland, santinela estoniană a fost eliberată și trimisă înapoi cu o barcă⁵.

Imediat au fost puse în mișcare principalele mijloacele sovietice de propagandă. La 19 septembrie, Agenția TASS relatea în gazeta „Pra-

„vda” că submarine poloneze, dar și ale altor state, se ascundeau în porturile statelor baltice conform unor înțelegeri secrete cu persoane din cercurile guvernamentale. Potrivit Agenției TASS, evadarea submarinului polonez din portul Tallinn a fost posibilă doar cu complicitatea autorităților estoniene⁶.

Totodată, Viaceslav Molotov, șeful guvernului sovietic și comisar al afacerilor externe, l-a convocat la Kremlin pe ambasadorul Estoniei la Moscova, August Rei, cerându-i explicații privind acest incident. În cadrul întrevederii, Molotov, pe un ton amenințător, a declarat că submarinul polonez a evadat, fie având complicitatea autorităților estoniene, fie cu sprijinul unor oficiali care „în mod tradițional îi simpatizau pe polonezi și Polonia”, și care au acționat pe cont propriu. În acest context, Molotov a declarat că Marina Sovietică trebuie să se documenteze în ceea ce privește evenimentele întâmplate în largul coastei Estoniei⁷. Nefiind informat și neavând instrucțiuni referitor la această chestiune, ambasadorul Rei s-a văzut în imposibilitatea de a decide în privința corectitudinii acuzațiilor înaintate autorităților estoniene privind încălcarea acordurilor în vigoare dintre Estonia și Uniunea Sovietică și a normelor internaționale. Astfel, Rei a solicitat reluarea discuțiilor asupra acestei probleme, imediat după obținerea instrucțiunilor din partea guvernului său⁸.

În paralel, cu câteva zile înainte, la Moscova, plecase reprezentantul Ministerului Afacerilor Străine al Estoniei, directorul departamentului pentru comerț exterior, Meri, pentru a purta discuții privind acordul comercial între Uniunea Sovietică și Estonia pentru anul 1941. Era o procedură obișnuită deoarece, având în vedere că în URSS exista monopolul de stat asupra comerțului extern, negocierile privind acest tip de acorduri se organizau în fiecare an. În condițiile anului 1939, partea estoniană dorea să sporească semnificativ atât importurile din URSS, cât și exporturile către această țară⁹. Având în vedere că schimburile comerciale ale ambelor state erau afectate de războiul care abia începuse, se părea că era în interesul comun să se ajungă la un acord favorabil pentru ambele părți.

La Comisariatul pentru Comerț Exterior, reprezentantul Ministerului Afacerilor Străine

al Estoniei, însoțit de ambasadorul Rei, au fost primiți în audiență la comisarul pentru comerț exterior, Anastas Mikoian, care i-a asigurat pe estonieni că guvernul sovietic este sincer preocupat de creșterea schimburilor comerciale cu Estonia. De reținut că această deschidere a sovieticilor era etalată în condițiile în care Molotov deja se arăta extrem de nemulțumit în ceea ce privește incidentul cu submarinul polonez.

La 21 septembrie s-a ajuns la un acord privind schimburile comerciale. Astfel, exporturile din Estonia către Uniunea Sovietică și importurile din URSS urmau să crească semnificativ față de anul precedent. Printre produsele incluse în noile schimburi comerciale se regăseau cele care erau greu de importat sau de exportat în/din altă parte. Acordul părea foarte favorabil ambelor părți. Prin urmare, părțile au pregătit documentele necesare semnării și au stabilit data și ora la care acestea urmau să fie semnate.

Pentru a semna acordul, ministrul estonian al afacerilor externe, Karl Selter, a plecat, la 24 septembrie, la Moscova. Între timp, la granița cu Estonia și Letonia, Uniunea Sovietică au fost dislocate forțe armate importante. Conform planului operațiunii de ocupare a celor două state, la 29 septembrie 1939, flota militară sovietică din Marea Baltică urma să atace bazele navale ale Estoniei, să captureze flota militară estoniană, și să susțină trupele terestre ce trebuiau să înainteze pe uscat. În cazul implicării Letoniei, urma să fie capturată și flota militară a acesteia¹⁰.

În aceste împrejurări, la 27 septembrie au fost reluate negocierile privind acordul comercial, care, însă, au fost deturnate de Kremlin într-o altă direcție. Ministrul sovietic de externe, Molotov, a deschis un subiect ce a schimbat sensul întâlnirii celor două delegații. Molotov a declarat următoarele: „Situția actuală din Marea Baltică reprezintă o amenințare la adresa Uniunii Sovietice, așa cum a demonstrat clar evadarea submarinului polonez din portul Tallinn. Este nevoie să modificăm status quo-ul regiunii baltice astfel, încât Flota Sovietică din Marea Baltică să nu fie prinsă într-o poziție vulnerabilă la extremitatea îngustă a Golfului Finic. Uniunea Sovietică a devenit un stat puternic, cu o industrie foarte dezvoltată, are o forță militară puternică. Status quo-ul, stabilit

cu 20 de ani în urmă, când Uniunea Sovietică era slăbită de războiul civil, nu mai poate fi acceptat drept unul normal și corespunzător situației actuale. Uniunea Sovietică nu mai poate tolera această poziție periculoasă și este ferm dispusă să o modifice”¹¹.

Tot în acele zile, la Moscova se afla ministrul de externe al Germaniei, Joachim von Ribbentrop, pentru negocieri privind perfectarea împărțirii zonelor de interese. Anterior, la 28 septembrie, a fost semnat „Tratatul germano-sovitic de frontieră și prietenie” și două protocoale adiționale secrete. Aceste documente consolidau împărțirea teritoriului Poloniei între Germania și Uniunea Sovietică, și decideau soarta statelor baltice. Primul protocol secret prevedea transmiterea Lituaniei (cu excepția zonei Klaipeda, ocupată anterior de germani) din „sfera de interese” germană în cea sovietică, în schimbul voievodatului Lublin și o parte a voievodatului Varșovia, care, conform protocolului secret din 23 august, fusese repartizat URSS¹². Pe harta pe care a fost trasată nouă frontieră au semnat Stalin și Ribbentrop. Conform celui de-al doilea protocol secret, părțile s-au angajat să ia măsuri pentru suprimarea „agitației poloneze”¹³. De asemenea, a fost decisă și soarta țărilor Baltice.

Pentru realizarea transformărilor teritoriale-politice în Estonia, în conformitate cu protocolul adițional secret, conducerea Uniunii Sovietice, având sprijinul Germaniei, a cerut guvernului Estoniei semnarea unui Pact de asistență mutuală, ce presupunea dislocarea forțelor armate sovietice pe teritoriu estonian. Conducerea sovietică a cerut în mod ultimativ semnarea Pactului, amenințând cu utilizarea forței militare. „Să nu vă fie frică, le spunea Molotov reprezentanților Estoniei, acordul de asistență mutuală nu reprezintă niciun pericol. Nu intenționăm să ne atingem nici de suveranitatea voastră, nici de regim. Nu intenționăm să impunem comunismul în Estonia. Nu dorim să provocăm prejudicii sistemului economic al Estoniei. Estonia își va păstra independența, guvernul său, parlamentul, politica sa externă și internă, armata, și orânduirea economică. Nu ne vom atinge de toate acestea”¹⁴. Pentru a pune presiune suplimentară, conducerea URSS a recurs la provocări militare, scufundând, la 27 septembrie 1939, în golful Narva, propria

navă comercială „Metalist”. În pretențiile înaintate guvernului Estoniei, partea sovietică afirma că nava comercială a fost scufundată de un submarin, aflat în apele de pe coasta Estoniei¹⁵.

Republica Estonă, în condițiile superiorității presiunii militare, a fost forțată să semneze, la 28 septembrie 1939, un acord prin care, deși se recunoștea, formal, independența Estoniei, se asigura prezența permanentă a 25 de mii de militari sovietici pe teritoriul estonian. Numărul trupelor sovietice depășea considerabil forțele armate ale Estoniei, limitându-i semnificativ suveranitatea și, de fapt, anulând neutralitatea proclamată de Estonia în prima zi de război. La întâlnirea din 28 septembrie, Stalin, adresându-se lui Selter, i-a spus: „Acordul a fost semnat. Pot să vă spun că guvernul Estoniei, încheind acordul cu Uniunea Sovietică, a procedat înțelept, în favoarea poporului estonian. Cu voi se putea întâmpla la fel ca și cu Polonia. Polonia a fost o mare putere. Unde este acum Polonia? Unde sunt acum Moscicki, Rydz-Smigly și Beck? Vă asigur sincer că ați acționat corect și în interesul propriului popor”¹⁶.

Tensiunile dintre Estonia și Uniunea Sovietică s-au amplificat în martie 1940, când partea sovietică a solicitat trimiterea în Estonia, pe lângă efectivul militar, a încă 10 mii de constructori și 5 mii de membri ai familiilor acestora. Pregătirea acordului prin care se reglementa situația juridică a bazelor militare a fost tergiversată până în mai 1940, însă Molotov a forțat negocierile, care s-au încheiat la 15 mai 1940, prin semnarea unui acord total nefavorabil Estoniei. Conform acordului, Estonia a fost nevoită să cedeze teritorii noi, mult mai vaste, inclusiv insule, și aproape 100 de localități pentru bazele militare sovietice¹⁷.

Etapa finală a ocupării Republicii Estonia, în spiritul protocolului adițional secret al pactului Molotov-Ribbentrop, a început la 10 iunie 1940, introducerea stării de operativitate în bazele militare sovietice, urmată de blocada militară aeriană și maritimă, declanșată la 14 iunie.

La 16 iunie 1940, Președintele Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, Viaceslav Molotov, l-a convocat pe ambasadorul estonian la Moscova, August Rei, învinuind Estonia

că: „împreună cu Letonia și Lituania, a încheiat o alianță militară pentru a ataca Uniunea Sovietică”¹⁸. Potrivit șefului guvernului de la Kremlin, Uniunea Sovietică considera această alianță militară drept una îndreptată împotriva sa, fiind „profund periculoasă, amenințând securitatea frontierei de stat a URSS”¹⁹. Drept dovadă la aceste acuzații, Molotov a făcut referire la participarea Estoniei la conferințele statelor baltice din decembrie 1939 și martie 1940, extinderea secretă a cooperării dintre Statele-Majore ale armatelor țărilor baltice, și la „crearea, în februarie 1940, a unui organ de presă militară al Antantei Baltice, și anume «Revista Baltică», editată la Tallinn, în limbile engleză, franceză și germană”²⁰.

În realitate însă, acuzațiile emise de guvernul sovietic erau lipsite de teame, din mai multe considerente. În primul rând, acordurile între Estonia, Letonia și Lituania au fost publice, înregistrate și publicate de Liga Națiunilor. Prin urmare, Uniunea Sovietică putea lua, oricând, la cunoștință de conținutul acestora, în calitatea sa de membră a Ligii Națiunilor până la 14 decembrie 1939. În ceea ce privește conferințele miniștrilor de externe ai celor trei state baltice, acestea au fost organizate în baza Tratatului de prietenie și cooperare, semnat la Geneva la 12 septembrie 1934. În cadrul conferințelor erau abordate probleme comune, de natură politică și economică, cu care se confruntau cele trei state baltice. Totodată, e de subliniat că în cursul acestor conferințe, conducerea Estoniei nu a pus la calea vreun atac deschis sau secret împotriva Uniunii Sovietice, iar Tratatul de asistență mutuală cu URSS nu obliga guvernul Estoniei să rezilieze Tratatul privind apărarea reciprocă, încheiat la 1 noiembrie 1923 cu Letonia. Articolul IV al Tratatului sovieto-estonian stabilea că ambele părți semnate se angajau să nu încheie alianțe sau să participe la coaliții militare îndreptate împotriva uneia dintre părțile semnate, or tratatul încheiat cu Letonia avea un caracter strict defensiv. Referitor la „Revista Baltică”, aceasta reprezenta o publicație comună a celor trei state, ce reflecta probleme privind economia, literatura, muzica, arhitectura și istoria statelor baltice, fiind accesibilă publicului larg. Revista nu era, sub nicio formă, una secretă, fiind vândută în librării și la chioșcurile de ziare²¹.

Totuși, în ciuda faptului că acuzațiile aduse părții estoniene puteau fi ușor demolate, acestea au servit drept bază pentru ultimatumul în care Molotov a cerut Estoniei formarea unui nou guvern, dispus să pună în aplicare prevederile Pactului de asistență mutuală, forțat de Moscova, asigurând astfel deplasarea nestingerită a trupelor sovietice în cele mai importante centre ale Estoniei.

În acest sens, Molotov i-a cerut lui Rei să transmită guvernului Estoniei două mesaje importante: cerința ultimativă de a da un răspuns până la finalul zilei, adică timp de 8 ore și 40 de minute (inclusiv timpul necesar pentru a comunica Tallinnului cerințele Moscovei) și amenințarea deschisă de a utiliza trupele sovietice concentrate la granița cu Estonia, pentru a suprima orice rezistență, în cazul în care nu va primi răspunsul privind acceptarea ultimatumului în timpul stabilit²². Amintim că sistemul acordurilor dintre Republica Estonia și Uniunea Sovietică conținea, elaborat în detaliu, mecanismul de soluționare pașnică diferendelor. Este vorba, înainte de toate, de Convenția de conciliere, semnată la 16 iunie 1932, care stabilea procedura formării comisiei de conciliere pentru soluționarea problemelor conflictuale disputate între cele două state²³. Iar termenul ultimativ – de 8 ore și 40 de minute – confirma că Moscova nu admitea clarificarea acuzațiilor conținute în ultimatum, ci luase decizia, bazată pe politica de forță, privind ocuparea imediată a Estoniei.

În aceste condiții, având în vedere superioritatea forței militare a Uniunii Sovietice, nivelul de pregătire a trupelor sovietice, aflate pe teritoriul Estoniei, imposibilitatea efectuării mobilizării forțelor armate estoniene, guvernul de la Tallinn a decis, în seara de 16 iunie, să-și dea demisia, dar continuând să-și exercite atribuțiile până la formarea noului guvern²⁴. La scurt timp după miezul nopții, unități militare sovietice au trecut frontiera Republicii Estonia.

Odată cu acceptarea ultimatumului, guvernul Republicii Estonia s-a angajat să asigure libera deplasare a forțelor armate sovietice pe teritoriul estonian. Pentru a coordona detaliile tehnice, șeful Statului Major General al forțelor armate estoniene, generalul Yochan Laidoner, a fost chemat, la 17 iunie, ora 8.00, la stația de

cale ferată Narva. Acolo, generalul de armată Kirill Merețkov a dictat comandamentului militar al Estoniei, iar prin el tuturor instituțiilor statului estonian, condițiile regimului de invazie militară²⁵.

Introducerea suplimentară a trupelor sovietice – 90 de mii de oameni – a acoperit întreg teritoriul Estoniei. Sub amenințarea celor mai dure pedepse, regimul militar a interzis orice fel de adunare, iar în termen de 24 de ore au fost confiscate armele de la populație²⁶.

La 18 iunie în ambasada Uniunii Sovietice la Tallinn a început formarea unui nou guvern, ignorând faptul că președintele Republicii Estonia, deja la 16 iunie, acceptând ultimatumul, demarase negocierile privind crearea guvernului. Între 18 și 20 iunie 1940, ambasada URSS a format componența noului guvern.

La 19 iunie, la Tallinn a ajuns membrul Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, secretarul CC al PC(b)US, Andrei Jdanov. La 21 iunie, el a dictat președintelui Republicii Estonia, Konstantin Pats, componența noului guvern, activitatea ulterioară a căruia urma să fie dirijată de ambasada URSS²⁷.

NOTES

¹ Мирный Договор между Россией и Эстонией, 2 февраля 1920 года, Тарту, (Tratatul de Pace dintre Rusia și Estonia, încheiat la 2 februarie, la Tartu) http://www.skylaser.ee/buh_help/obzory/Tartu%20rahuleping%20Eesti%20ja%20Venemaa.htm, accesat la 3.11.2015.

² Пеэтер Варес. *На чаше весов: Эстония и Советский Союз, 1940 год и его последствия*, (Peeter Vares, *Pe taler de cântar: Estonia și Uniunea Sovietică, anul 1940 și urmările lui*), http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt_with-big-pictures.html, accesat la 27.10.2015.

³ СССР и Литва в годы второй мировой войны, Том 1, Литовская Республика (март 1939 - август 1940), Сборник документов, (URSS și Lituania în anii celui de-al doilea război mondial, Vol. 1, Republica Lituaniană [martie 1939 – august 1940], Culegere de documente), ed. Lietuvos istorijos instituto leidykla, Vilnius 2006, p. 25.

⁴ Полпреды сообщают... Сборник документов об отношениях с Латвией, Литвой и Эстонией. Август 1939-Август 1940. (Miniștrii plenipotențiarilor anunță... Culegere de documente despre relațiile cu Letonia, Lituania și Estonia. August 1940), Moscova, 1990, p. 39.

⁵ Ibidem, Из газеты „Paevaleht” (Тал линн) от 21 сентября 1939 г. (пер. с эст.), Советская

Россия предпринимает меры против подводных лодок. (Din ziarul estonian „Paevaleht”, de la 21 septembrie 1939, traducere din estoniană, Rusia Sovietică ia măsuri împotriva submarinelor).

⁶ Ibidem.

⁷ http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt_with-big-pictures.html, accesat la 27.10.2015.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, Из газеты “Paevaleht” (Таллинн) от 21 сентября 1939 г. (пер. с эст.), Советская Россия предпринимает меры против подводных лодок, (Din ziarul estonian „Paevaleht”, de la 21 septembrie 1939, traducere din estoniană, Rusia Sovietică ia măsuri împotriva submarinelor).

¹⁰ Прибалтика: такой трудный год, От августа 1939-го до августа 1940-го, Из газеты „Московские новости” от 5 августа 1990 г., (Țările baltice: un an atât de greu, Din august 1939 până în august 1940, Din ziarul „Moskovskie Novosti”, de la 5 august 1990, <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

¹¹ http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt_with-big-pictures.html, accesat la 27.10.2015.

¹² СССР и Литва в годы второй мировой войны, Том 1, Литовская Республика (март 1939 - август 1940), Сборник документов, (URSS și Lituania în anii celui de-al doilea război mondial. Vol. 1, Republica Lituaniană (martie 1939 – august 1940), Culegere de documente) ed. Lietuvos istorijos instituto leidykla, Vilnius 2006, p. 212.

¹³ Ibidem, p. 213.

¹⁴ http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt_with-big-pictures.html, accesat la 27.10.2015.

¹⁵ Переговоры И.Сталина и В. Молотова с делегацией Эстонии о заключении договора о взаимной помощи, 27 сентября 1939 г. (Convorbirile dintre I.Stalin și V. Molotov și delegația Estoniei privind încheierea acordului de asistență mutuală, 27 septembrie 1939), <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

¹⁶ <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Запись беседы наркома иностранных дел СССР В. Молотова с посланником Эстонии в СССР А. Реем, 16 июня 1940 г. (Înregistrarea conversației comisarului popular pentru afaceri externe al URSS, V. Molotov, cu trimisul Estoniei în URSS, A. Rei, de la 16 iunie 1940), <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Заявление Советского Правительства Правительству Эстонии, 16 июня 1940 г., (Declarația Guvernului Sovietic adresată Guvernului Estoniei), <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

²³ Телеграммы полпреда СССР в Эстонии К.Н.Никитина в НКВД СССР от 16 июня, 1940 (Telegrammele ministrului plenipotențiar al URSS în Estonia, K.N. Nikitin, către CPAE (comisariatul Popular al Afacerilor Externe) al URSS, de la 16 iunie, <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ Протокол встречи генерала армии К. Мерещкова и главнокомандующего войсками

Эстонской Республики генерала Й. Лайдонера, 17 июня 1940 г., (Protocolul întâlnirii generalului de armată K. Merețkov cu comandantul forțelor armate ale Republicii Estonia, Y. Laidoner, 17 iunie 1940) <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ Телеграмма уполномоченного правительства СССР в Эстонии А.А.Жданова в НКВД СССР от 19 июня 1940 г., (Telegrama ministrului plenipotențiar al guvernului URSS în Estonia, A.A. Jdanov, de la 19 iunie 1940), <http://lib.ru/POLITOLOG/estonia.txt>, accesat la 29.10.2015.

ANEXE

Pactul de asistență mutuală între URSS și Republica Estonia

Prezidiul Sovietului Suprem al URSS, pe de o parte, și Președintele Republicii Estonia, pe de altă parte, în scopul dezvoltării relațiilor de prietenie, stabilite prin Tratatul de Pace din 2 februarie 1920, bazate pe recunoașterea independenței organizării de stat și neamestecului în treburile interne ale celeilalte părți;

recunoscând că Tratatul de pace din 2 februarie 1920 și Convenția de neagresiune și soluționare pașnică a conflictelor, din 4 mai 1920, constituie o bază solidă pentru obligațiile și relațiile lor reciproce;

convinși că stabilirea condițiilor precise pentru asigurarea securității reciproce trebuie să corespundă intereselor ambelor părți, au recunoscut necesară încheierea pactului de asistență mutuală și au desemnat în acest scop în calitate de împuterniciți:

Prezidiul Sovietului Suprem al URSS: Viaceslav Molotov, președintele Consiliului de Comisarilor Poporului și Comisar al Poporului pentru Afaceri Externe,

Președintele Republicii Estonia: Karl Selter, Ministrul Afacerilor Externe, care sunt împuterniciți au fost de acord cu privire la următoarele, după cum urmează:

Articolul 1. Ambele părți contractante se angajează să acorde reciproc orice asistență posibilă, inclusiv asistență militară în cazul unui atac direct sau amenințare cu un atac, venite din partea oricărei mari puteri europene, întreprinse împotriva frontierelor maritime ale părților contractante, în Marea Baltică sau asupra frontierelor lor terestre prin teritoriul Republicii Letonia, precum și asupra bazelor prevăzute în articolul 3.

Articolul 2. URSS se angajează să acorde asistență armatei estone prin livrare de armament și alte materiale militare, în condiții avantajoase.

Articolul 3. Republica Estonia asigură Uniunii Sovietice dreptul de a dispune de baze ale flotei militare pe insulele estoniene Saaremaa (Osel), Hiiumaa (Dago) și în orașul Paldiski (Port Baltic) și arendarea de aerodromuri pentru aviația militară, la preț rezonabil. Localizarea exactă a bazelor și a aerodromurilor vor fi stabilite de comun acord. În scopul protejării bazelor navale și a aeroporturilor, Uniunea Sovietică are dreptul de a avea în zonele desemnate pentru baze și aerodromuri, pe cheltuiala proprie, un număr strict limitat de forțe terestre și aeriene sovietice, numărul maxim al cărora este determinat printr-un acord special.

Articolul 4. Ambele părți contractante se obligă să nu încheie vreo alianță sau să se angajeze în coaliții îndreptate împotriva uneia dintre părțile contractante.

Articolul 5. Punerea în aplicare a prezentului Acord nu trebuie să afecteze în nici un fel drepturile suverane ale părților contractante, în special, sistemul lor economic și orânduirea de stat.

Terenurile alocate bazelor și aeroporturilor (articolul 3, rămân teritorii ale Republicii Estonia

Articolul 6. Prezentul acord va intra în vigoare în urma schimbului instrumentelor de ratificare. Schimbul acestor acte va fi efectuat în termen de șase zile de la data semnării prezentului acord, în orașul Tallin .

Perioada de valabilitate a prezentului acord este de zece ani, iar în cazul în care una dintre părțile contractante nu va considera că este necesară denunțarea lui, cu un an înainte de expirarea termenului, acesta rămâne în mod automat în vigoare pentru următorii cinci ani.

Articolul 7. Acest pact, este întocmit în două exemplare originale, în limbile rusă și estonă, în orașul Moscova, la 28 septembrie 1939 .

28 septembrie 1939.

Viaceslav Molotov

Karl Selter

„Izvestia”, 29 septembrie, 1939.

http://www.skylaser.ee/buh_help/obzory/Tartu%20rahuleping%20Eesti%20ja%20Venemaa.htm

accesat la 3.11.2015

Protocolul secret la Pactul de asistență mutuală între URSS și Republica Estonia.

I

S-a convenit ca, în scopul prevenirii și reprimării încercărilor de a atrage părțile contractante în războiul care are loc acum în Europa, URSS are dreptul, pe parcursul acestui război, să aibă, pe teritoriile oferite pentru aerodromuri și baze (art 3 al Acordului), un efectiv de până la douăzeci și cinci mii de oameni, reprezentând forțe armate terestre și aeriene.

II

Temporar, până la construirea bazei din orașul Paldiski (art. 3 al Acordului), pentru o perioadă de maximum 2 ani de la data semnării prezentului Protocol, navele sovietice de război vor putea intra în portul Tallinn pentru atât alimentare cu combustibil și provizii, cât și pentru staționare. Termenii de utilizare a acestui drept vor fi determinat printr-un acord separat.

III

Acordarea ajutorului, în conformitate cu articolul 1 al Acordului, va fi oferit la cererea uneia dintre părți, însă, în baza unei înțelegeri bilaterale, partea obligată să acorde ajutor, poate, în caz de implicare în război a celeilalte părți semnatare cu o terță parte, să rămână neutră.

IV

Pentru monitorizarea aplicării dispozițiilor prezentului Acord și pentru soluționarea posibilelor probleme, se formează o Comisie Mixtă, pe bază de paritate, care va elabora normele secretariatului propriu.

V

Acest Protocol secret constituie anexa la Acordul de asistență mutuală între URSS și Estonia, încheiat la 28 septembrie 1939.

28 septembrie 1939,
Viaceslav Molotov,
Karl. Selter

Полпреды сообщают... Сборник документов об отношениях с Латвией, Литвой и Эстонией. Август 1939-Август 1940. (Miniștrii plenipotențiarilor anunță...Culegere de documente despre relațiile cu Letonia, Lituania și Estonia. August 1940), Moscova, 1990, p. 63-64.

Din convorbirea comisarului afacerilor externe al URSS, Viaceslav Molotov cu ministrul Estoniei la Moscova, August Rei, 16 iunie 1940

La ora 01.00, noaptea, tov. Molotov l-a convocat pe August Rei, ministrul Estoniei la Moscova, și i-a comunicat despre următoarele acțiuni ale guvernului sovietic, privind trecerea graniței Estoniei de către trupele sovietice:

„1. La 17 iunie, ora 5.00, trupele sovietice vor începe să treacă granița estonienă în punctele următoare (Orli, Nizi, Narva, Pole, Korli, Izborsk, Kudab).

2. Unele unități, care vor trece granița Estoniei, vor intra în orașele Tallinn, Iurev (Tartu), Valk, Pernov, insulele Vulf, Harghie, Vormc, Moon, peninsula Suron.

3. Celelalte puncte de dislocare a trupelor sovietice se stabilesc prin coordonare de către generalul de armată Merețkov, din partea sovietică, și generalul Laidoner, din partea estoniană. Întâlnirea generalului Merțkov cu reprezentantul comandamentului estonian, generalul Laidoner, se va desfășura în orașul Narva, la 17 iunie, ora 09.00.

4. În scopul evitării confuziilor și a conflictelor, conducerea estoniană va ordona imediat trupelor și populației să nu împiedice înaintarea trupelor sovietice pe teritoriul Estoniei”.

Tov. Molotov a remis ambasadorului Rei memoriul privind aceste acțiuni. Rei s-a interesat cu cine va comunica președintele Republicii Estonia privind formarea noului guvern. Tov. Molotov a răspuns că pentru a purta tratative cu președintele, la Tallin va fi delegat tov. Jdanov.

Convorbirea a fost înregistrată de S. Kozărev

Ibidem, p. 389-390.

Declarația Guvernului Sovietic către Guvernul Estoniei

16 iunie 1940

În baza materialelor reale, aflate în posesia guvernului sovietic, dar și în baza schimbului de opinii din ultimul timp de la Moscova, între președintele Consiliului de Mi-

niștri al URSS, Viaceslav Molotov, și președintele Consiliului de Miniștri al Lituaniei, Antanas Merkys, guvernul sovietic constată că guvernul Estoniei nu numai că nu a lichidat alianța militară cu Letonia, formată până la semnarea Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală și îndreptată împotriva Uniunii Sovietice, ci a extins-o, atrăgând în această alianță Lituania, și depune eforturi pentru a atrage în alianță Finlanda.

Până la semnarea pactului sovieto-estonian de asistență mutuală în toamna anului 1939, guvernul sovietic mai putea tolera o astfel de alianță, deși aceasta contravenea pactului sovieto-estonian de neagresiune, semnat anterior. Însă, după semnarea Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală, guvernul sovietic consideră că existența unei alianțe militare între Estonia, Letonia și Lituania, îndreptate împotriva URSS, este nu numai inacceptabilă și de netolerat, ci și foarte periculoasă, reprezentând o amenințare la adresa securității granițelor URSS.

Guvernul sovietic spera că după semnarea Pactului sovieto-estonian de asistență mutuală, Estonia va renunța la alianța militară cu celelalte state baltice și, în consecință, alianța va fi lichidată. Însă, Estonia, împreună cu alte state baltice, s-a îngrijit de revitalizarea și extinderea alianței sus-numite, drept dovadă fiind următoarele fapte: convocarea a două conferințe secrete ale celor trei țări baltice, în decembrie 1939, și în martie 1940, în scopul constituirii alianței militare extinse, cu Letonia și Lituania; consolidarea relațiilor între statele majore ale Estoniei, Letoniei și Lituaniei, efectuată fără știrea URSS; instituirea, în februarie 1940, a organului de presă special al Antantei Militare Baltice, „Revue Baltique”, editată în limbile engleză, franceză și germană, publicate în Tallinn etc.

Toate aceste lucruri ne dovedesc că guvernul Estoniei a încălcat grosolan Acordul sovieto-estonian de asistență mutuală care interzice părților „să încheie alianțe sau să facă parte din coaliții îndreptate împotriva uneia dintre părțile semnate” (art. 4).

Această încălcare grosolană a Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală de către guvernul Estoniei a avut loc atunci când Uniunea Sovietică a promovat și continuă să promoveze o politică exclusiv binevoitoare și pro-estoniană, îndeplinind punctual toate prevederile Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală.

Guvernul sovietic consideră că o astfel de situație nu mai poate fi tolerată.

Guvernul URSS consideră absolut necesar și imperativ ca:

1. În Estonia să fie format imediat un guvern capabil și pregătit să asigure aplicarea corectă a prevederilor Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală.

2. Să se asigure imediat trecerea pe teritoriul Estoniei a trupelor militare sovietice pentru a fi dislocate în principalele centre ale Estoniei, în număr suficient pentru a asigura posibilitatea punerii în aplicare a Pactului sovieto-estonian de asistență mutuală și să prevină eventuale provocări împotriva garnizoanelor sovietice din Estonia.

Guvernul sovietic consideră îndeplinirea acestor cerințe drept acea condiție de bază, fără care realizarea corectă și conștiincioasă a prevederilor Acordului sovieto-estonian de asistență mutuală este imposibilă.

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului estonian până la ora 24.00, 16 iunie. Lipsa răspunsului guvernului estonian în acest termen va fi apreciată drept un refuz de a îndeplini cerințele URSS, indicate mai sus.

Ibidem, p. 389-390.

Legea cu privire la primirea Republicii Sovietice Socialiste Estone în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

6 august 1940

Audiind cererea Comisiei Dumei de Stat a Estoniei, Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste hotărăște:

1. Să satisfacă rugămintea Dumei de Stat a Estoniei și să accepte intrarea Republicii Sovietice Socialiste Estone în componența Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste în calitate de Republică Sovietică Socialistă Unională cu drepturi depline.

2. Să organizeze, în conformitate cu articolele 34 și 35 din Constituția URSS (legea fundamentală), alegeri pentru funcția de deputați în Sovietul Suprem al URSS din partea Republicii Sovietice Socialiste Estone.

3. Să se ordone Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste să numească ziua alegerilor.

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al URSS M. Kalinin

Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS A. Gorkin

Ibid.

Telegrama comisarului afacerilor străine al URSS, V. Molotov, către toți reprezentanții diplomatici și consulii URSS

7 august 1940

Se aduce la cunoștința dumneavoastră conținutul indicațiilor date reprezentanților diplomatici ai URSS în Estonia, Letonia și Lituania:

„Recomandați, prin intermediul MAE, guvernului Estoniei (Letoniei, Lituaniei) să dea următoarele dispoziții misiunilor diplomatice și consulatelor Estoniei (Letoniei, Lituaniei), aflate peste hotare:

1. În conformitate cu hotărârea Sesiunii a VII-a a Sovietului Suprem al URSS din 3, 5 și 6 august 1940, cu privire la primirea Republicilor Sovietice Socialiste Lituaniene, Letone și Estoniene în componența Uniunii Sovietice, din acea dată încetează activitatea misiunilor (consulatelor) Estoniei, Letoniei și Lituaniei în țara respectivă.

2. Guvernul estonian (leton, lituanian) obligă toate misiunile (consulatele) Estoniei (Letoniei, Lituaniei) aflate peste hotare:

a) Să transmită imediat reprezentanței diplomatice (consulatului) URSS din țara respectivă arhivele și toate bunurile misiunii (consulatului).

b) Să anunțe oficial ministerul afacerilor externe din țara în care se află despre încetarea activității sale. Consulatul este obligat să anunțe oficial și autoritățile locale.

3. După încheierea transmiterii arhivelor și a patrimoniului reprezentanței diplomatice (consulatului) sovietice, tot personalul misiunii (consulatului) este obligat să se întoarcă imediat în patrie”.

În conformitate cu aceasta sunteți obligați:

1. Să primiți imediat de la trimisul (consulul) Estoniei, Letoniei, Lituaniei arhivele și întregul patrimoniu al misiunii (consulatului).

2. Primirea arhivelor și a patrimoniului misiunii (consulatului) respective a Estoniei (Letoniei, Lituaniei) se va desfășura conform actelor cu indicații concrete pentru

fiecare fel de patrimoniu, arătând starea în care acesta este recepționat, și se arată valoarea patrimoniului (în cazurile în care este vorba de clădiri, înzestrări etc.).

3. În cazul refuzului din partea ministrului sau consulului Estoniei, Letoniei, Lituaniei să transmită arhivele și toate bunurile reprezentanței (consulatului) URSS, dumneavoastră trebuie să telegrafiați imediat la Comisariatul Poporului al Afacerilor Străine.

Ibidem, p. 501.

Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS

7 septembrie 1940

2. În conformitate cu articolul 1 al Legii „Privind cetățenia Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste” din 19 august 1938, se decide că cetățenii Republicilor Sovietice Socialiste Lituaniene, Letone și Estoniene devin cetățeni ai URSS din ziua primirii acestor republici în componența Uniunii Sovietice.

3. Cetățenii Republicilor Sovietice Socialiste Lituaniene, Letone și Estoniene, aflați, în momentul emiterii acestui Decret, în afara granițelor URSS și care nu au fost lipsiți de cetățenie de guvernele sovietice ale republicilor enunțate, sunt obligați să se înregistreze, nu mai târziu de 1 noiembrie 1940, în calitate de cetățeni sovietici la reprezentanțele diplomatice sau consulatele URSS, prezentându-se personal sau trimițând prin poștă o declarație specială, la care se atașează pașaportul național.

Persoanele, care nu se vor înregistra în calitate de cetățeni sovietici la reprezentanțele diplomatice sau consulatele URSS până la 1 noiembrie 1940, vor fi primi cetățenia Uniunii Sovietice în conformitate cu condițiile generale prevăzute în articolul 3 al Legii „Privind cetățenia Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste”.

4. Persoanele fără cetățenie, aparținând minorităților naționale, care, în condițiile regimurilor politice ce au existat în Letonia, Lituania și Estonia până la instaurarea puterii sovietice, nu au putut obține cetățenia lituaniană, letonă sau estoniană, dobândesc cetățenia URSS în conformitate cu prevederile din articolele 1 și 2 ale acestui Decret. Restul persoanelor fără cetățenie, care locuiesc permanent pe teritoriul Republicilor Sovietice Socialiste Lituaniene, Letone și Estoniene, pot obține cetățenia URSS conform prevederilor generale din 3 al Legii „Privind cetățenia Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste”.

5. Persoanelor lipsite de cetățenia sovietică în baza decretului Comitetului Executiv Central din Rusia și Consiliului Comisarilor Poporului al RSFSR de la 15 decembrie 1921, și care, în momentul de față, se află pe teritoriul Republicilor Sovietice Socialiste Lituaniene, Letone și Estoniene, li se conferă statutul de persoane fără cetățenie, menționat în partea a doua a articolului 3 al acestui Decret.

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, M. Kalinin
Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, A. Gorkin

Документы внешней политики СССР. Том 23. Кн. 1. 1 января — 31 октября 1940 г. (Documentele politicii externe ale URSS, Vol. 23, Cartea 1, 1 ianuarie-31 octombrie 1940)
Ed. Relații internaționale, Moscova, 1995, p. 577

DIPLOMAȚIA CA PROFESIE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI XX CONSIDERAȚIUNI DESPRE DIPLOMAȚIA PROFESIONISTĂ*

Ambasador ELIEZER PALMOR**

Abstract

What is a diplomat? How much freedom of action does a diplomat have? What are his or her quintessential qualities? These are only a small number of the questions answered – directly or indirectly and very often with the help of anecdotes from the annals of international diplomacy – by Ambassador Eliezer Palmor, whose professional experience – totalling well over thirty years – recommends him as an authority in his field.

Keywords: *international diplomacy, Cold War, UN*

Noțiunea de diplomat apare în discursul popular ca și în acela al conversațiilor intelectuale deseori în sensuri divergente; ceea ce mă obligă să bănuiesc că majoritatea celor ce se pronunță în temă de fapt nu cunosc obiectul ei precis și nici nu știu după care criterii se cuvine abordată analiza termenului în discuție. Unii spun, de exemplu, că x are o alură de diplomat, alții în schimb se exprimă admirativ despre y care vorbește – cred ei – ca un diplomat, pe când există cine se delectează observând manierele de diplomat ale unui oarecare ilustru necunoscut. Mă îndoiesc că cei ce se folosesc ca metaforă de noțiunea de diplomat sunt în stare să definească conceptul investit cu aceste semnificații diferite? Repet: mă îndoiesc și, folosind o expresie împrumutată din vocabularul prozaic – cotidian, aș spune că nu pot decât

să deplâng distorsiunea semantică la care este supusă noțiunea de diplomat de către cine se folosește de ea fără să cunoască semnificația ei adevărată. Ceea ce complică dificultatea clarificării problemei în discuție rezultă din faptul că încă și astăzi cariera de diplomat continuă să excite pofta unor „diplomați prin auto desemnare”. Mă refer la persoane, care, profitând de legături cu căpetenii de partide politice la putere, aspiră – și deseori obțin – posturi de ambasadori în capitale importante ale lumii. În legătură cu acest fenomen regretabil, țin să precizez numai că experiența mea de diplomat profesionist, care a deținut funcțiuni în Europa Occidentală, Scandinavia și America de Sud timp de treizeci și ceva de ani, mi-a cristalizat convingerea că competența diplomatic-profesională a acestor „diplomați parașutați”

* Dizertație prezentată în cadrul Facultății de Științe Politice, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, și a „Centrului Ion Rațiu pentru Studiul Democrației” din Cluj-Napoca, octombrie 2007.

** Diplomat israelian.

este cât se poate de dubioasă. Cu câteva rare excepții, „ambasadorii parașutați” numiți în serviciul diplomatic al țării mele în cei aproape șaiszeci de ani de viață independentă au eșuat în exersarea misiunii conferite.

Vreau să încerc acum să definesc, pe scurt, obiectul diplomației profesioniste, ca să ajung apoi la definirea noțiunii de diplomație. Harold Nicolson, diplomat englez cu experiență vastă și teoretician subtil al profesiei, introducând prelegerile ținute la Universitatea din Oxford în 1953 și publicate în volumul „The Evolution of Diplomacy”, a precizat că: „noțiunile de «diplomație» și «diplomat» (în aceste prelegeri ale sale – E.P.) vor fi folosite pentru a desemna arta negocierii și nu politica externă sau dreptul internațional”. Cu mult înainte de Nicolson, Francois de Callieres, ilustru istoric francez care a trăit în secolul XVIII și somitate admirată de succesorii lui – inclusiv de Nicolson –, în a sa „De la manière de négocier avec les souverains”, publicată în 1716, a subliniat că „desfășurarea unei misiuni diplomatice se caracterizează prin negociere și observare; observarea, care nu poate fi un scop în sine, este subordonată negocierii”. În sfârșit, Abba Eban, inegalabilul ministru israelian de externe și strălucit diplomat profesionist, a relevat în volumul „The New Diplomacy, International Affairs in the Modern Age”, apărut în 1983, referindu-se la schimbările survenite în practica diplomatică în decursul secolului XX, că „negocierea, protejată în trecut de un voal de discreție aplicat cu strictețe este expusă astăzi criticii în societate și dezbaterilor publice”.

Rezultă că autorii invocați au pus, toți trei, accentul pe negociere, considerând-o drept caracteristică dominantă a metodei diplomatice; dominantă, dar nu și exhaustivă, căci diplomația ca metodă nu se reduce la negociere. Negocierea, ca metodă folosită în promovarea unor acorduri între părți în conflict, a însoțit diplomația de la naștere și a exprimat de-a lungul veacurilor esențialul tentativelor umane de a soluționa divergențe între părți opuse. De origine relativ recentă, termenul de diplomat a fost integrat de limbile europene abia la sfârșitul secolului XVIII, însă diplomația în forma embrionară, apoi rudimentară, a fost practică cu mult timp înainte de agenți „diplomatici” desemnați ca „trimiși”, „curieri”, „oratori” sau de-a dreptul „negociatori”.

Există dovezi cum că negocierea ca practică diplomatică a fost exersată deja în antichitatea profundă. Astfel, Profetul Isaia relatează că în cursul războiului dintre Assiria și Regatul Iudeii, regele asirian Sanherib a trimis în 701 a.c. emisari la Chizkiyahu, regele Iudeii cerându-i supunere, avertizându-l în același timp de consecințele grave ale unui refuz. O misiune de negociere asemănătoare au îndeplinit Menelaos și Odysseus, care au venit la Troia cu scopul de a obține prin mijloace pașnice restituirea frumoasei Elena, care – precum se știe – a fost cauza discordiei care a declanșat războiul Troiei.

Diplomația ca un ansamblu de metode și obiective destinate soluționării conflictelor a evoluat de la etapa rudimentară a negocierii aplicată la un obiectiv ad-hoc, până la conceperea ei ca un sistem complex de mijloace aservit promovării interesului național în spațiul internațional. Pe parcursul evoluției sale, diplomația a acumulat și integrat contribuții hotărâtoare la elaborarea structurilor adoptate, provenite din intervenția diplomatică a Imperiului Bizantin, a Republicii Veneția îndeosebi și din subtilitatea creatoare a diplomației franceze în devenire. Aceste contribuții au făcut ca Ministerele de Externe să aibă astăzi structuri asemănătoare, mecanisme de contact cu misiunile diplomatice aproximativ identice și o politică externă cu obiective mai mult sau mai puțin similare în spațiul internațional.

În pofida elementelor semnalate anterior, se cuvine subliniat faptul hotărâtor că obiectivele diplomației și practica diplomatică cotidiană au fost supuse unui proces de schimbări, îndeosebi începând cu a doua jumătate a secolului XX. Aceste schimbări care au generat concepte noi și o practică insolită a negocierii la un nivel politic anterior necunoscut au apărut în urma unui număr de fenomene specifice la timpul respectiv ca, de exemplu: conferințele și negocierile la vârful autorităților politice în stat, diplomația multilaterală, recursul metodic la emisari speciali, perfecționarea și proliferarea mijloacelor de informație, dar și impactul lor – al televiziunii îndeosebi – asupra acțiunii politice în general, a acțiunii diplomatice în special, în plâsmuirea ingredientelor care compun acțiunea diplomatică. Drept urmare, negocierea la nivel de ambasadori, care a fost

fundamentală în caracterizarea acțiunii diplomatice în trecut, nu se mai bucură astăzi de aceeași greutate specifică. De fapt, la nivelele inferioare ale profesiei, negocierea nu a constituit nicicând un instrument determinant al acțiunii profesionale, iar la nivelele superioare ale funcției diplomatice, inclusiv la nivelul de ambasador, negocierea se practică astăzi – în general, dar nu în mod exclusiv – numai când se referă la teme de importanță secundară. Negocierea în legătură cu temele de importanță capitală a ajuns să fie astăzi privilegiul autorităților supreme în stat. Gândiți-vă la întâlnirile între șefii de state, la deplasările miniștrilor de externe, întâlnirile între personalități politice proeminente cu ocazia Adunărilor Generale ale ONU, sau la ceea ce au însemnat Conferințele de la Yalta și Potsdam, spre și la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Acordul de la Camp David (1977), negociat direct de președintele SUA, Carter, președintele Anwar Sadat și primul-ministru Menachem Begin; gândiți-vă la impactul acestor fenomene noi asupra exproprierei negocierii din domeniul diplomaților profesioniști și propulsarea ei la nivelul suprem al politicii naționale.

În pofida acestor schimbări, diplomația tradițională continuă să îndeplinească funcțiuni importante în plasmuirea vieții internaționale actuale. Abba Eban a deplorat limitarea atribuțiilor rezervate diplomației profesioniste, afirmând că „incursiunea liderilor politici atât în domeniul operativ al negocierii cât și în acel al aspectelor simbolice și ceremoniale ale diplomației a avut drept urmare instaurarea unei stări de disperare și generarea unor senzații de agasare în sânul ambasadelor”. La care mai trebuie adăugat și faptul că cele trei elemente fundamentale apărute în practica diplomatică contemporană – și anume: deposedarea ambasadurilor din funcția de negociator, frecvența crescută în folosirea unor emisari speciali și generalizarea utilizării mijloacelor rapide de comunicare electronică – au condus anumite cercuri la concluzia eronată cum că diplomația exersată prin ambassade rezidente ar fi devenit inutilă. În același timp, există – în mod paradoxal – cine pretinde că diplomația practică în prezent nu poate fi eficientă întrucât ea este strict subordonată centralei și supravegheată de superiorii din minister, ceea ce ar crea o sta-

re de dependență privând diplomatul de dreptul de a recurge la inițiativa proprie, transformându-l în papagal, care în cazuri mai grave nu va fi în stare să formuleze o replică substanțială înainte de a fi primit instrucțiunile cuvenite. Cum trebuie privită aserțiunea cu privire la lipsa de utilitate practică a ambasadelor și afirmația referitoare la „impotența” agenților diplomați de a promova inițiative, dată fiind dependența lor riguroasă de ministere?

În dizertația prezentă mi-am propus să dovedesc că în pofida transformărilor cu adevărat revoluționare survenite în spațiul profesional, începând cu sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, diplomația continuă să aibă obiective legitime și corpul diplomatic sarcini de îndeplinit indispensabile. Mi-am propus să dovedesc, ilustrând teza mea prin episoade cunoscute din istoria diplomației și din experiența mea personală, că inițiativa individuală a diplomatului în soluționarea unor probleme ad-hoc nu este numai posibilă, ci și deseori nepărat necesară și efectivă:

1) Primul episod se referă la Hans Kroll, fost ambasador vest-german în Iugoslavia, Japonia și Uniunea Sovietică. Diplomatul vest-german relatează – în memoriile sale – că în conversația de rigoare care a urmat după prezentarea scrisorilor sale de acreditare la Belgrad, la data de 12 februarie 1953, mareșalul Tito l-a surprins cu întrebarea, cum concepe Guvernul Federal german viitoarea sa politică balcanică? „Pentru noi, iugoslavii – a precizat Tito – se înțelege că, după experiențele tragice prin care am trecut, este vorba de un subiect de importanță capitală”.

Înainte de plecarea lui din Bonn, ministerul de externe nu găsisese timpul necesar să prepare documentele de rigoare cu privire la tezele de politică generală a guvernului și drept urmare Hans Kroll a plecat la Belgrad fără să fie înzestrat cu instrucțiunile care urmau să fundamenteze răspunsuri autorizate la întrebări de felul întrebării puse de Tito. Însă – adaugă Kroll – ce ar fi gândit Tito despre un ambasador care nu este în stare să răspundă la întrebarea lui? Drept urmare și fără să ezite, Kroll a răspuns și încă detaliat la întrebarea despre bazele politicii externe germane, folosindu-se, zice el, textual, „de resursele cunoștințelor mele proprii”. Relatând cele întâmplătoare, Kroll precizează că

felul în care a tratat întrebarea pusă de mareșalul Tito a constituit primul dar nu și ultimul caz de acest gen în cariera sa, așa că – explica diplomatul – „ambasadorul în misiune a devenit cu timpul propriul său furnizor de instrucțiuni”.

2) Al doilea episod se referă la Andrei Gromiko pe vremea când viitorul ministru sovietic de externe servea ca ambasadorul țării sale în SUA. Rezultă că știrea despre lansarea primului sputnic sovietic în spațiu l-a găsit pe ambasador la o recepție diplomatică la New York. La un moment dat Gromiko a fost surprins de un mare număr de gazetari care îl asaltau cu întrebarea: „Ce puteți să ne spuneți despre sputnik?” În memoriile sale Gromiko recunoaște că habar nu avea de lansarea satelitului, dar nu putea să admită așa ceva și să răspundă că nu posedă informația solicitată. Atunci, zice Gromyko, s-a străduit să pescuiască rudimente de informație cuprinse în întrebările gazetarilor și în posesiunea acestora a declarat triumfător, păstrându-și calmul, în felul următor: „consider acest eveniment drept o realizare importantă a științei și tehnologiei sovietice și a poporului sovietic ca atare”.

În treacăt fie zis, un astfel de răspuns putea să se producă și fără ajutorul rudimentelor de informație culese din întrebările gazetarilor. Dar, nu am de gând să polemizez cu spiritul umorului gromikian...

În continuare mă voi referi la episoade din trecutul meu profesional:

În ultima săptămână a lunii mai 1967, a sosit în vizită oficială în țara noastră biologul academician Ștefan Nicolau, vice-președintele Marii Adunări Naționale din România, cu soția, o premieră politică semnificativă în acea perioadă de ostilitate fățișă față de țara mea din partea blocului comunist. Tânăr diplomat din cadrul Departamentului Europei de Răsărit din ministerul nostru de externe, am fost desemnat să însoțesc oaspeții de la aterizare până la decolare și să mă îngrijesc de realizarea întocmai a programului de vizită plănuțit. În program era prevăzută, între altele, o vizită protocolară la președintele statului, Zalman Shazar. La această întâlnire au participat directorul cabinetului prezidențial, directorul departamentului Europa de Răsărit din Ministerul Afacerilor Externe și Ministrul României

în Israel, eu luând asupra mea funcția de interpret. Convorbirea ca atare nu prea avea importanță politică dincolo de însuși faptul că avea loc. Sperasem ca întâlnirea se va desfășura fără surprize, dar surpriza nu s-a lăsat așteptată. Răspunzând cuvintelor de salut rostite de academicianul Nicolau și mesajul politic stereotip prescris musafirului de mandatarii săi, președintele Shazar s-a aventurat totalmente deusolat în câteva direcții politice, lansând idei și propuneri, dacă nu bizare, în orice caz nepotrivite contextului în care se desfășura întâlnirea.

În timp ce Shazar vorbea, directorul meu mă privea îngrijorat dând semne vădite de disperare. Conștient de situația delicată în care ne-am pomenit, am luat hotărârea, profitând de faptul că eram singura persoană care stăpânea limba română și ebraică, să nu traduc spusesele lui Shazar întocmai, ci să inserez în frazele lui ceea ce aș fi dorit să aduc că spune președintele nostru. Când convorbirea a luat sfârșit, directorul meu s-a repezit la mine îngrijorat și a zis: „Dar cum vom ieși din această încurcătură? Ce vor spune românii când vor lua cunoștință de declarațiile lui Shazar?” Când l-am lămurit ce am făcut ca traducător, pe răspunderea mea, directorul meu s-a luminat la față și mi-a strâns mâna cu căldură încântat de cele auzite de la mine. Astfel, mi-a fost dat să evit un involuntar incident diplomatic între Israel și România. Un incident, primul dar nu și singurul sau ultimul...

Președintele Zalman Shazar avea atunci 78 de ani...

4) Abba Eban, înainte de a fi numit ministru de externe a fost însărcinat cu dubla misiune de ambasador în Statele Unite și pe lângă Organizația Națiunilor Unite la New York. În acea perioadă de incidente frecvente la frontierele tănărului Stat Israel – anii cincizeci din secolul trecut – conflictul arabo-israelian (între Israel și fiecare dintre vecinii săi) se afla înscris frecvent pe ordinea de zi a Consiliului de Securitate. Unul din incidentele la frontiera cu Siria, survenit în urma unei acțiuni de represalii întreprinse de armata israeliană împotriva unor baze teroriste în teritoriu sirian a ajuns să fie dezbătut la Consiliul de Securitate, înainte ca ambasadorul, adică Abba Eban, să fi primit instrucțiunile de rigoare din partea Ministeru-

lui de Externe, deci înainte de a fi obținut acele precizări politice, tehnice și militare care servesc la redactarea expunerii fundamentate a punctului de vedere israelian în consiliu cu privire la incidentul dezbătut. Discursul lui Eban a fost, prin urmare, redactat în absența acestor instrucțiuni și totuși el s-a achitat de această misiune imposibilă într-un mod atât de strălucitor încât primul ministru, David Ben Gurion, a ținut să-l felicite în mod special adăugând în telegrama ce i-a adresat, că „abia acum, după ce am citit discursul tău, m-am convins că acțiunea noastră a fost într-adevăr justificată”.

5) În sfârșit, deși exemplele care ilustrează eficacitatea diplomației profesioniste, în special, și utilitatea inițiativei diplomatice ca tehnică de lucru indispensabilă, abundă în literatura de specialitate și în subsolurile proprii mele memorii, mă voi referi în continuare la un ultim episod privind demersul inițiat pentru deblocarea convocării primei conferințe menite să reunească în jurul aceleiași mese intelectuali israelieni și palestinieni, în cadrul Organizației UNESCO, în decembrie 1993. Importanța politică a unei conferințe de acest gen, în împrejurările istorice de atunci, se înțelege de la sine. Strălucita victorie militară a forțelor armate israeliene în războiul de șase zile din 1967 a constituit punctul de pornire al unei acțiuni convergente în vederea subminării pozițiilor Statului Israel pe plan internațional. Au participat la această acțiune desfășurată cu preponderență în cadrul organizațiilor internaționale, țările arabe și musulmane, țările așa-zise în dezvoltare și blocul sovietic. Coaliția acestor state ostile nu a obținut să realizeze principalul său obiectiv, acela de a izgoni Statul Israel din sistemul Națiunilor Unite. Ea a obținut în schimb deteriorarea pozițiilor israeliene în cadrul acestor organizații. În cadrul organizației UNESCO, procesul de deteriorare a atins punctul său culminant – stabilizându-se pe un nivel de activitate restrânsă la extrem – în 1975. În pofida acestei ostilități agresive față de Statul Israel, aflându-se la originea unei perioade obscure în istoria relațiilor de cooperare cu organizația, noi nu am urmat exemplul SUA, Marea Britanie și Singapore, care au abandonat UNESCO exprimându-și în felul acesta protestul față de linia politică în sânul ei, însă față de eforturile de discriminare dirijate im-

potriva noastră am reacționat prin reducerea nivelului diplomatic al reprezentării noastre de la rang de ambasador la rang de consilier.

Situația noastră în cadrul UNESCO va cunoaște un proces de schimbări favorabile, desfășurându-se în mod treptat sub influența speranțelor politice trezite de Conferința de la Madrid (1991) și în mod substanțial în urma Acordului de principii adoptat de Israel și OLP și semnat într-un cadru festiv la 13 septembrie 1993, la Washington.

Eu am început misiunea mea de Ambasador la UNESCO în septembrie 1991. Preocuparea mea majoră a fost în mod firesc să găsec mijloacele care vor permite ameliorarea poziției noastre în organizație. Nu am de gând să vă prezint aici o dare de seamă asupra activității mele diplomatice în cei trei ani cât a durat misiunea mea la Paris. Vreau doar să relatez desfășurarea unui singur demers, fără de care inițiativa convocării conferinței intelectuale israelo-palestiniană ar fi rămas literă moartă. Este vorba, bineînțeles, despre un demers întreprins pe răspunderea mea proprie.

În 1992, Shimon Peres, pe atunci ministru de externe, sosise la Paris într-o vizită oficială de lucru, invitat de omologul său francez. Cunoscând disponibilitatea ministrului de a întreprinde acțiuni insolite, i-am propus să includă în programul pregătit de francezi o vizită la cartierul general UNESCO, agrementată de convorbiri cu Directorul general al organizației, Federico Mayor Zaragoza. Om politic, înzestrat de o viziune amplă, Peres nu a stat pe gânduri mult timp să chibzuiască propunerea și și-a dat consimțământul. Vizita – prima vizită a unui ministru israelian la cartierul general al organizației din Piața Fontenoy, după o pauză de peste douăzeci de ani – s-a desfășurat într-o atmosferă caldă, de prietenie, fără ca să se facă mențiune oarecare de adversitățile trecute. Peres și Mayor se purtau și vorbeau de parcă erau prieteni care se regăsesc după o separare îndelungată. Personalitate care excelează prin abundența de idei creatoare lansate în mod spontan, Peres a propus la un moment dat ca UNESCO să convoace o întâlnire între intelectuali israelieni și arabi, aducând în felul acesta o contribuție semnificativă la destinderea atmosferei încărcate între cele două părți ca o consecință a conflictelor și a situației be-

ligerante, prevalând între lumea arabă (excep-tând Egiptul) și Statul Israel. Federico Mayor a acceptat propunerea fără să ezite și fără să analizeze modalitățile concretizării propunerii lui Peres. La câteva luni după vizita lui Shimon Peres, într-o întâlnire neplanificată, Mayor m-a rugat să întreb ministrul meu cum concepe el organizarea întâlnirii propuse între intelectuali israelieni și arabi.

Am transmis întrebarea lui Mayor la secretariatul lui Peres, dar ea a rămas fără răspuns. După un timp am repus întrebarea, dar nici de această dată nu am primit răspuns. Situația începuse să devină neplăcută. Între timp, în absența răspunsului solicitat, lucrările pentru convocarea întâlnirii erau blocate și eu, aflându-mă imobilizat într-o situație penibilă, nu găseam cum să justific tăcerea ministrului meu. Mi se părea ridicol să invoc ca motiv o agendă supraîncărcată... Am hotărât atunci să spun lui Federico Mayor că Shimon Peres propune pentru conferință o structură de cercuri concentrice: în cercul interior, deci în miezul întâlnirii, să fie plasați participanții israelieni și palestinieni, anturați în cercul imediat următor de intelectuali din țările arabe (egipteni, marocani, tunisieni și libanezi), înconjurați aceștia în al treilea și ultim cerc de intelectuali din țările democratice (ca Franța, SUA, Anglia, Turcia etc.). Se înțelege că propunerea a fost făcută pe răspunderea mea totală.

Spre bucuria mea, ideea i-a plăcut mult lui Federico Mayor și întâlnirea a fost convocată la Granada (Spania), între 8-10 decembrie 1993. Scopul întâlnirii a fost definit drept elaborarea unei fizionomii a păcii, așa cum aceasta s-ar cuveni să arate, a doua zi după încheierea negocierilor politice.

Aș vrea să adaug aici că, pe de o parte, Andaluzia, simbol al conviețuirii fructuoase între evrei și musulmani în Evul Mediu și, pe de altă parte, Alhambra – unde, în sala tronului, regii catolici Ferdinand și Isabela au semnat Decretul de expulzare al evreilor în 1494 și unde a avut loc inaugurarea întâlnirii actuale – au creat, prin încrucișarea acestor simboluri contradictorii, o atmosferă aparte și de natură să te facă să sperii într-un consens posibil între două tabere până ieri divergente.

Din păcate însă, speranțele noastre s-au spulberat numaidecât, copleșite de o dezamă-

gire totală. Intelectualii palestinieni au dovedit că sunt incapabili să se ridice la înălțimea momentului. În loc de a se asocia la efortul comun în vederea elaborării unei formule pentru găsirea păcii, ei au preferat să se angajeze într-o campanie menită să atragă pe colegii lor israelieni să militeze împotriva a ceea ce ei consideră politica guvernului de la Ierusalim.

Cu toate acestea și în pofida decepției intelectualilor noștri, care a fost sinceră, conferința s-a înscris în istoria conflictului dureros între israelieni și palestinieni, ca un eveniment de răscruce care se va repercuta mai târziu în mod favorabil asupra plâsmuirii relațiilor de vecinătate între cele două popoare.

În încheiere, vreau să reiau câteva din observațiile atât de pertinente ale lui Abba Eban, zicând că „atunci când Roosevelt și Churchill au inițiat, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial întâlnirile la vârf, prestigiul și eficacitatea ministerelor de externe erau deja pe deplin ciuruite ca o roată de brânză din cauză frecventelor intervenții din partea șefilor politici. Guvernele Franței și Marii Britanii și-au astupat urechile față de rapoartele precise și anunțatoare de vești proaste sosite prin canalele diplomației tradiționale. Șefii de guverne erau convinși atunci, precum sunt și astăzi, că ei sunt diplomați geniali din naștere și că nu au nevoie de avertismentele incomode și precise trimise de specialiști”.

Nu sunt cuvintele mele. Autorul lor a fost cel mai strălucit diplomat israelian și om de stat de renume internațională, bucurându-se de admirație consensuală din partea prietenilor, dar și din partea adversarilor, deopotrivă.

În concluzie, diplomatul profesionist continuă să aibă un rol substanțial în a îndeplini în plâsmuirea relațiilor între popoare și promovarea intereselor naționale specifice, în pofida marilor transformări suvernite în spațiul internațional. Îndeplinirea constructivă a acestui rol nu numai permite, dar deseori de-a dreptul impune obligația de a recurge la inițiative luate pe răspunderea proprie a diplomatului.

P.S.

În paginile precedente am analizat referințe la profesia de diplomație teoretică pentru a ajunge la elaborarea definiției de diplomație profesionistă la sfârșit de secolul 20. Cred că

am reușit să stabilesc componentele teoretice ale profesiei practice, însă nu am abordat domeniul auxiliar fără de care acțiunea diplomatică nu este posibilă. Mă refer aici la texte de analiză politică – internă sau externă, elaborate și aplicate la un obiectiv definit determinând în consecință natura acțiunii prevăzute.

Nu mă voi aventura aici în analize extensive și mă voi limita – ca exemplu pentru ilustrarea precizărilor precedente – la evaluarea relațiilor dintre Israel și Franța, consemnate în urmă cu aproximativ două decenii:

Relațiile dintre Israel și Franța au cunoscut sinuozități care au generat tensiuni diplomatice și neplăceri intense resimțite de opinia publică. Schimbarea în armonie ce a caracterizat la început raporturile între cele două țări s-a produs cu totul pe neprevăzute, odată cu întorsătura dramatică, publică și spectaculară a politicii franceze față de țara noastră impusă de Generalul De Gaulle cu ocazia Războiului de Șase Zile în 1967. În anii care au urmat imediat după această schimbare la față, temperatura relațiilor bilaterale s-a situat pe scara termometrului social în zona friguroasă în urma unor luări de poziții neplăcute și nivelului redus al relațiilor oficiale. Însă, opinia publică franceză nu a urmat imediat și intru totul schimbările în politica guvernului, dar, cu timpul, s-au produs eroziuni și în acest domeniu, mai cu seamă în urma derapării organizațiilor politice de stânga și stângiste care au îmbrățișat fără chibzuială „cauza palestiniană-arabă”.

„Trădarea” Franței față de o prietenie care avusese rădăcini solide implantate în tradiții și interese comune a traumatizat opinia publică israeliană. Niciodată – nici după plecarea lui De Gaulle de la putere, ba nici măcar în anii președinției lui Mitterrand, considerat cel mai fidel prieten al poporului evreu și al Statului Israel – relațiile istorice stabilite în primii ani de existență suverană a statului iudeu nu au ajuns să fie restaurate pe deplin. Relațiile dintre cele două țări au cunoscut timpuri mai blânde, dar și perioade furtunoase, iar în aceste circumstanțe nu e de mirare că opinia publică populară din Israel a asimilat atitudinile ostile față de Franța. Atitudini exagerate, adesea dificile și în orice caz eronate, fiindcă în niciun caz nu se cuvine să culpabilizăm o țară și un popor din cauza politicii ostile promovate de

un guvern și care poate fi abandonată sau remodelată (așa cum s-a și întâmplat odată cu ascesiunea la putere a președintelui Nicolas Sarkozy). Prejudecățile însă sunt, precum se știe, încăpățănate, iar omul nostru de pe stradă – de obicei naiv și credul – nu se vindecă și nu se debarasează de ele cu ușurință. Judecata rațională nu emană în mod obligatoriu din structura personalității oricărui cetățean.

Sunt multe episoadele care ilustrează teza evocată anterior. Eu însă mă voi referi numai la unul singur, care sper să clarifice ideea avută în vedere.

Intr-una din zilele lunii ianuarie 2002, deputatul Michael Melchior, pe atunci ministru adjunct la Afacerile Externe, a declarat că Franța ar fi „țara cea mai antisemită din Europa”. Era epoca preocupantă când incidentele cu caracter antisemit se produceau frecvent mai cu seamă în cartierele periferiei parisiene, dar și în alte orașe franceze având populații musulmane importante. La aceasta se adăugau referiri răutacioase în presă la adresa noastră, de un antisemitism voalat în palavre antiisraeliene, semnate de persoane identificate politic cu stânga extremistă.

Declarația lui Melchior a stârnit – precum era de așteptat – mânia ambasadorului Franței în Israel, Jacques Huntzinger, care nu s-a mulțumit să condamne declarația eronată a deputatului Melchior, dar în același timp a minimalizat amploarea atentatelor cu caracter antisemit comise de huligani musulmani din Franța.

Furtuna mediatică stârnită de cele două declarații antagonice a fost zgomotoasă, dar ceea ce vreau eu să rețin este doar faptul că până și un om luminat ca Michael Melchior a căzut în capcana stereotipiei populare care acuză Franța că ar fi contaminată de un antisemitism feroce. A susține că în Franța s-au înmulțit la un moment dat fenomenele antisemite este un lucru, dar să generalizezi această situație deplorabilă reproșând-o Franței ca atare este cu totul altceva – o afirmație pripită ce contravine adevărului și regulilor de logică elementară.

În sfârșit, dacă până și un Michael Melchior cade pradă prejudecăților populare, nu ne vom mira când cetățeni de rând cad și ei în capcana acelorași prejudecăți.

PRIMII OFIȚERI ROMÂNI LA NATO. ANUL 1998, ANUL CÂND AU FOST SELECȚIONAȚI ȘI NUMIȚI ÎN FUNCȚII LA COMANDAMENTELE NATO

Col. (r) CONSTANTIN MOISA *

Abstract

After the Madrid Summit in 1997, regarded as a politico-military failure, or at least a semi-failure, if we take into account that at least in the military domain, the three invited countries to join NATO – the Czech Republic, Poland and Hungary – did not have achievements well above our country, NATO has initiated the Partnership for Peace Enhanced Programme for Education and Training, has started developing the Persistent Partner Simulation Network Capability and has begun to implement the concept of Partnership Staff Elements (PSE) Development of a Persistent Partner Simulation Network Capability, as one of the main vehicles necessary to ensure the participation of staff officers from PfP countries to “NATO-led PSO operations with the participation of partners”.

Also within this concept, NATO has intended to offer various positions in some of its commands, subject for selection and appointment of partner officers and NCOs, both as an opening of the Alliance and as a method of enhancing military training in the armed forces of these countries. In this context, in the summer of 1997, NATO has sent to Romania a significant and consistent dossier with positions that will be assigned to Romanian staff officers and NCOs.

The article highlights some of the unknown details regarding the first Romanian officers selected and appointed in various positions to NATO HQs, national and the Alliances' efforts and difficulties they have to manage to implement the PSE concept, as well as duties, responsibilities and the activities performed by the first Romanian Staff Officer for Operations and exercises, officer selected and assigned to Commander In Chief Iberian – Atlantic Area. Some of personal thoughts, visions and points of view are also highlighted.

Keywords: Romanian officers, NATO, 1998

* Articolul cuprinde „Selectia, numirea pe funcții, pregătirile în țară și la NATO, sosirea la post, atribuții și activități desfășurate de primul român selecționat și numit la NATO ca „ofițer de stat major internațional pentru operații și exerciții”.

** Expert, Ministerul Apărării Naționale.

ÎN LOC DE INTRODUCERE

Evoluția omenirii poate fi considerată de fapt o constantă progresivă, în timp ce istoria pare uneori că este o adevărată spirală ciclică. Și dacă vă place, este o poveste frumoasă pentru cei care iubesc și respectă adevărul istoric. Sau așa cum spune un fost ministru de externe și istoric: „Istoria rămâne o poveste frumoasă... pentru oamenii inteligenți...”

Putem așadar aprecia că momentele istorice de referință se repetă aproape ciclic, ca o adevărată spirală ciclică, dar de fiecare dată pe alt nivel. Cam la fel este și cu destinele umane. Poate ca istoria biblică a celor șapte vaci slabe și a celor șapte vaci grase are un mare adevăr. Anii buni și cei negri din viața și cariera noastră alternează pe această spirală ciclică.

*În acest sens, apreciez că sunt momente în viața tuturor oamenilor, și cu atât mai mult în viața militarilor de carieră, când **destinul îi face martori sau uneori chiar participanți direcți la momentele sau evenimentele istorice naționale sau a celor cu impact sau reverberații internaționale.** Și atunci, putem considera că toți aceștia au obligația morală de a lăsa scris partea lor de adevăr, desfășurarea evenimentelor așa cum a fost trăită și văzută de ei, contribuția și implicarea în evenimentele la care au fost martori sau participanți indirecti.*

Este de fapt ceea ce doresc să prezint în cele ce urmează

Iar din acest punct de vedere, păstrând bunul simț și realismul nivelului de implicare, destinul mi-a rezervat și mie aceasta onorantă poziție. Și aceasta nu o singură dată. Aș aminti câteva dintre aceste evenimente care au avut loc după decembrie 1989 (deși momente memorabile din activitatea mea pot fi descrise și din perioada dinaintea evenimentului menționat mai sus, cum a fost descoperirea și raportarea contaminării radioactive a Bucureștiului în urma accidentului de la Cernobil etc.):

– În decembrie 1989 eram șef de armă în Divizia 1 Mecanizată, unde în afara responsabilităților regulamentare, prin ordin al comandantului, eram șef de stat major al Zonei a V-a de Responsabilitate Militară – ZRM (responsabil de planificarea și conducerea misiunilor de pază și apărare a microgarnizoanei din acea zonă a Bucureștiului și coordonarea acestora cu celelalte ZRM), funcție care m-a implicat direct în desfășurarea memorabilului eveniment cu impacturi majore directe în istoria țării noastre.

– Nici evenimentele din 13-15 iunie 1990 nu sunt străine de participarea directă a mea și a subordonaților mei; chiar și la celelalte evenimente care au avut loc în perioada următoare, evenimente mai puțin cunoscute/abordate de mass-media sau istoriografia militară.

– În martie 1995, am participat ca ofițer de legătură la prima misiune de recunoaștere strategică executată de Armata Română în afara teritoriului național după cel de al Doilea Război Mondial. Misiunea a fost în Angola și a vizat obținerea datelor și informațiilor necesare decidenților politici și militari în vederea desfășurării Contingentului Român în UNAVEM III. Importanța și implicațiile directe ale acestei misiuni le-am prezentat în RIM nr. 5-6 din 2009.

– Între mai 1995 și iunie 1996, am avut șansa de a fi primul român selecționat și confirmat prin testele parcurse ca Ofițer cu Operațiunile la Cartierul General al Forțelor ONU din UNAVEM III. Implicațiile participării Armatei Române la aceasta misiune ONU, în fapt prima noastră participare cu trupe la o Peace Keeping Operations, au fost descrise în articolul din RIM nr. 5-6 din 2010 și RIM nr. 3-4 din 2011.

– Pe scurt, între mai 1997 și mai 1998, am fost membru în echipa managerială care a înființat Centrul Operațional pentru Situații de Criză – COPSIC, primul SITCEN la standarde NATO din Armata României; după această dată, urmare a deciziei NATO de a oferi posturi pentru ofițerii parteneri în structurile sale și a procesului de selecție desfășurat de IMS/NATO, am fost selecționat și numit Ofițer cu Operațiunile la CINCIBERLANT – Comandamentul NATO pentru Zona Iberică și Atlan-

STUTT GART, Germany - Romanian State Secretary for Defense Policy Mr. Corneliu Dobritoiu (seated l eft), assisted by his adviser, col. Constantin Moisa, signs documents alongside US European Commander, army Gen. William E. "Kip" Ward here June 18

ticul de Sud (ulterior CINCSOUTHLANT), funcție îndeplinită între 01 iulie 1998 – 31 iulie 2001. Aș putea continua cu elaborarea PARP SURVEY¹ și a capitolului privind Obiectivele de Parteneriat asumate de România în cadrul MAP, a briefingurilor de prezentare MAP-PARP și Planul Obiectivelor de Parteneriat asumate de România, toate aceste briefinguri fiind făcute la Cartierul General NATO, în perioada 2001-2002, perioada de pre-aderare la alianța Nord-Atlantică. Cred că nu greșesc dacă afirm că am pus și eu o cărămidă la eforturile țării mele de aderare la NATO.

– Aș mai menționa că am fost primul Co-președinte al Comitetului Executiv Româno-American, după ce am condus echipa de negociere a țării noastre, și am finalizat semnarea Acordurilor de Implementare ce au pus în aplicare *Acordul între România și Statele Unite ale Americii privind activitățile forțelor Statelor Unite staționate pe teritoriul României*, cunoscut și ca DCA2, între România și SUA. Alăturat, semnarea Acordului de constituire a

Comitetului Mixt Româno-American, așa cum a fost prezentat (și încă se găsește) pe pagina web a USEUCOM.

Poate nu este lipsit de importanță să menționez cele spuse de generalul Kipp, pentru modul cum am detensionat/deblocat cele trei momente sensibile din timpul negocierilor (delegația EUCOM a plecat din sală): „Constantin, pentru ce ai reușit să faci, numele tău este scris în stele; în stelele drapelului american”. Martor este secretarul de stat pentru apărare, Corneliu Dobrițoiu.

Aș putea spune că, astfel, am contribuit și eu puțin la transformarea în realitate a visului bunicilor noștri de după al Doilea Război Mondial, care au așteptat peste 50 de ani sosirea americanilor.

Dar să revenim la subiectul și perioada de interes: primii români la NATO.

Câteva date despre contextul politico-militar la data procesului de selecție a ofițerilor PSE.

România, aflată ani de zile între presiunile create de evoluțiile separatiste/dezmembrationiste ale fostei URSS și RSF Iugoslavia, sub presiunea uneori ridicola a revizionismului maghiar și nu foarte departe de Cehoslovacia (chiar sub beneficiile Revoluției de catifea finalizată în 1993 prin separarea celor două state), a fost pusă în situația de a gestiona singură toate aspectele securității și apărării sale naționale. Noroc cu eterna noastră glumă... că singurul vecin onest este Marea Neagră... Valabilă și astăzi, în opinia mea, ea fiind încă eternul și singurul vecin onest al țării noastre.

Așadar, rămași singuri și fără garanții de securitate, în condițiile unui mediu care se transforma cu totul radical și într-un context de securitate instabil, România a căutat prieteni și garanții de securitate națională.

Astfel, anticipează fără a menționa eforturile politicii naționale de securitate, că România a reușit să intre în NATO în limita frontierelor sale din anul 1989. Trebuie să fim mândri și să subliniem că doar Bulgaria, Polonia, Ungaria și România au rămas la final în granițele anului 1989.

Să ne amintim că, în acei ani, România era angajată cu observatori militari, cu unități și subunități de menținere a păcii în misiunile ONU din Kuwait-Irak și din Angola, precum și în misiunile NATO din fosta Iugoslavia. NATO aprecia eforturile României, dar le considera insuficiente pentru aderarea în primul val. Domenii ca Reforma sistemului militar, Planificarea strategică și operațională, Managementul Resurselor Umane, Sistemul logistic, Capacitățile de Interoperabilitate educațională și operațională, erau câteva dintre cele mai sensibile în viziunea NATO.

În cadrul noilor politici și concepte NATO în curs de finalizare și validare, care vor fi aprobate împreună cu noul Concept Strategic al Alianței Nord-Atlantice în cadrul Summit-ului de la Washington în 1999, se aflau Parteneriatul pentru Pace Intensificat precum și Programul de Instruire și Educare Intensificat, cu o mențiune pentru conceptul de instruire prin simulare în rețea, concept dezvoltat de către secretarul apărării al SUA, William Cohen, care a prezentat o nouă viziune privind realizarea interoperabilității de către statele partenere prin instruire, antrenamente și exerciții prin simulare în rețea, concept inițiat

și prezentat în cadrul „Towards a Cooperative Security Network for the 21st Century”. Tot în cadrul acestui concept, dezvoltat succesiv, NATO intenționa să ofere posturi în unele din comandamentele sale, posturi pe care să fie încadrați ofițeri și subofițeri din statele membre PFP, atât ca o deschidere a Alianței, cât și ca metodă de intensificare a pregătirii militarilor din armatele acestor state în perspectiva participării la operații PSO conduse de NATO cu participarea partenerilor sau pentru aderarea acestora la Alianța Nord-Atlantică. *Astfel, în vara anului 1997, NATO a transmis membrilor Parteneriatului pentru Pace oferta sa privind nominalizarea și selecția unor ofițeri și subofițeri de stat major pentru încadrarea diferitelor comandamente NATO.*

După Summit-ul de la Madrid, considerat în țara noastră, din punct de vedere politico-militar, ca un eșec, sau măcar semi-eșec, dacă luăm în considerare faptul că cel puțin în domeniul militar, cele trei state invitate să adere la NATO – Republica Cehă, Polonia și Ungaria – nu aveau realizări semnificative cu mult peste țara noastră, Alianța Nord-Atlantică a inițiat proiectul Programului de Parteneriat pentru Pace Intensificat, a Programului de Educare și Instruire Intensificat, concomitent cu dezvoltarea unei Capacități Partener de Instruire prin Simulare în Rețea Permanentă (Development of a Persistent Partner Simulation Network Capability).

De aceea, pentru a fi invitată să adere la Tratat, România a parcurs un proces complex de reforme militare, economice, de consolidare a democrației și a statului de drept, proces care din anul 1999 a fost ghidat de Planul Național Anual de pregătire pentru aderarea la NATO (PNA, mai cunoscut însă ca MAP), elaborat în baza programului de pregătire a candidaților pentru aderare – „Membership Action Plan” – MAP – adoptat de Alianță în anul 1999, la Summit-ul NATO de la Washington.

Prezentul articol nu își propune să analizeze Summit-ul de la Washington din anul 1999, summit-ul care a aniversat 50 de ani de la crearea Alianței, eveniment de o importanță deosebită atât pentru NATO cât și pentru țara noastră, care a aprobat Noul Concept Strategic și a confirmat decizia Alianței de a menține deschise perspectivele aderării României la NATO, ci

dorește să mențină în istoriografia militară date și informații privind unele aspecte din perioada de pregătire, selecție și activitățile desfășurate de primii ofițeri români care au încadrat posturi de ofițeri de stat major internațional la diferite comandamente NATO și, bineînțeles, atribuțiile și activitățile desfășurate în funcția mea de Ofițer cu Operațiile și Exercițiile la Comandamentul IBERLANT.

În acest context, rememorez că între alte măsuri care au avut drept scop intrarea țării noastre în NATO, concomitent cu inițierea primului plan de măsuri pentru reorganizarea Armatei Române (rog a se citi reducerea efectivelor prin desființarea unui număr impresionant de unități și mari unități), SMG a înființat în vara anului 1997 Centrul Operațional pentru Situații de Criză, cunoscut la vremea respectivă sub acronimul COPSIC. Reitez faptul că în calitatea de membru al Echipei de Implementare a acestei structuri, am gestionat împreună cu coloneii la acea vreme, Mircea Mândru și Nicolae Dohotariu, înființarea COPSIC, elaborarea primului proiect al Manualului de Gestionare a Crizelor, am elaborat principalele capitole ale Procedurilor de Operare Standard (SOP), inclusiv conținutul rapoartelor și sintezelor ce urmau a fi transmise în țară de contingentele dislocate în diferite misiuni și Teatre de Operații; am asigurat de asemenea managementul resurselor umane, al observatorilor militari, al echipelor de ofițeri de stat major, precum și al unităților disponibilizate de Armata României pentru misiunile de PKO/PSO conduse de ONU și respectiv de NATO (punct de contact pentru DPKO/ONU și NATO). Am participat ca Reprezentant Militar Național la Cartierul General NATO de la Bruxelles, la primul exercițiu de management al crizelor, CMX-98, exercițiu condus de NATO cu participarea în premieră a statelor PfP.

În aceeași perioadă, am fost membru al Echipei de Planificare (în cadrul Direcției Operații din SMG) pentru constituirea detașamentului, desfășurarea trupelor și monitorizarea misiunii Detașamentului ALBA, dislocat în Albania, în cadrul Operației ALBA. În perioada 1996-1997, am reprezentat POC unic la Secția PfP și Misiuni de Menținere a Păcii din cadrul Direcției Operații a Statului Major General, pe relația cu ONU și NATO pentru pregătirea, verificarea, dislocarea și redislocarea obser-

vatorilor militari în UNIKOM și a unităților de menținere a păcii în UNAVEM III (ulterior MONUA), precum și a subunităților din IFOR / KFOR. Am reprezentat șeful SMG la prima evaluare executată de un Comandament NATO în România, respectiv AFSOUTH, pentru confirmarea Batalionului 26 Infanterie ca Rezervă Generală NATO în KFOR. Am absolvit o serie de cursuri NATO și ONU pentru ofițerii de stat major, toate acestea fiind o bază consolidată pentru a participa la concursul deschis de NATO pentru ocuparea posturilor internaționale oferite ofițerilor parteneri.

În acest cadrul general, în august 1997, Bucureștiul a primit un dosar consistent cu posturi pentru ofițeri și subofițeri de stat major, posturi deschise statelor membre ale Programului PfP spre încadrare în Comandamentele NATO.

CAPITOLUL I. PROCESUL DE SELECȚIE ȘI NOMINALIZAREA PE POSTURI

Repet, în vara anului 1997, țara noastră a primit un dosar consistent cu posturi deschise spre încadrare în diferite Comandamente NATO, militarilor din statele membre ale Programului PfP. Aș anticipa că experiența ulterioară cu ofițerii din cele trei state invitate în primul val va demonstra utilitatea acestui proiect (să nu ne ferim să spunem că NATO a fost dezamăgit de nivelul de pregătire al unora dintre aceștia).

Între scopurile principale ale acestei oferte, așa cum am amintit, erau și acelea de a asigura pregătirea ofițerilor de stat major din statele ce vor fi invitate să adere la NATO, astfel încât aceștia să facă față cerințelor operaționale ale NATO, să cunoască conceptele și strategiile Alianței Nord-Atlantice, să fie în măsură să aplice coerent procedurile de stat major, dar și să asigure pregătirea militarilor din statele non-NATO, participanți la misiunile Alianței Nord-Atlantice.

În virtutea poziției mele, care, între altele, prevedea responsabilitatea selecției, verificării, instruirii și pregătirii forțelor destinate pentru participarea României² la misiunile internaționale, la ordinul șefului SMG la acea vreme, dl. gl. Constantin Degeratu, am tradus mare parte din aceste documente. Am

sunt deja așteptat la DPKO/ONU.

– Drept urmare, am fost chemat la raport la șeful Direcției Operații din SMG, am confirmat disponibilitatea și... am văzut raportul semnat de gl. Costache Mihăiță, adresat șefului SMG, prin care eram propus pe aceasta funcție.

Ce a urmat?

Sunt chemat de generalul Cioflină, care mă întreabă ceva de genul (recunosc că emoțiile erau imense, doar se discuta viitorul meu...) redau dialogul din memorie dar nu garantez 100% acuratețea conținutului acestuia:

– Dragul meu, tu chiar vrei să mergi să lucrezi acolo pe Broadway, să te de profesionalizezi în astfel de lucruri?

– Domnule general, pentru mine ar fi o onoare să reprezint țara la DPKO și să lucrez ca ofițer cu operațiile la acest nivel (sau ceva pe aproape).

– Uite, dacă vrei, eu te las să mergi, dar vreau să știi că noi te-am pregătit pentru altă variantă. Vor veni posturi la NATO și cred că acolo este locul tău. Ei, ce spui?

– (ușor blocat și descumpănit) Domnule general, ce spuneți dumneavoastră mă onorează și aș încerca să vă rog să îmi dați un sfat.

– Sfatul meu e să stai în direcție pentru posturile de la NATO. Acolo se vor executa misiuni adevărate pentru care ești pregătit să faci față cu brio.

– Domnule general, dacă nu ascult nici de sfatul dumneavoastră, atunci de al cui sfat să ascult. Rămân pentru NATO (dar vă asigur, vocea îmi trăda indecizia și chiar regretul...).

Știți ce a urmat?

– Generalul Cioflină nu a trimis în locul meu un alt ofițer cu operațiile, așa cum am suspectat că va face – scuzele mele, domnule general, dar așa am gândit că veți face; dar tot atât de adevărat este că, puțin mai târziu, a solicitat și trimis la ONU... un ofițer cu logistica; răutatea din om și deci și din mine spune: la NATO nu aveam nevoie și de logistician? Dar să revin la subiect.

– După circa 3 luni de la discuția prezentată, urmare a alegerilor din noiembrie 1996, se schimbă garnitura guvernamentală și gl. Cioflină era înlocuit cu gl. Constantin Degeratu. Mai trebuie să descriu dezamăgirea, tristețea și supărarea pe mine însumi, că am dat vrabia din mână pe cioara de pe gard? Vor fi ani și momente când am regretat aprig acest

lucru. Și astăzi sunt momente când regret lipsa de curaj, de a spune generalului Cioflină: Da, domnule general, vreau la ONU. Vreau să mă deprofesionalizez acolo. Asta mai ales atunci când am fost dezamăgit de liderii militari și de șefii care au aplicat la revenirea mea de la posturile internaționale, decizii în care în care au folosit balanțe diferite. Dar veți vedea și veți decide singuri dacă am greșit sau nu.

Avizat încă din timpul misiunii UNAVEM despre potențiale oportunități ONU (trebuie să subliniez că în calitate de responsabil cu întocmirea DAILY/MONTHLY SITREP la ONU, am fost sunat de mai multe ori de Kofi Annan – șef DPKO și viitor Secretar general ONU – sau de ofițerii din departament, pentru a da lămuriri și detalii despre conținutul raportului), iar ulterior, conform mai sus, și despre cele din NATO, inclusiv de cerințele pentru astfel de posturi, am căutat să îmi completez backgroundul, mai ales prin cursuri care să consolideze o anumită experiență și pregătire practică relaționată unor astfel de misiuni, dar și prin participare la exerciții internaționale.

La sfârșitul lunii august 1996, la Secția PFP și PKO din Direcția Operații a SMG, a sosit de la NATO invitația de a trimite doi ofițeri la Cursul Pilot destinat “Staff Officers Military Terminology Course”, organizat de AFCENT. Durata Cursului, două săptămâni. Finanțarea de la NATO 80% și 20% alte surse (puteau fi naționale sau din WIF).

Fără a elabora pe tema acestui curs (care urma, ca orice curs pilot, să determine interesul, valoarea și decizia de a continua, modifica sau anula cursurile viitoare), SMG a stabilit ca la acest curs, să particip din partea D. Operații împreună cu mr. Dorel Pietrăreanu, din partea DPAP.

La sosirea la AFCENT (în Brunssum, Olanda), după ce am asigurat datele solicitate de organizatori prin chestionarul primit (repet, era primul curs de acest gen pentru parteneri), toți participanții am fost invitați să ni se facă foto pentru ID de acces. Surpriză. Am fost fotografiati cu mare grijă și... profesionalism... din față și profil. Au apărut imediat glume că... nu, nuuu, nu vă faceți griji că aceste foto... nu sunt cu scopuri de public relation sau... de intelligence. Ceva mai târziu, la alte activități la care am participat, am remarcat ca eram deja în o bază de date. Ulterior,

însă, am apreciat că era corect. Se reproșa pe bună dreptate, că unele armate membre PfP dezvoltau „turismul militar”. Era o remarcă pe undeva corectă. Adică multe țări PfP nu aveau un grup identificat de ofițeri, care să parcurgă cursurile de perfecționare NATO și/sau să participe la activități de planificare a exercițiilor și pe timpul desfășurării acestora. Trimiteau reprezentanți fără o planificare. La o conferință de planificare o echipă, la următoarea conferință se schimba echipa. Nu exista o continuitate. Astfel s-au născut și noile glume, noile sensuri pentru semnificația NATO: Nord Atlantic Travel Organisation sau Non Actions Talking Only.

Cursul a fost plin de învățăminte și s-a dovedit un vehicul absolut indispensabil pentru ofițerii din statele PfP, mai ales prin clarificările date în definițiile și terminologia militară a NATO, clarificări în unele concepte și proceduri de stat major NATO, atribuțiile generale ce revin funcțiilor de bază din comandamentele multinaționale (de la J1-J6), cu exemplificări pe aceste domenii, inclusiv prin exercițiile executate și demonstrațiile la sală.

Șeful de curs a adresat invitația ca cei care au o experiență în domeniul PfP și PKO să prezinte scurte informații. Drept urmare am prezentat „Planul de Operații al Misiunii UNAVEM III”, iar Dorel Pietrăreanu „Participarea României la Programul PfP”. Dacă cineva crede că a fost ușor, se înșală amarnic. Am lucrat amândoi, fiecare pe tema lui, dar și cu ajutor colegial, prietenesc, între noi, aproape două zile și două nopți (aici s-a format între noi o relație... hai sa spunem specială, de prietenie și respect). Căci nu mulți ofițeri parteneri participanți la curs au făcut acest lucru. Noi am renunțat la plimbări și la partea turistică din Brunssum și am pregătit briefingurile, inclusiv scheme și planșe. Prezentările au fost incluse în broșura cursului și ne-a fost dat câte un exemplar pentru... memoria documentelor.

La circa două săptămâni după ce am revenit de la curs, sunt chemat la locțiitorul direcției, generalul Degeratu, care mă întreabă... cum a fost la curs, care sunt concluziile, merită să mai trimitem ofițeri etc. Am reluat ce era trecut în raportul de participare la misiune... excelent curs, definiții, termeni, responsabilități,

exerciții pe fiecare domeniu... Mă întrebă direct... dacă am făcut special sau ce ar putea determina o scrisoare de mulțumire din partea organizatorilor.

Nici prin cap nu îmi trecea ca generalul Stockman va adresa generalului Cioflină o scrisoare de mulțumire pentru contribuția avută la cursul pilot de doi ofițeri români participanți.

Nici nu am revenit bine de la acest curs, că mi-a fost adusă la cunoștință decizia șefului D. Operații de a răspunde favorabil la invitația adresată de ONU privind participarea unui ofițer român la Cursul „General Overview on Modern Peacekeeping Operations”, prevăzut a avea loc la Centrul Internațional de Pregătire de la Cornwallis, Canada. Cred că și scrisoarea generalului Stockman a avut un anumit efect în decizie. Au fost finalizate procedurile de participare și prin intermediul Ambasadei Canadei, am primit viza de intrare în această țară și biletele de avion pentru Halifax.

Anticitez că avea să fie unul din cele mai „tari” cursuri la care am participat și ulterior aveam să consider – cu titlu personal desigur – că ONU are în acest domeniu o experiență unică, iar cursurile din această perioadă erau peste nivelul celor din NATO.

Nu voi descrie aspectele administrative. Oricum de excepție pentru acest centru de pregătire ONU, organizat în fosta baza navală canadiană din cel de al Doilea Război Mondial, situată la cca 150 km de Halifax, unde se formau și plecau multe din convoaiele destinate sprijinului Marii Britanii etc (dislocare în regiunea de N-E a Canadei, cu capacitatea de 10.000 militari la vremea respectivă).

Cursul, adevărată lecție de organizare, planificare, conducere a unei activități de pregătire în concepția ONU. Dar anticitez și așa cum am spus, din punctul meu de vedere, ONU se dovedea având o mai bună experiență în acest domeniu decât NATO la acea dată.

Au fost două săptămâni în care am trecut rapid peste partea teoretică și noutățile în teoria PKO. Partea practică avea să fie însă cea plină de experiențe, care mă va lăsa fără replică.

În afara exercițiilor practice, trei zile de aplicație, în care eram numiți pe posturi de conducere din structura unui Cartier Gene-

Commander-in-Chief
Allied Forces Central Europe

Dieter Stöckmann
General

Postbus 270
6440 AG Brunssum
The Netherlands
Tel. : +31 45 - 526 2352
Fax : +31 45 - 526 2999

4 November, 1996

Dear General Cioflina,

After the successful completion of our first "Staff Officers Military Terminology Course," I would like to extend my thanks to you for your nation's contribution.

Please pass on my note of appreciation to your officers, Lieutenant Colonel Constantin Moisa and Major Dorel Pietreanu, who attended the course. You should be proud of the contributions they made to the programme. We are grateful for their active and enthusiastic participation.

Based on the positive responses from those taking this course that it met PfP Partner Nations' requirements, we plan two similar courses in 1997. I look forward to your country's continued participation in what we feel is a valuable part of the Central Region PfP programme.

*Yours sincerely
D. Stöckmann*

Army Corps General Dumitru Cioflina
Chief of General Staff
Str Izvör Nr 13
Sector 2
Bucharest
Romania

Enclosure:

1. List of Participants AFCENT Staff Officers Military Terminology Course

Scrisoarea generalului Stockman

ral ONU din o misiune PKO, în funcție de experiența anterioară. Conducătorul grupei mele a decis: lt.col. Constantin Moisa, șef al UNCivPol. (Poliția Civilă a ONU din orice misiune).

Cunoștințele mele teoretice erau susținute și de experiența practică din TOO. Am cre-

zut că vom trece ușor prin aplicație. Întocmim ceva documente, prezentăm șefului de curs situația creată, analiză și propuneri, eventual unele discuții în grupul de comandă... și gata. Am fost însă atenționați de partea „reală” a aplicației. Echipa de jucători și arbitri va crea situații absolut reale, care de regulă au loc în-

tr-un TOO, situații ce vor trebui rezolvate cât de corect posibil. Dar să nu mai pierdem timpul. Una din primele situații tactice create: a fost descoperită o groapă comună unde exista suspiciunea că una din părțile beligerante comisese un genocid. Cealaltă parte beligerantă pregătea ripostele, revanșa. Forțele ONU erau chemate să gestioneze situația. Particip la informarea HQs, unde SRSR și DSRSG⁵ – cursanți ca și mine – conduc activitatea; facem analiza situației, identificarea posibilelor CoA, și stabilirea primelor măsuri/acțiuni, concomitent cu transmiterea ordinilor. Voi sublinia că la cursurile ONU aveam la dispoziție mijloacele de comunicații și respectiv rețeaua de comandă-control care exista de regula în TOO. Deci totul se transmitea înregistra în mod și timp real.

Îeșim din sala de ședință...

Șoc total: 2-3 camere de televiziune și aparate de filmat, aparate foto cu blitzuri care mă orbeau, reflectoare, gălăgie, „jurnaliști” cu microfoane pe care aproape că mi le înfig în nas și gură (scuze dar asta a fost percepția)⁶. Am avut o clipă senzația că încep să... curg. Mi-am stăpânit cu greu emoția și frica (da, frica de a nu mă face de râs, frică pe care nu am simțit-o atât de puternic nici atunci când văzusem copii și oameni fără mâini sau cu picioare retezate și pline de sângele cauzat de exploziile de mine, nici la răni deschise și pline de infecții și puroi, de ochi atârând aproape în afara orbitei oculare, de copii plini de bube și infecții purulente, ca să nu amintim de cele două situații când am fost țintă a FRR angoleze și a lunetiștilor luandezi. Sau de exploziile din apropiere de Cartierul General ONU din Luanda. Acum însă nu mai aveam glas. Știam de la instrucția ce va urma la ieșirea din sală, dar nu îmi imaginam că poate fi așa. Mi-am revenit totuși și am răspuns ca un robot ceva de genul: UNCivPol investighează și va transmite un comunicat de presă privind concluziile primare asupra grupii comune descoperite și acțiunile întreprinse. Echipa de medici legiști va furniza în curând primele elemente în timp ce CivPol Investigation Team va investiga potențialii suspecti; INDBATT a început deja limitarea accesului în zonă, iar forțele de poliție ale UN au izolat sectorul și au interzis accesul până la finalizarea investigațiilor. Este prematur să ne pronunțăm asupra oricăror concluzii sau vinovății și să

aplicăm măsuri ce se pot dovedi eronate. Vom organiza imediat o întâlnire cu reprezentanții celor două părți pentru clarificări în cadrul Military Joint Committee. Voi reveni cu informații imediat ce le vom avea disponibile... Cred că atât am putut spune. Au urmat alte etape ale exercițiului în același concept de desfășurare. Antrenamentul în condiții reale și-a spus cuvântul. La următoarele situații similare, reacția mea a fost sub un control total.

Am uitat să menționez că acest curs a fost compus din 4 grupe de studenți a câte 15 ofițeri fiecare (țări ca Anglia, Olanda, Finlanda, India, Pakistan, Africa de Sud, Zambia, Argentina, Uruguay etc, din toată lumea).

Ca să respectăm adevărul istoric, ar mai fi de subliniat că în această perioadă au avut loc alegerile generale din România. Președintele Emil Constantinescu și CDR au câștigat alegerile. Am primit atâtea felicitări și cuvinte de laudă de genul... domnule, era momentul... asta trebuia încă din anul... etc. ...încât mai aveam puțin și credeam că eu sunt artizanul victoriei din alegeri. Aș mai arăta că și în acest colț îndepărtat al Canadei am întâlnit români care duceau dorul de țară dar și plini de dorința ca România să progreseze rapid și să atingă valorile occidentale și atlantice.

Am avut onoarea ca la recepția de absolvire să fiu invitatul special al președintelui Morrison, directorul Centrului de Pregătire ONU de la Cornwallis, cu care discuțiile s-au purtat preponderent pe situația politică din România, reformele din domeniul militar și angajarea României în misiuni internaționale.

Am revenit în țară exact pe 1 decembrie 1996. Undeva la jumătatea zborului peste Atlantic, imediat după miezul nopții, apare o stewardesă micuță și tare drăguță, care plină de un zâmbet superb (profesional domnilor) mă întreabă dacă pentru domnul Moisa, zborul este plăcut și confortabil (apoi am înțeles că de fapt verifica numele, că unii pasageri mai schimbau locurile în timpul zborului) și că în numele comandantului și al echipajului îmi urează... La Mulți Ani!, viață lungă și succese. Îmi oferă o sticlă cu șampanie. A fost – sigur nu greșesc – prima dată când cineva din afara membrilor de familie îmi adresa felicitări cu ocazia zilei mele de naștere; și asta înaintea fa-

The Lester B. Pearson
Canadian International Peacekeeping
Training Centre

Le centre canadien international
Lester B. Pearson pour la
formation en maintien de la paix

*The President and Faculty of the Pearson Peacekeeping Centre
cordially request the honour of the company of*

Lieutenant-Colonel Constantin Miosa

at the Head Table

*for the Good Cheer Dinner held in honour of the
General Overview of Modern Peacekeeping*

Course 96/02

held on Thursday, 28 November 1996

at 6:00 for 6:30 P.M.

*Please check
Seating Plan*

**Invitația primită de la
președintele Centrului
de Pregătire ONU**

miliei. Și tot singura dată când am primit astfel de felicitări pe timpul unui zbor aerian, deși am mai zburat chiar de ziua mea de naștere, de încă două ori.

A sosit anul nou 1997 și, cu el, noul șef al SMG: generalul Constantin Degeratu.

Nu cunosc momentul în care a sosit la SMG invitația de a participa la exercițiul NATO „Cooperative Lantern-98”. Detaliile de planificare arătau că în situația unui răspuns favorabil, o echipă din SMG va participa la IPC⁷, ce va avea loc la AFCENT, Brunssum, între 22-24.01.1997.

La nivelul conducerii Direcției Operații s-a stabilit ca împreună cu mr. Liviu Crăciun (specialist în comunicații și informatică) să participăm la IPC. Această participare mi-a oferit posibilitatea să devin familiar din interior, cu fazele de planificare și organizare a unui exercițiu NATO. Au fost discutate, în principiu, concepția generală și structura conducerii exercițiului, fazele/etapele exercițiului și forțele angajate – ce deveneau cerere de participare –, cerințe către țările ce au confirmat participarea, arhitectura de comunicații, alte elemente de colaborare și coordonare a activităților de planificare ulterioară.

La începutul lunii martie 1997, șeful Secției Pfp și PKO mă informează că raportul meu a fost aprobat și urmează să merg la perfecționare

la Cursul NATO Staff Officers Course. După participarea la IPC pentru Cooperative Lantern-98, mi-am dorit mult să mă familiarizez cu procedurile de stat major și cu intimitatea procesului operațional al NATO. Bineînțeles că nu puteam decât să mă bucur (încă speram că ce a spus gl. Ciofină se va întâmpla, dar, sincer, îmi cam pierdusem speranța: cui să spun eu, despre ce m-a sfătuit și la ce am renunțat eu, pe baza acestei recomandări-promisiuni?).

Cursul a avut loc la Școala NATO de la Oberammergau, de unde am revenit cu un plus de cunoaștere privind procedurile NATO, însă – surprinzător pentru mine – fără noutăți semnificative. Experiențele anterioare îmi demonstau că eram “on track” și efectiv la zi cu procedurile NATO.

În aprilie și mai 1997, am participat în cadrul echipei de planificare a SMG la pregătirea, planificarea și desfășurarea Detașamentului ALBA în Albania. Aș aminti că România a fost singurul stat non-NATO participant la această operație (ROMDET a fost inclus în brigada italiană Friuli și a subordonat Compania 123 Leopardi, având în organică 110 militari italieni).

În mai 1997 am participat, în aceeași formulă, la Conferința Principală de Planificare (MPC) a exercițiului Cooperative Lantern-98. Conform mandatului primit, am prezentat

oferta de participare a țării noastre la acest exercițiu. Am obținut, de principiu în această etapă, ca una din funcțiile de conducere să fie atribuită țării noastre. Urma decizia dacă va fi cea de șef de stat major sau de locțiitor comandant de brigadă.

Între timp, lucrurile evoluaseră la nivelul Direcției Operații și chiar a SMG.

Luna mai 1997 mi-a adus o noua funcție. Împreună cu coloneii la acea vreme Mircea Mândru și Vladimir Dohotariu, la ordinul gl. Degeratu, trebuia să înființăm Centrul Operațional pentru Situații de Criză (COPSIC), structură la standard NATO care va asigura contactul și coordonarea cu NATO și ONU, selecția, pregătirea și desfășurarea trupelor române în PSO/TOO etc. ... și care, între altele, urma să implementeze și planul de activități de pregătire pentru realizarea interoperabilității cu NATO. Am fost numit, în termeni NATO/ONU, pe funcția de CMPO – Chief Military Personnel Office. Nu detaliez căci am făcut deja referire și vor urma și alte detalii.

Mi-am continuat însă cu perseverență îmbunătățirea cunoștințelor privind procedurile de stat major NATO și ONU, a abilităților de comunicare, planificare și conducere operații în mediul multinațional.

Astfel, între 26 mai și 14 iunie 1997, am avut privilegiul de a participa la cursul “United Nations Staff Officers Course”, care s-a desfășurat la SWEDINT, Centrul de Pregătire ONU de la Școala Internațională a Forțelor Suedeze de la Sondertalje (cca. 30 km., sud Stockholm). Magistral. Ceea ce văzusem la Cornwallis, Canada, era deja depășit atât din punct de vedere al concepției conținutului și al desfășurării cursului cât și ca tehnici și echipamente de instruire folosite. Am participat trei ofițeri: lt.col Ionescu din D. Operații, mr. Miroiu din SMFT și subsemnatul.

Ce am adus de acolo?

1. Documente. Adevărate documente-diamant, aur curat, briliante:

a. Două dosare pline cu documentație/documente privind:

– Misiunile ONU în PSO

– Structurile componente ale unui Cartier General ONU într-un TOO și responsabilitățile acestuia

– Documente ce se întocmesc de fiecare direcție componentă și model privind conținutul acestora

– Exerciții și teme de rezolvat la fiecare capitol, specifice la fiecare direcție și rezolvarea acestora

– Aplicația finală și documentele întocmite cu soluția centrului

b. Tactical Manual NORDIC (două volume cu proceduri specifice PKO)

2. Dar, mai presus de orice, experiența dobândită prin exercițiile practice executate:

a. folosirea mijloacelor de comunicații din dotarea misiunilor ONU (montarea, reglarea și utilizarea diferitelor tipuri de stații radio, inclusiv SATCOM); elaborarea, transmiterea și recepția mesajelor

b. executarea unor misiuni reale (în poligon și în punct de comandă) privind:

– patrula (de verificare și/sau investigații)

– posturi de observare și control

– negocieri și medierea conflictului

– schimbul de prizonieri

– aplicație în punct de comandă

– aplicație în teren (zona marilor lacuri din centrul Suediei)

– activități specifice de team building în TOO

– activități sociale specifice cursurilor ONU

În poligonul Centrului, aplicații practice, în care echipele de instructori au simulat excepțional situații ce pot avea loc în misiunile PKO/TOO, iar noi trebuia să rezolvăm situația creată. Ceilalți participanți asistau și apoi urma analiza pe film a modului de rezolvare a situației. Briliant jocul de război.

În ultima săptămâna, ne-am deplasat în centrul Suediei, regiunea marilor lacuri, unde a avut loc o aplicație tip CPX, cu recunoașteri în teren în zona localităților Eskilstuna, Jonköping, Norrköping. În afara aplicației propriuzise, am vizitat o mare rezervație naturală, o exploatare minieră (minereuri de fier) și am avut o competiție sportivă de bărci cu vâsle pe lacul Wattern.

Apreciez că numai prezentarea la ședințele lunare de pregătire din cadrul SMG, a conținutului acestui curs magistral în opinia mea (dar se poate vedea că am avut șansa de a participa la peste 15 diferite cursuri, în etape diferi-

te, cu diferite ocazii), ar fi avut un efect benefic privind pregătirea cadrelor din acea perioadă. Dar propunerile prezentate în raportul de încheiere a misiunii... Raportul a fost... semnat, aprobat și... pus la arhivă. Documentele au rămas la mine la birou; mi-au fost de mare ajutor; dar am convingerea că și acum, după peste 15 ani, în mare parte, sunt încă utile pentru cursuri similare (de curiozitate, am verificat curricula unor cursuri similare la SWEDINT și aprecierea mea este corectă).

O notă aparte, privind una din vizitele prin centrul Stokolmului. Am văzut apropiindu-se o trăsură și am identificat familia regală. Am scos repede aparatul foto și am tras două poze. De la maxim 3-4 metri. Dar nimeni din escortă nu a sărit să mă îmbrâncească sau să mă imobilizeze pentru a proteja familia regală. Aplauze, zâmbete, saluturi cu mâna... superbă imagine.

Am avut ocazia unor evenimente sociale de excepție. Sauna finlandeză, seara partenerilor, seara norvegiană, seara țării gazdă. Aproape la fiecare din acestea am primit o diplomă care să ne amintească de eveniment.

În foto de pe pagina următoare, directorul Centrului de Pregătire, cu un discurs la Seara Norvegiană (toți eram echipați în ținută viking). Vedeți dumneavoastră vreun director de centru de pregătire al armatei române, urcat pe masă în ținută de dac și adresându-se cursanților?

Sauna finlandeză. O oră de saună, selecția finaliștilor; apoi o cutie de bere aruncată în piscină și cine a avut curajul de a înota în apa rece gheață și a prinde cutia de bere a fost câștigător. Câștigător? Colegul nostru, maiorul Miroiu.

Pentru seara partenerilor, am apelat la sprijinul ambasadei, unde am rugat sa ne ajute cu câteva sticle de vin românesc, pe care m-am oferit sa le cumpăram din banii de rezerva. Am subliniat că și consilierul ambasadei a fost invitat la acest eveniment, si se va bucura să vadă contribuția noastră. Ni s-a spus ca ambasada nu are vin.... No comment. În final, am cumpărat din diurna noastră, prin administrația școlii, trei baxuri de bere Heineken. Asta a fost contribuția noastră. Alte delegații, ex. Ungaria, Slovenia, Lituania au adus băuturi tradiționale,

Familia regală a Suediei, foto de la circa trei metri

care au fost degustate de participanți.

Și acum, să nu râdeți. Când ni s-a spus că la sala de mese se pot consuma băuturi răcoritoare și bere de la dozatoare, căci restaurantul (adevărul este ca așa și arăta și nu ca o sală de

Discurs ținut de directorul Centrului

mese militară/popotă) este legat cu o conducță la fabrica de bere din apropiere, am crezut că glumesc cu noi. Nu domnilor, restaurantul avea această conductă. Berea era însă slab alcoolizată (2,5%), căci băutura alcoolică este cam prohibită în Suedia.

Reiterez că și acum, după atâția ani, mă gândesc câte lucruri utile au putut fi parcurse în numai trei săptămâni de curs.

La jumătatea lunii august 1997, am avut plăcuta surpriză de a primi invitația de a participa la Conferința MEL-MIL⁸ a exercițiului Cooperative Lantern-98. În mod normal, aceasta este o activitate ce se desfășoară numai de către DISTAFF-ul exercițiului. Dar pe timpul conferințelor IPC și MPC, am discutat cu col. Simonsen, șef al operațiilor și exercițiilor din LANDCENT (Comandamentul Terestru pentru Europa Centrală al NATO, de la Heidelberg) unele idei despre incidentele ce ar

trebui exersate pe timpul exercițiului, și acesta a transmis o invitație privind participarea mea la această activitate. Onorant, prin prisma faptului că am fost singurul ofițer partener invitat la MEL-MIL Conference, în afara celui polonez, în calitate de gazda a exercițiului. Menționez că am rămas cu o plăcută amintire, atât din Heidelberg ca oraș cât mai ales pentru faptul că am participat direct la pregătirea listei cu incidentele și evenimentele ce urmau să fie transmise/injectate și rezolvate de participanți pe timpul exercițiului. Am avut acest privilegiu de a învăța din interiorul NATO, cum se elaborează un astfel de document, practic, documentul cheie în jurul căruia se planifică, conduce și se desfășoară întregul exercițiu.

Septembrie 1997 mă va duce în postura de Observator Oficial la exercițiul ESPERIA 97

Locul exercițiului a fost în minunații munți din Dolomiții italieni, în localitatea Dobiaco. Am văzut în acțiune trupele de vânători de munte din Italia, subunități din Brigada Specială a Sloveniei (nu erau forțe speciale cum se poate crede din denumirea brigăzii; erau doar

Eu la un taifas cu acesta

■ Revista de istorie militară ■

trupe destinate pentru PSO, dar cu pregătire excepțională, ce îi apropia de trupele speciale, parte din stafful brigăzii, preponderant cei din comanda subunităților, având cursuri de pregătire în SUA), dar și subunități cu o pregătire precară, din state membre PfP, pe care nu doresc să le menționez.

Impresionantă a fost însă implicarea autorităților locale din această minunată zonă montană (zona de aplicație a fost până la celebrele stațiuni de iarnă Cortina D'Ampezzo și Val Gardena), cu o expoziție prezentând un punct de comanda tip brigadă și echipamente specifice ale trupelor alpine italiene. Partea culturală a inclus vizite în această minunată regiune, inclusiv în Austria la o fabrică celebră de mezeluri, între care bine-cunoscutul Speck.

În octombrie 1997, a avut loc la stațiunea F. Armate Ungare de la lacul Balaton, Conferința Finală de Planificare a Exercițiului Cooperative Lantern-98. Eram încadrat și urma să îndeplinesc funcția de Locțiitor al comandantului Brigăzii Multinaționale (exercițiul era de nivel MNBD) și am participat corespunzător responsabilităților la definitivarea documentelor și finalizarea planificării exercițiului.

Între 4-6 noiembrie 1997, am participat împreună cu col. (la acea vreme) Valeriu Nicuț la exercițiul Cooperative Aura-97, ce a avut loc la Vienner Newstand, Academia Forțelor Armate Austriece. Am participat ca ofițer cu operațiile, iar la una din fazele exercițiului am îndeplinit funcția de COO⁹. Nimic special, decât faptul că am avut ocazia să vizitez, în organizarea gazdelor, celebrul castel Schonbrunn.

Cred că nu trebuie să mai menționez pregătirile pe care le desfășuram pentru participarea la toate aceste exerciții și activități. Studiul documentelor primite, întocmirea raportului de participare și a mandatului de reprezentare, pregătirea ofertelor și după caz a discuțiilor ce trebuiau desfășurate etc.

Reiterez faptul că perioada septembrie – octombrie 1997 a fost, categoric, un punct de referință în evoluția mea profesională și în cariera mea militară. Acum era termenul de depunere a dosarelor pentru participarea la selecția organizată de IMS/NATO pentru pos-

Cu șefii contingentelor polonez și austriac

turile alocate ofițerilor din statele membre PfP. Am lucrat la dosar vreo două-trei săptămâni, tot mereu nemulțumit de cum arăta.

La depunerea dosarului, am ascultat de sfatul colegului Dumitru Matei (mulțumesc mult dragă Titi), care mi-a sugerat să trec la dosar absolut toate activitățile desfășurate și experiența anterioară rezultată din participarea la diferite activități, cursurile absolvite și detalii privind abilitățile obținute (unele activități nu le listasem din motive de simplă modestie sau pentru că le-am considerat nereprezentative). Atunci, la capitolul experiență anterioară, am mai adăugat, între altele: Participare în exercițiul Cooperative Partner 1996; Ofițer de Proiect și de Legătura cu DPKO/ONU pentru pregătirea și desfășurarea Echipei de Observatori Militari români în UNIKOM (septembrie-octombrie 1996); Ofițer de Proiect și de Legătura cu DPKO/ONU, pentru planificarea și coordonarea desfășurării B. Infanterie (septembrie 1996 și aprilie 1997 în UNAVEM/Angola) și a Spitalului de Campanie (decembrie 1996) în aceeași

misiune; Reprezentant al șefului SMG pentru NATO Assessment Team / LANDSOUTH și AFSOUTH privind validarea B 26 infanterie ca rezervă general NATO în Bosnia-Herțegovina (decembrie 1996); Ofițer de Proiect pentru planificarea și desfășurarea / defluirea B. 96 Geniu în IFOR/SFOR (rotirea).

Cam acesta era backgroundul meu la data la care am depus dosarul de selecție la NATO (cred că Secția Cooperare Militară Internațională din SMG a menționat luna octombrie ca dată când a înaintat la IMS dosarele candidaților).

Începutul anului 1998, mai exact perioada 05 – 31.01.1998, mi-a oferit posibilitatea de a efectua un stagiul de pregătire la SHAPE, mai exact la PCC, prin eforturile colegului nostru de la Celula de Coordonare a Parteneriatului (PCC), comandorul Marcu Bucur Hariton, care a întreprins diligențele necesare și a obținut aprobarea și sponsorizarea necesare din partea NATO. Trei săptămâni în care am trecut pe la toate secțiile din PCC și la principalele divizii ale SHAPE, ceea ce a reprezentat o adevărată cunoaștere din interior a structurii organizatorice și a mecanismului intim al procedurilor de lucru în PCC și SHAPE.

La sfârșitul stagiului de pregătire, am aflat că eram selecționat pentru o funcție de Ofițer cu Operațiile, dar pentru un alt Comandament NATO decât cel pe care aplicasem, drept pentru care IMS a solicitat șefului SMG, dl. gl. Dege-ratu, aprobarea pentru încadrarea mea în acest post. Imediat la întoarcerea de la PCC/Mons am fost întrebat de șeful SMG dacă accept funcția din CINCIBERLANT și răspunsul meu a fost, bine-înțeles, un entuziast și categoric DA.

În perioada 09-12 februarie 1998, a urmat participarea mea la primul exercițiu NATO de managementul crizelor „CMX-98”, în fapt, așa cum am mai spus, primul exercițiu de acest gen deschis participării statelor membre PFP de către Alianța Nord-Atlantică.

Am avut privilegiul de a fi șeful echipei naționale la CMX-98 (reprezentant militar național) și, împreună cu colegul meu cpt. Doru Bălan, am participat alături de membrii reprezentanței României la NATO la ambele etape ale acestui exercițiu, care a reprezentat și

primul test operațional pentru COPSIC, Centrul Operațional al SMG constituit în urmă cu numai 9 luni.

În timpul exercițiului, am fost chemat de gl. Gheorghe Rotaru, care m-a felicitat și mi-a spus că am fost selecționat pentru CINCIBERLANT, Portugalia, și că vom avea documentul oficial cam până la sfârșitul lunii februarie (detalii mai jos).

Între 23-27 februarie 1998 la Wraclaw, Polonia, a avut loc Workshop-ul de pregătire al exercițiului Cooperative Lantern-98, exercițiul fiind planificat pentru 11-15 Mai 1998, în Ungaria.

Reiterez faptul că la acest exercițiu urma să îndeplinesc funcția de Locțiitor Comandant de Brigadă. Am fost șeful echipei noastre la toate activitățile/conferințele de planificare și am îndeplinit în totalitate mandatul primit.

Dar trebuie să recunosc faptul că, acum, gândurile mele erau departe, departe... undeva în Portugalia, unde la IBERLANT mă aștepta funcția de ofițer cu operațiile și exercițiile. În foto de alături, primul de lângă hartă, pe partea stângă, este ltcol. Aurel Bilanici, care urma să îmi preia funcția, atât la acest exercițiu cât și cea de la COPSIC. Aici am o remarcă cu totul personală: pentru MAPN, Bilanici nu a fost un considerat probabil un bun ofițer și, ca atâția alți ofițeri de valoare, a plecat la alte instituții, unde s-a dovedit *outstanding* și promovat corespunzător. Asta da management resurse umane. Dacă din echipa de la acea vreme din DMRU, citește cineva articolul, ar trebui să trimită o scrisoare personală (clar că nu poate angaja instituția) de reparație morală. Cu... ce crede de cuviință. Dar, din păcate, el nu a fost singurul caz. Deși, în cazul său, orice „rău a fost spre bine”.

Pe data de 3 martie 1998 – coincidență sau nu –, am participat la bilanțul exercițiului CMX-98, desfășurat la NATO HQS Bruxelles. România a fost bine evaluată pentru operativitatea deciziilor și oferta de forțe, atât pe etapa de civil emergency, cât și pentru etapa contribuției la PSO. Atunci am văzut, prin amabilitatea gl. Gheorghe Rotaru, ordinul/decizia privind selectarea de către IMS a ofițerilor parteneri.

Procesul de selecție la IMS/NATO a fost în linii generale finalizat la începutul anului 1998.

Wraclav, Polonia, workshop-ul Cooperative Lantern-98

Mai exact la începutul lunii februarie 1998. Din câte cunosc, nici unul dintre ofițerii români nu a fost chemat pentru interviu sau testul de limbă engleză, deși procedura anunțată de NATO a inclus această posibilitate. Se avea în vedere atât varianta în care doi ofițeri erau selecționați cu același punctaj, pe același post, cât și varianta în care comisia dorea să se clarifice despre performanțele unui candidat (și elementele de CV nu erau convingătoare).

Comisia a avut preponderent în vedere performanțele, cunoștințele și experiența profesională pentru postul la care un candidat și-a exprimat opțiunea.

Personal consider că dosarele depuse conțineau suficiente date și informații care să întărească convingerea comisiei asupra calităților profesionale ale ofițerilor români. Sau cel puțin a celor selecționați. Sincer, nu cunosc numărul ofițerilor români care au aplicat în acest „prim val de acces la NATO”.

Ulterior, am sesizat că a existat și o preocupare a IMS de a avea o repartitie echilibrată a ofițerilor parteneri selecționați pe diferitele comandamente ale NATO unde aceștia au fost repartizați. Adică mai clar, nu au existat doi ofițeri din același stat partener selecționați și repartizați în același comandament NATO. Sau dacă da, au fost cazuri foarte puține, de care eu nu am cunoștință. Dar cu siguranță în SACLANT și comandamentele subordonate nu a fost această situație.

Așa cum anticipam, mă găseam la PCC/SHAPE în Mons, la pregătire, când gl. Rotaru mă atenționează că sunt pe lista consolidată a ofițerilor selecționați, dar pentru o funcție la IBERLANT, în Portugalia. Singura problemă era faptul că în cele trei opțiuni la care am scris pe fisa de selecție, nu trecusem acest comandament NATO. Aplicasem pentru SHAPE, AFCENT SI AFSOUTH. Am înțeles că urmau a fi contactate autoritățile naționale și să se solicite acceptul. Este clar pentru oricine că, așa cum am mai spus, atunci când am fost întrebat de șeful SMG, gl. Degeratu, mi-am dat acordul imediat și am confirmat disponibilitatea pentru Portugalia.

Nu voi dezvolta subiectul.

Aflasem de la PCC ca IBERLANT este una din cele mai frumoase locații dintre comandamentele NATO, că urma să parcurgă o etapă de upgradare-transformare, la care voi participa direct, că avea ca zona de responsabilitate... dar să nu anticipez.

La data de 3 martie 1998, așa cum am menționat mai sus, a fost emis ordinul privind selecția personalului pentru Partnership for Peace Staff Element (PSE) și transmis către statele partenere din care au fost selecționați ofițerii de stat major internațional și pozițiile fiecăruia.

Conform documentului alăturat, îmi face plăcere să reamintesc cititorilor RIM precum și pentru memorialistica militară, că *primii ro-*

mâni la NATO au fost selecționați în februarie 1998, iar aceștia au fost:

1. Ltcol. Corneliu Dobrițoiu
2. Ltcol. Constantin Manolache
3. Capt.cdr. Tudor Sorin Nicolaescu
4. Capt.cdr. Constantin Ifrim
5. Ltcol. Dumitru Moisa

Nu doresc să detaliez funcțiile pe care au fost selecționați ceilalți ofițeri români menționați mai sus, dar până în anul 2001, când am fost înlocuit la post, și respectiv până în anul 2003 (când înlocuitorul meu a revenit în țară), am fost singurul român, ofițer cu operațiile, având o experiență practică prin un tur de serviciu efectuat la un comandament NATO.

Adevărul poate deranja, dar nu poate fi schimbat.

După cum se vede și din pagina următoare a documentului original, există confirmarea contactului IMS cu autoritățile naționale și acceptul privind selecționarea mea pentru IBERLANT.

Sunt mândru de a fi fost primul ofițer român, selecționat de NATO, pe funcția de „Ofițer cu Operațiile și Exercițiile”.

NOTE

- ¹ PARP = Planning and Review Process.
- ² DCA = Defence Cooperation Agreement. Este acordul semnat între guvernele României și SUA.
- ³ După înființarea Centrului Operațional pentru Situații de Criză – COPSIC, am gestionat funcția de CMPO.
- ⁴ DCOO = Deputy Chief Operation Officer / Loctiitorul Șefului Operațiilor. Detalii despre DCOO au fost prezentate în RIM nr. 5-6 din 2010.
- ⁵ SRSG = Special Representative of the Secretary General; DSRSG = Deputy Special Representative of the Secretary General.
- ⁶ Predecesorii mei la acest curs mi-au confirmat aproape aceleași trăiri și realismul cu care instructorii de curs interpretat aceste roluri, ce dădea atâta realitate unui posibil scenariu.
- ⁷ IPC/Initial Planning Conference / Conferința Inițială de Planificare.
- ⁸ MEL-MIL = Main Events List – Main Incidents List.
- ⁹ COO = Chief Operations Officer – Șef al Operațiilor.

NATO/EAPC UNCLASSIFIED

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE
COMITE MILITAIRE DE L'ATLANTIQUE NORD
NATO Headquarters
Boulevard Leopold III - B-1110 Bruxelles

3 March 1998 IMSM-133-98

Brigadier General Gheorghe Rotaru
Liaison Office of Romania to NATO
Wormer Wing
NATO HQ

SELECTION OF PERSONNEL FOR PARTNERSHIP FOR PEACE STAFF ELEMENTS

1. Following the completion of the selection process of personnel for Partnership for Peace Staff Elements which was finally approved by the Military Committee on 2 Mar 98, I would like to take the opportunity to inform you of the results as far as your nation is concerned.
2. There were 58 officers offered by 13 nations for 38 posts for officers of Partner Nations within the PSEs of the IMS and in the ACLANT and ACE area.
3. I am pleased to inform you that 5 officers of Romania have been selected for appointments within PSEs as follows:

IMS

CRS PSE 005 LtCol Corneliu Dobrițoiu

SHAPE

PSE 001 LtCol Constantin Manolache

AFSOUTH

PSE 002 Capt Cdr Tudor-Sorin Nicolaescu
PSE 003 Capt Cdr Constantin Ifrim

HQ IBERLANT

PSE C321 LtCol Dumitru Moisa

1

NATO/EAPC UNCLASSIFIED

HUNGARY	5 (5)	2	
LATVIA	1 (1)	1	
LITHUANIA	1 (1)	1	
POLAND	3 (3)	2	
ROMANIA	8 (8)	3	
SLOVAKIA	3 (3)	3	
SLOVENIA	1 (-)	1	
SWEDEN	2 (2)	2	

3. **ACLANT Bidding Summary.** Officers from the following Partner nations bid for assignments to the ten Partner PSE posts within ACLANT:

NATION	NUMBER OFFICERS BID ACLANT	NUMBERS OFFICERS SELECTED ACLANT	NOTES
BULGARIA	7 (3)	3	
ESTONIA	1 (1)	1	
HUNGARY	3 (-)	1	
POLAND	2 (2)	2	
ROMANIA	0 (-)	0	Note (1)
SLOVENIA	1 (-)	0	
SWEDEN	1 (1)	1	
SLOVAKIA	1 (1)	1	

Note (1): Per agreements between SACLANT/PEUR/IMS/SHAPE and Romania as officer initially bid only for ACE PSE posts.

The first figure of the second column of the tables shows the total of first, second and third choices; the bracketed figure indicates first choice only.

2-2

NATO/EAPC UNCLASSIFIED

CEL DE-AL 41-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE MILITARĂ BEIJING (CHINA), 30 AUGUST-04 SEPTEMBRIE 2015

În perioada 30 august – 04 septembrie 2015, Carmen Rîjnovanu, cercetător științific în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, a participat la lucrările celui de-al 41-lea Congres Internațional de Istorie Militară care s-a desfășurat la Beijing, Republica Populară Chineză. Congresul din acest an a fost organizat sub auspiciile Comisei Internaționale de Istorie Militară (ICMH) cu implicarea Academiei de Științe Militare a Armatei de Eliberare Populară a Republicii Populare Chineze, Comisei Chineze de Istorie Militară și Departamentului de Istorie Militară și Studii Enciclopedice al Academiei Chineze de Științe Militare. La eveniment au luat parte 187 participanți reprezentând delegații din 38 de țări.

Tema Congresului din acest an a abordat problematica: "Second World War and the development of warfare in the 20th century" (Cel de-al Doilea Război Mondial și evoluția războiului în secolul XX). Lucrările prezentate și dezbaterile care au urmat au confirmat relevanța tematicii de ansamblu a congresului și importanța discutării și analizării, din perspectivă istorică, a unui dosar deosebit de complicat și deopotrivă important cu consecințe semnificative asupra configurației politice și ansamblului de securitate la nivel global.

Un punct central pe agenda Congresului Internațional de Istorie Militară l-a constituit organizarea alegerilor pentru funcțiile de con-

ducere în cadrul Comisei Internaționale de Istorie Militară, proces care se desfășoară la un interval de 5 ani.

În urma voturilor exprimate de șefii celor 40 de comisii naționale membre (sau reprezentanții acestora), au fost aleși următorii: prof. dr. Massimo de Leonardis (Italia) – președinte al Comisei Internaționale de Istorie Militară (CIIM), dr. Kris Quanten (Belgia) – secretar general al CIIM, dr. Jan Hoffenaar (Olanda) – pentru funcția de trezorerier.

De asemenea, a fost ales biroul de conducere al CIIM care, pentru următorii 5 ani, va include 9 membri reprezentând Austria, China, Franța, Germania, Grecia, Japonia, România, Spania și Statele Unite ale Americii. **Reprezentantul Comisei Române de Istorie Militară, cercetător științific Carmen Rîjnovanu, a fost aleasă membru al biroului de conducere, poziție care confirmă atât recunoașterea rolului activ jucat de Comisia Română în cadrul acestui forum internațional, cât și sprijinul politic de care România a beneficiat din partea celorlalte state pe parcursul derulării procesului de pregătire și desfășurare a alegerilor.**

În 2016, Congresul Internațional de Istorie Militară se va desfășura la Istanbul (Turcia) în organizarea Statului Major General al Armatei Turce. Tema congresului va aborda: "Regional Wars and Global Impacts from the 17th century to the present".

CARMEN RÎJNOVEANU*

* Cercetător științific gr. III, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ: INTRAREA ITALIEI ÎN RĂZBOI (1915) ȘI CONSECINȚELE SALE PENTRU ROMÂNIA

În perioada 13-14 octombrie 2015, la București, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară în parteneriat cu Institutul Cultural Român, a organizat conferința internațională: *Intrarea Italiei în Război (1915) și consecințele sale pentru România*.

Manifestarea științifică este cuprinsă în programul național al manifestărilor prilejuite de aniversarea Centeneraului Primului Război Mondial, adoptat prin H.G. nr. 821 din 30 septembrie 2015.

La reuniune au participat și au prezentat comunicări istorice din străinătate, respectiv din Italia (dr. Cristiano Dechigi, șeful Serviciului Istoric al Armatei de uscat; Colonel dr. Antonino Zarcone, director adjunct și șef al Departamentului de Sociologie Militară, Centrul Militar pentru Studii Strategice; dr. Marialuisa Scovotto, Universitatea „La Sapienza” din Roma; Paolo Formiconi, Universitatea „La Sapienza”, Roma) și Austria (colonel dr. Christian Ortner, directorul Muzeului de Istorie Militară din Viena).

Din România, pe lângă cercetători ai instituției organizatoare (general-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, cc.șt. Petre Otu) au participat cadre didactice universitare de la universitățile din București (lect. univ dr. Mihail Dobre, dr. Vasile Popa), Iași (conf. univ. dr. Claudiu Topor), Craiova (prof. univ dr. Sorin Damean), Suceava (prof. univ dr. Ștefan Purici) și Spiru Haret (prof. univ dr. Ioan Vlad, lect. univ dr. Sorin Cristescu).

Reuniunea a fost salutăată de Valeriu Nicuț, Secretar de stat pentru politica de apărare și planificare din Ministerul Apărării Naționale, Cristian Petcu, director al Departamentului de programe interne al Institutului Cultural Român și general maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

Problematica dezbătută a fost foarte largă, fiind evidențiate cu precădere similitudinile și deosebirile dintre România și Italia în problema unificării naționale și a participării la Primului Război Mondial. De asemenea, s-a subliniat la importanța actualelor comemorări ale „Mare-lui Război” ca mijloc de depășire a diferențelor, de reconciliere istorică între națiuni.

Agenda a fost complexă și dintre subiectele abordate reținem:

- situația geopolitică și geostrategică a celor două țări la începutul Primului Război Mondial.

- percepțiile principalelor oameni politici români asupra rolului Italiei în conflictul mondial.

- evoluția raporturilor româno-italiene în toamna anului 1914 și primăvara anului 1915:

- Acordul din 10/23 septembrie 1914.

- Misiunea colonelului Vasile Rudeanu în Italia (contracte de armament, împrumutul din 1/14 decembrie 1914 etc.)

- Acordul din 24 ianuarie/5 februarie 1915.

- Misiuni românești neoficiale în Italia (Constanin Argetoianu, Constantin Istrati ș.a.).

INTERNATIONAL CONFERENCE:

Italy's Entry into the War (1915) and the Consequences for Romania

October 13-14, 2015
"Alba Iulia" Hall, National Military Circle

- tratativele Italiei cu Puterile Centrale și Antanta (primăvara anului 1915),
- contextul și semnificațiile intrării Italiei în război alături de Antanta (aprilie – mai 1915).

- opțiunile strategice ale Italiei și României la începutul războiului și pe parcursul acestuia.

- impactul intrării Italiei în război asupra situației României:

- „Incidentul Poklevski” și intensificarea tratatelor dintre România și Tripla Înțelegere.

- Sporirea presiunilor Puterilor Centrale asupra României.

- Consecințe de ordin strategic etc.

- misiunea generalului Perticari în Italia (decembrie 1915)

- situația românilor din Transilvania și Bucovina, teritorii aflate în componența Imperiului austro-ungar.

În ansamblu, conferința internațională: *Intrarea Italiei în război (1915) și consecințele sale pentru România* a fost o reușită deplină care a confirmat pe de o parte, interesul major al comunității științifice internaționale pentru problematica Primului Război Mondial, iar pe de altă parte relațiile de cooperare foarte bune cu istoricii militari și austrieci în acest domeniu.

PETRE OTU*

* Director adjunct, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

INFORMARE ASUPRA CONFERINȚEI INTERNAȚIONALE „THE IMPERIAL CITY OF TARNOV AND THE SECOND BULGARIAN TSARDOM IN THE MEDIEVAL WORLD” (26-28.10.2015)

Conferința a fost organizată de Universitatea „Sfinții Chiril și Metodiu” din Veliko Tărnovo pentru a comemora 830 de ani de la fondarea a ceea ce istoriografia bulgară și oficialitățile statului denumesc „al doilea țarat bulgar”, precum și 780 de ani de la restabilirea Patriarhiei bulgare (care fusese desființată după cucerirea bizantină din 971). Pe de altă parte, s-a marcat în mod simbolic legătura cu formarea statului modern bulgar prin deschiderea lucrărilor în Muzeul Renașterii Naționale și al Adunării Constituante (acolo unde s-a adoptat prima constituție în 1879 și unde în 1885 s-a luat hotărârea de anexare a Rumeliei răsăritene la Bulgaria). Este de menționat, de asemenea, prezența patriarhului Neofit al Bisericii Ortodoxe Bulgare, care a oficiat liturghia de sărbătoare a Sfântului Dumitru, data la care în 1185 a izbucnit revolta anti-bizantină a românilor și bulgarilor.

La conferință au participat circa 50 de istorici din Bulgaria, Rusia, Serbia, Macedonia, Polonia, SUA și România. În ziua de 26.10.2015, după alocuțiunile autorităților locale și ale reprezentanților universității, a fost prezentată în plen comunicarea academicianului Vasil Gjuzelev, care este în prezent cel mai important medievist al Bulgariei. El a tratat renașterea patriarhiei autocefale bulgare în 1235, produsă în contextul alianței dintre țarul Ioan Asan II și împăratul Ioan III Vatatzes de la Niceea, îndreptate contra Imperiului Latin de la

Constantinopol. Prin recunoașterea autocefaliei, țaratul revenea în lumea ortodoxă, după ce în 1204 Biserica bulgară se unise cu Roma, la inițiativa țarului Ioniță. Lucrările au continuat în două secțiuni paralele, una de istorie și una de arheologie. Eu am prezentat în secția de istorie comunicarea „The Romanian historiography about the genesis and evolution of the state founded by the Asan brothers”, care este bazată pe cartea publicată în 2014 („Asăneștii. Istoria politico-militară a statului dinastiei Asan, 1185-1280”, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște). De fapt, apariția acestei cărți, care este deja bine cunoscută de colegii bulgari, a fost motivul pentru care am fost invitat, fiind singurul participant din România. La conferință urma să fie susținută de către dr. Nikolay Markov de la Muzeul Național de Istorie de la Sofia o comunicare despre problemele discutate în cartea mea, dar acesta nu a mai participat. În comunicare am arătat că istoriografia românească a argumentat mereu pe baza izvoarelor bizantine și occidentale componența românească în formarea și evoluția statului care în final a devenit complet bulgarizat, opunându-se interpretărilor tendențioase care exclud contribuția românilor la lupta comună pentru refacerea statului bulgar ocupat de Imperiul Bizantin. Am urmărit modul în care această temă a evoluat de la primele cercetări ale lui Dimitrie Cantemir și Gheorghe Șincai și până la studiile tot mai aprofundate realizate

după anii 1970. Dr. Nikolay Kanev de la Universitatea Veliko Tărnovo mi-a cerut să explic dacă este o legătură între ceea ce istoricii bulgari numesc “imperialismul românesc la sud de Dunăre” manifestat prin ocuparea Dobrogei și teoria formării poporului român la sud de Dunăre, prin comparație cu „imperialismul românesc în Transilvania”, care ar fi bazat pe teoria formării poporului român exclusiv la nordul Dunării. Am explicat că teoria originii sud-dunărene nu are nici o legătură cu încorporarea Dobrogei în România în 1878 și nici cu anexarea Cadrilaterului în 1913, ea fiind formulată în prima sa formă mai elaborată de către Robert Roesler în 1871, fiind utilizată de istoriografia maghiară pentru a contesta prezența românilor în Transilvania înaintea cuceririi maghiare. Am mai precizat că preponderența ariei sud-dunărene în etnogeneza a fost susținută, în știința românească, doar de către unii lingviști (Ovid Densusianu, Alexandru Philippide), în timp ce istoricii sunt de regulă adepții preponderenței ariei nordice. Am mai arătat că în concepția istoriografiei românești actuale au existat mai multe vetre de etnogeneza, la nord și la sud de Dunăre (inclusiv pe teritoriul actual al Bulgariei), dar că nu există motive de a considera una sau alta dintre teoriile etnogenezei moduri de a legitima evoluția teritorială a statului român modern. De asemenea, am fost întrebat, în discuții purtate de-a lungul conferinței cu alți participanți (Georgi Nikolov, Petăr Angelov, Plamen Pavlov, Kiril Marinov, Dimitry Polivannyi, Alexander Uzelac) despre mai multe interpretări din cartea sus-menționată (originea familiei Asan; unde se afla Vlachia din titlatura țarului Ioniță; dacă vlahii erau români sau termenul desemna o categorie socială, respectiv ciobani).

Dintre comunicările din secțiunea de istorie din data de 26.10 am remarcat-o îndeosebi pe cea a lui Alexandr Nikolov (Universitatea din Sofia) despre „Al doilea țarat bulgar și dilema vlaho-bulgară”, singura în care s-a pus pe larg problema participării românilor la formarea statului. Fiind un reprezentant al generației mai tinere de istorici bulgari (cu studii la Cen-

tral European University din Budapesta), el a evitat ideile naționaliste ale istoriografiei mai vechi, admitând luarea în discuție a caracterului etnic mixt al statului apărut în urma revoltei din 1185. Alte comunicări au abordat subiecte punctuale de istorie politică și culturală, referitoare îndeosebi la prima etapă a statului Asăneștilor (1185-1197).

În ziua de 27.10 conferința s-a desfășurat într-unul dintre sediile universității, tot în două secțiuni, una de istorie politico-militară, iar alta de arheologie, istorie a culturii și a bisericii. Am participat la prima dintre acestea, unde am și intervenit la comunicarea d-lui dr. Georgi Atanasov, directorul muzeului din Silistra, care s-a ocupat de problema includerii Dobrogei până la gurile Dunării în statul Asăneștilor. Am corectat o afirmație care continuă să circule, referitoare la apartenența Chilieii la Bulgaria în timpul atacului mongol din 1242 (orașul Kili menționat de un autor persan era de fapt Anchialos-Pomorje). Altă comunicare referitoare la Dobrogea ca parte a celui de-al doilea țarat bulgar a fost cea a lui Valentin Pletnjov, directorul Muzeului din Varna, despre Caverna, centrul viitorului stat al lui Dobrotici. El a discutat sursele care menționează regiunea în secolul al XIII-lea. Dintre celelalte comunicări o menționez în special pe cea a lui Alexander Uzelac (Institutul de Istorie din Belgrad), despre atacurile tătarilor îndreptate asupra statului bulgar de la Vidin în jurul anului 1300, evenimente care țin de contextul constituirii Țării Românești. Alte comunicări din secția la care am participat au tratat diverse subiecte legate de cronologia unor evenimente din perioada 1185-1280, precum și de relațiile internaționale ale țaratului (cu Imperiul Latin, Imperiul Bizantin de la Niceea, Serbia, Genova). În secția de arheologie și istorie a culturii au fost prezentate rezultate ale cercetărilor din cele două cetăți de la Tărnovo (Tsarevets și Trapezitsa), precum și din alte situri (Pernik, Preslav, Kaliakra).

În ziua de 28.10 s-a efectuat o vizită de documentare la cele trei biserici din secolele XII-XIII situate între fortificațiile Tsarevets

și Trapezitsa: Sfântul Dumitru (construită de Petru și Asan pe locul unde a izbucnit revolta), Sfinții Petru și Pavel (ctitorită după 1221 de țarina Ana Maria, soția lui Ioan Asan II) și cea cu hramul celor 40 de sfinți mucenici, ctitorită de Ioan Asan II în cinstea victoriei de la Klokoznitsa din 1230 contra împăratului de Salonic Theodor Angelos Comnenos Dukas. Toate aceste edificii au fost restaurate începând din anii 1970, cu prezervarea fragmentelor de picturi murale din secolele XIII-XIV și XVI-XVII. Pentru națiunea bulgară, biserica celor 40 de mucenici este un fel de panteon, unde sunt așezate mormintele simbolice ale mai multor conducători ai celor două țarate, și unde la 22 septembrie 1908 principele Ferdinand a proclamat independența Bulgariei.

La dîneul oferit la încheierea conferinței de către primăria orașului Veliko Tărnovo, am avut ocazia să port o conversație mai îndelungată cu academicianul Vasil Gjuzev, în care am prezentat principalele idei susținute în monografia mea despre statul Asăneștilor, precum și unele date despre activitatea Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară. Domnul academician a apreciat modul în care am prezentat în comunicare rezultatele cercetărilor istoricilor români, și m-a invitat să continui colaborarea cu istoricii bulgari.

Participarea la această conferință a fost benefică pentru relațiile internaționale ale institutului și în general pentru cunoașterea punctelor de vedere ale istoriografiei românești în privința unor aspecte controversate ale istoriei comune româno-bulgare.

ALEXANDRU MADGEARU *

---

* Cercetător științific gr. I, Institutul pentru Studii politice de Apărare și Istorie Militară.

INAUGURAREA CIMITIRULUI DE ONOARE AL MILITARILOR ROMÂNI CĂZUȚI ÎN BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD (25 OCTOMBRIE 2015)

La 25 octombrie 2015 – remarcăți semnificația: este ziua Armatei României, celebrate anual ca semn de dăinuire și jertfă față de interesele patriei – a avut loc la Rossoška, la 35 km de Stalingrad (azi Volgograd), în Stepa Calmucă, comemorarea acestor eroi și inaugurarea cimitirului morților români în această fără egal bătălie a secolului al XX-lea, ce odihnesc de acum alături de eroii sovietici și germani, într-o înfrățire simbolică, în eternitate. Nu au fost identificați deocamdată decât puțini dintre morți – rămâne mult de făcut pentru a fi descoperiți în cimitirele sătești ale locurilor bătăliei cele câteva mii de morți români în acele zile și a fi aduși la acest loc colectiv de cinstire. Cei 10 militari reîngropați la 25 octombrie (în total au fost reînhumăți 72 militari români) au beneficiat, după obiceiul Bisericii Răsăritene – comune și inamicilor din 1942-1943 – atât de sicrie, cât și de slujba pomenirii oficiată solemn, într-un gest simbolic, atât de înalți ierarhi români (episcopul Varlaam Ploieșteanu, episcop vicar patriarhal și secretar al Sfântului Sinod al B.O.R., a condus delegația Bisericii Ortodoxe Române), cât și de omologii săi ruși, în frunte cu episcopul Elisei, al regiunii Volgograd.

La ceremonia civilă de pomenire au luat cuvântul, bineînțeles, notabilitățile, atât române, cât și rusești locale. Din partea română, domnul Teodor Meleșcanu, consilier de Stat la Guvern, a transmis mesajul prim-ministrului României; au mai rostit alocuțiuni Daniel Ioniță, secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe, Codrin Dumitru Munteanu, secretar general al Ministerului Apărării Naționale, și general de brigadă (r.) dr. Petre Conțeanu, veteran de

război. Din partea gazdelor au rostit cuvântări: Serghei Igorevici Vedeneev, președintele Comitetului economic al Administrației regiunii Volgograd, Iuri Mihailovici Zikeev, șeful Reprezentanței Ministerului Afacerilor Externe al Federației Ruse din Rostov-pe-Don, general-maior Valeri Bronislavovici Kudinski, adjunct al șefului Direcției comemorative din Ministerul Apărării al Federației Ruse, și Vasili Vasilevici Tolociko, director general adjunct al Asociației „Voennie Memoriale”. Ei au subliniat că războiul care a devastat în anii '40 Europa și lumea a avut un pivot în eroismul și jertfele poporului rus, ceea ce a făcut posibilă – însumând eforturile multiple materiale și umane ale celorlalți componenți ai Națiunilor Unite – construcția ordinii globale de azi. În același timp, vorbitorii au subliniat că acest război se află undeva în spatele nostru, învățându-ne cum să construim un viitor împreună și să evităm să repetăm greșelile făcute și jertfele uriașe azi, când avem o altă tehnologie a uciderii.

La Stalingrad ai noștri și-au făcut datoria față de chemarea patriei și au făcut proba unei identități robuste. Pomenirea lor este prinosul nostru pentru aceste valori pe care ni le-au transmis. Deopotrivă cu inamicul de atunci am ales să ni le reamintim, într-un gest comun de umanitate regăsită și viitor fără război.

Pentru autorul acestor rânduri, comemorarea a avut și o semnificație aparte, întrucât un unchi (frate al mamei), Alexandru Stan, din regimentul de obuziere din Buzău, a murit, în condiții nelămurite, în cumplita bătălie a Stalingradului. Am aprins o lumânare și pentru odihna sufletului său.

**General maior (r)
dr. MIHAIL E. IONESCU***

* Director, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

VIZITA DELEGAȚIEI INSTITUTULUI PENTRU STUDII POLITICE DE APĂRARE ȘI ISTORIE MILITARĂ ÎN TURCIA 17-21 NOIEMBRIE 2015

În perioada 17-21 noiembrie 2015, s-a desfășurat vizita de lucru a delegației Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară la Divizia de Istorie Militară și Studii Strategice (ATASE) din cadrul Statului Major General al Armatei Turce. Delegația română a fost formată din general-maior (r) dr. Mihail E. Ionescu, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, și Carmen Rîjnovanu, cercetător științific în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

Activitatea s-a înscris în registrul mai larg de acțiuni științifice și de cercetare asumate prin Protocolul de cooperare semnat în anul 2000 de Ministerul Apărării Naționale din România, prin ISPAIM, și de Statul Major General al Armatei Turce, prin ATASE.

La Ankara, delegația română a fost primită de general de brigadă Necdet Tuna, directorul ATASE. Discuțiile au prilejuit un interesant schimb de idei și opinii cu privire la direcțiile de cooperare științifică și modalitățile de intensificare a colaborării în domeniul cercetării militare între ISPAIM și ATASE. În cadrul discuțiilor dintre cele două delegații, s-a convenit asupra agendei de acțiuni bilaterale pentru anul 2016 care includ publicarea unor studii și articole ale cercetătorilor români și turci în Revista de Istorie Militară, respectiv Journal of Military History (revistă editată sub egida ATASE), sporirea cooperării în domeniul cercetării arhivistice, organizarea în comun a unor activități științifice și pro-

grame de cercetare pe tematici relevante cu privire la relațiile militare româno-turce. Deopotrivă, a fost subliniată importanța continuării schimburilor de vizite bilaterale și a contactelor științifice și de cercetare care să permită menținerea și dezvoltarea unui cadru articulat de cooperare pe domenii de interes comun.

La Istanbul, reprezentanții ISPAIM au fost primiți de colonel Tahir Savran, comandantul Muzeului Militar și Cultural (Military Muesum and Cultural Site), structură componentă din cadrul ATASE, Statul Major General al Armatei Turce. În cadrul discuțiilor au fost reliefate bunele relații existente între România și Turcia, dimensiunea istorică a cooperării militare româno-turce și necesitatea intensificării schimburilor bilaterale care să permită o mai bună cunoaștere a realităților istorice care au marcat relațiile militare dintre cele două armate de-a lungul timpului.

În ansamblu, dezbaterile și discuțiile au oferit un cadru deosebit de util de informare reciprocă și schimb de opinii cu privire la necesitatea menținerii și aprofundării cooperării științifice bilaterale, stabilirii unor direcții de acțiune în domeniul cercetării militar-istorice și asumării unor proiecte comune care să ofere o platformă articulată de colaborare pentru o mai bună cunoaștere a relațiilor militare, a evoluției și rolului forțelor armate și a contribuției militare a celor două armate de-a lungul istoriei.

CARMEN RÎJNOVEANU*

* Cercetător științific gr. III, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN

- Anul 1917 sub semnul...
- Pensiunile Românilor...
- Atacurile, între două...
- „Judele militar” al...

nh

REVIEW OF MILITARY HISTORY
SPECIAL ISSUE 2008

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN SUMAR

- 90 de ani de la încheierea Primului Război Mondial
- 90 de ani de la Marea Neagră a comunistilor
- Audatul și altele pare
- Statutul militarilor de la frontiera militară austro-română

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

MAREA NEAGRĂ, ROMANIA ȘI GRECIA

REVISTA DE ISTORIE MILITARA Nr. 3-4 (127-128) 2008

EDITIE SPECIALĂ ROMANO-ELENA